

OPETTAJA-OPPILAS VUOROVAIKUTUSSUHDE
YLÄKOULUN TERVEYSTIEDON OPETTAJIEN KUVAAMANA

Nina Eskelinen
Pro gradu -tutkielma
Itä-Suomen yliopisto
Hoitotieteen laitos
Toukokuu 2012

TIIVISTELMÄ

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, terveystieteiden tiedekunta

Hoitotieteen laitos, hoitotiede

ESKELINEN NINA: Opettaja-oppilas vuorovaikutussuhde yläkoulun terveystiedon opettajien kuvaamana

Pro gradu – tutkielma, 84 sivua, 8 liitettä (16 sivua)

Tutkielman ohjaajat: professori Kerttu Tossavainen, tutkija Marjorita Sormunen

Toukokuu 2012

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata yläkoulujen terveystiedon opettajien käyttämiä pedagogisen vuorovaikutuksen muotoja sekä opettajan näkökulmasta opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksessa kuvattiin myös terveystiedon opettamiseen ja opettajuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Laadullinen tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelulla, mikä toteutettiin ryhmähaastatteluna kolmen yläkoulun kuudelta (n=6) terveystiedon opettajalta. Aineisto koottiin kesä - lokakuun välisenä aikana 2011. Aineisto analysoitiin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tutkimustuloksista ilmeni, että pedagogisen vuorovaikutusmuodon valintaan vaikutti terveystiedon opettajien mukaan oppilasaines, opetettava luokka-aste, oppitunnin aihe, erilaiset oppimistavat sekä tuntiresurssit ja opetusvälineet. Opetusmuotoja käytettiin monipuolisesti ja vaihtelevasti jopa saman oppitunnin aikana, jotta tavoitettiin oppimistavoiltaan ja kehitystasoltaan erilaiset oppijat. Opettajat kertoivat, että emotionaalisesti hyvä ilmapiiri mahdollisti monipuolisten opetusmenetelmien käyttämisen ja helpotti opettamista.

Terveystiedon opettajien kokemuksista tuli esiin, että heidän kiinnostus oppilaita kohtaan, inhimillisyys, tasapuolisuus, oikeudenmukaisuus, luotettavuus ja myönteisen palautteen antaminen olivat tärkeimpiä asioita, joilla he voivat luoda hyvän ja toimivan vuorovaikutussuhteen oppilaan kanssa. Lisäksi opettajat korostivat huumorintajun, kärsivällisyyden ja nuorisokulttuurin tietämyksen merkitystä vuorovaikutussuhteen onnistumiseksi. Opettajat kokivat kuitenkin, että oppilaan yksilöllinen kohtaaminen oli usein mahdotonta suurten luokkakokojen ja vähäisten terveystiedon tuntien vuoksi. Lisäksi sama terveystiedon opettaja opetti samaa luokkaa vain keskimäärin vuoden, jona aikana ei pysty syntymään kovin syvällistä opettaja-oppilas vuorovaikutussuhdetta.

Opettajat kokivat terveystiedon oppiaineena antoisaksi ja mielenkiintoiseksi, mutta myös haastavaksi, koska se on niin laaja aihepiireiltään ja sitä lähestytään niin monesta näkökulmasta. Terveystiedon opettajien mielestä heidän opettajuutensa rakentui sisällönhallinnasta, työ- ja elämäkokemuksesta, arvoista, itsetuntemuksesta, ihmiskäsityksestä sekä peruskoulutuksesta ja jatkuvasta lisäkoulutuksesta. Eniten opettajat kokivat tarvitsevansa lisäkoulutusta erityisoppilaiden kohtaamisessa, ryhmä- ja tiimityötaitojen kehittämisessä sekä opetusmenetelmien monipuolisemmassa hallinnassa. Rehtorit tukivat ja kannustivat opettajia koulutuksiin; silti puolet tutkimukseen osallistuneista terveystiedon opettajista ei ollut suorittanut terveystiedon aineopintoja.

Tulosten perusteella tulee kiinnittää huomiota terveystiedon vähäiseen tuntiresurssiin laajaan ja monipuoliseen sisältöön nähden, suuriin luokkakokoihin terveystiedon oppitunneilla, opettajien täydennyskoulutukseen ja siihen, että sama opettaja voisi opettaa terveystietoa samalle ryhmälle koko yläkoulun ajan.

Avainsanat: yläkoulu, terveystieto, opettaja-oppilas vuorovaikutussuhde

ABSTRACT

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND, Department of Nursing Science

ESKELINEN NINA: Interaction between teacher and student viewed by secondary school health education teachers

Master's thesis, 84 pages, 8 appendices (16 pages)

Advisors: Professor Kerttu Tossavainen, researcher Marjorita Sormunen

May 2012

The purpose of this study was to describe pedagogic interaction methods of secondary school health education teachers and also teacher's view about relationship between teacher and student. In this research was viewed also indicators for health education teaching and being a health education teacher.

Qualitative research data were collected by thematic interviews, which was done by group interviews from three secondary school six (n=6) health education teachers. The data were collected between June and October 2011. The data were analysed by theory-based content analysis.

According to research results, health education teachers selected pedagogic interaction method by quality of students, grade, subject, different learning skills, teaching resources and school resources. They used diverse teaching methods even during same lesson, just to reach students with different skills and level. Teachers reported that emotionally good atmosphere enabled a wide range of teaching methods, and made it easier to teach.

From the health education teachers experiences came out, that their interest in students, humanity, equality, equity, reliability and positive feedback were the most important things that can create a good and active relationship with students. In addition, teachers' emphasized the sense of humour, patience and understanding teenage culture as a significant factor for successful interaction. Anyhow teachers' felt, that meeting individual student was often impossible because of classroom groups and a few teaching hours. Also, health education teacher taught same class on average only one year and during that is not easy to create deep interaction relationship between teacher and student.

Teachers felt that health education as a productive and interesting subject, but also challenging because of wide topic area and several aspects. According health education teachers, their own teaching was based from control of contents, work and life experience, life values, self knowledge, humanity as well as basic and continuing further education. Most often teachers felt need of additional education to meet special students, developing group and team work skills and managing wider range of teaching methods. Principals supported and encouraged teachers for additional training, yet half of teachers in this study had not completed health education teaching studies.

According the results of this study, in the future have to be paid attention to low teaching hours of health education compared to wide contents, large health education classroom groups, additional education of teachers and to the fact, that classroom would have same health education teacher during all years in secondary school level.

Keywords: secondary school, health education, teacher and student interaction

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTA OHJAAVAT KYSYMYKSET	11
3 OPETTAJA-OPPILAS VUOROVAIKUTUSSUHDE YLÄKOULUN TERVEYSTIEDON OPETUKSESSA	12
3.1 Pedagogisen vuorovaikutuksen muodot.....	12
3.2 Opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutussuhde	16
3.3 Terveystieto oppiaineena yläkoulussa	17
3.4 Terveystiedon opettajuus	20
4 TUTKIMUSAINEISTO JA – MENETELMÄT	24
4.1 Tutkimuskohderyhmän valintakriteerit ja –prosessi	24
4.2 Tutkittavien taustatiedot.....	25
4.3 Tutkimusaineiston keruu.....	25
4.4 Aineiston analyysi.....	28
5 TUTKIMUSTULOKSET	29
5.1 Pedagogiseen vuorovaikutukseen vaikuttavat tekijät	29
5.1.1 Pedagogisen vuorovaikutuksen muodot.....	29
5.1.2 Pedagogisen vuorovaikutusmuodon valintaan vaikuttavat tekijät	33
5.2 Opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavat tekijät	39
5.2.1 Oppilaiden kohtaamiseen liittyvät tekijät	39
5.2.2 Emotionaalisesti hyvä ilmapiiri	42
5.3 Terveystiedon opettamiseen ja opettajuuteen vaikuttavat tekijät	51
5.3.1 Terveystieto oppiaineena ja sen opettaminen	52
5.3.2 Terveystiedon opettajuus	53
5.3.3 Vuorovaikutusosaaminen.....	60
6 POHDINTA	65
6.1 Keskeisten tulosten tarkastelu	65
6.2 Tutkimuksen eettisyys.....	73
6.3 Tutkimuksen luotettavuus	74
7 JOHTOPÄÄTELMÄT JA JATKOTUTKIMUSAIHEET.....	77
LÄHTEET.....	81
LIITTEET	

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupapyyntö

Liite 2. Tiedote ja yhteydenottopyyntö haastateltaville

Liite 3. Teemahaastattelun aiheet

Liite 4. Esitietolomake haastateltaville

Liite 5. Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Liite 6. Esimerkki aineiston ryhmittelystä

Liite 7. Esimerkki aineiston luokkien muodostamisesta

Liitetaulukko 1. Käytetyt tutkimukset

TAULUKKO 1. Kirjallisuushaku 11

KUVIOT

KUVIO 1. Pedagogisen vuorovaikutuksen muodot Beutelin (2010) mukaan 15

KUVIO 2. Pedagogisen vuorovaikutusmuodon valintaan vaikuttavat tekijät 38

KUVIO 3. Hyvään ja toimivaan opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavat tekijät 46

KUVIO 4. Terveystiedon opettajuuteen vaikuttavat tekijät 54

1 JOHDANTO

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata kolmen Ylä-Savon kunnan yläkoulun terveystiedon opettajien käyttämiä 1) pedagogisen vuorovaikutuksen muotoja Beutelin (2010) tekemän jaottelun mukaisesti, 2) opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavia tekijöitä sekä 3) terveystiedon opettamiseen ja opettajuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Opettajan työn ydintä on vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa. Opetustyö on päivittäistä sosiaalista, emotionaalista ja älyllistä vuorovaikutusta oppilaiden, kollegoiden ja vanhempien kanssa. Yksi opettajan professionaalisuuden muoto onkin kyky toimia yhteistyössä muiden kanssa. Vuorovaikutustaitojen systemaattista opetusta ja tutkimusta opettajankoulutuksessa on kuitenkin ollut hämmästyttävän vähän. Valtakunnallisessa opettajankoulutuksen kehittämisohjelman seuranta- ja arviointihankkeen raportissa on todettu ihmissuhde-, yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja käsiteltävän yliopistollisessa ja ammatillisessa opettajankoulutuksessa kohtalaisesti, mutta työelämän kokemukset ovat kuitenkin toisenlaiset. (Kleemola, 2009.) Poliittisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti on tapahtunut lähivuosina suuria muutoksia, joiden vuoksi myös opettajien tulee määritellä uudelleen heidän tapansa olla vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa (Beutel, 2010).

Kleemolan (2009) tutkimuksen mukaan opettajat pitävät riittämättöminä taitojaan hoitaa koulun ihmissuhteita ja selvittää ristiriitatilanteita koulun arjessa. Lisäksi koulupäivän aikana moninaiset opettajien omat ja oppilaiden tunteet kuormittavat opettajia. Ristiriitaista onkin, että tunne-elämän asioita ei käsitellä lainkaan monessa opettajankoulutuksessa. Myös opiskelijavalinnan perusteita käsittelevissä selvityksissä, joissa valintaperusteita on haluttu muuttaa paremmin opettajien työtodellisuutta vastaaviksi, on noussut esille opettajan kyky kuunnella ja sietää erilaisuutta (Kleemola, 2009.) Myös Kauppinen & Koivun (2000) tekemästä tutkimuksesta selviää, että luokan- ja aineenopettajat kokevat usein, ettei heidän koulutuksensa anna riittäviä vuorovaikutus- ja yhteistyövalmiuksia selvittää koulun arjessa. Huomattava osa opettajien ajasta kuluu nykyisin kuitenkin juuri erilaisten häiriöiden selvittelyyn, koska oppilaiden sisäisen maailman selvittämättömät tunteet muuttuvat usein häiriökäyttäytymiseksi, yhteenotoksi opettajan kanssa, toisten kiusaamiseksi tai muuksi koulun normien vastaiseksi toiminnaksi. Tunne-elämän ristiriidat sekä kyvyttömyys tunnistaa ja käsitellä niitä ovat osa koulun päivittäistä arkea, mikä lisää opettajien työn psyykkistä kuormittavuutta ja ovat koko koululle päivittäinen haaste. Lisäksi näiden

oppilaiden, joilla esiintyy tunne-elämän ongelmia, lisääntyvä määrä on aiheuttamassa yhteiskunnalle vakavan koulutuspoliittisen ja taloudellisen ongelman. (Launonen & Pulkkinen 2004.)

Terveystieto on vielä melko uusi oppiaine, koska se on tullut koulujen opetussuunnitelmiin vasta vuonna 2001. Koulujen oppiaineita ja opetussuunnitelmia voidaan kuitenkin pitää eräänlaisena yhteiskunnan peilinä, jotka heijastavat vallitsevia käsityksiä ja arvoja siitä, millaisia tietoja ja taitoja pidetään tarpeellisena lasten ja nuorten senhetkisen ja tulevan elämän kannalta. Lisäksi ne viestivät siitä, mihin suuntaan maailmaa ja yhteiskuntaa halutaan kehittää. Yleissivistävän koulun opetussuunnitelmissa terveyttä ja terveysosaamista ei ole aiemmin juurikaan arvostettu. Syynä tähän voi olla terveystiedon merkityksen perustelujen puuttuminen, koska terveystiedon puolesta puhuminen on ollut tähän mennessä hyvin vaimeaa. Nyt puolestapuhujia kuitenkin on ilmaantunut huomattavan suuri joukko, ja myös kouluissa on lähdetty vastaamaan terveystiedon opetuksen kehittämishaasteisiin. Terveystiedon opettaminen on perusteltua jo pelkästään terveystiedon sivistävän tehtävän näkökulmasta käsin. Kaikilla lapsilla ja nuorilla on oikeus niihin tietoihin ja taitoihin, jotka koskevat niin fyysistä kuin psyykkistäkin terveyttä, terveyden edistämistä, sairauksia, sairauksien ehkäisyä ja hoitoa. Tavoitteena on hyvinvointiyhteiskunta, jossa terve ja hyvinvoiva väestö sekä terveyttä edistävä ympäristö ovat keskeisiä voimavaroja, joilla voidaan luoda ja ylläpitää hyvinvointia. Yhteiskunnallisesti terveys ja terveysosaaminen ovat siis hyvin tärkeitä asioita. Moniarvoistuneen yhteiskuntamme ja työelämän vaatimukset ovat koventuneet ja muuttuneet entistä kuluttavammiksi. Tämä edellyttää monilla elämänalueilla asioiden tuntemisen lisäksi sosiaalisiin suhteisiin ja tunne-elämään liittyvien taitojen hallintaa. Terveystieto oppiaineena onkin koulujärjestelmän halu vastata näihin arjesta nousseisiin ongelmiin ja tarpeisiin. Opetuksen lähtökohdana on yhteiskunnallisen tarkoituksenmukaisuuden lisäksi mielekkään elämän mahdollistavien toimintojen kehittäminen sekä käsitys arvokkaasta ihmiselämästä. (Kannas, 2005.)

Myös kansainvälisesti terveystiedon opettamisen tärkeyteen ollaan kiinnittämässä huomiota yhteiskunnasta nousevien ongelmien vuoksi. Martin (2007), joka on entinen opettaja ja työskentelee nykyisin Nuorten Palvelupuhelimen neuvojana, kuvailee kuinka Australiassa terveystieto oppiaineen opetuksen tarve nousi käytännön tarpeesta käsin. Vastatessaan tuhansiin nuorten ongelmia koskeviin puheluihin, Martin (2007) näki tarpeelliseksi tehdä aloitteen terveystiedon opetuksen järjestämisestä kouluissa, johon koulu lähtikin innokkaasti mukaan. Tärkeäksi aiheeksi opetuksessa nousi sosioemotionaalisten taitojen opettaminen. Kouluissa käsitellyt asiat välitettiin

myös koteihin vanhempien ja muun perheen käyttöön. Oman kokemuksensa pohjalta Martin (2007) näkee terveystiedon opetuksesta olevan hyötyä oppilaiden ja heidän vanhempiansa monenkirjavien ongelmien ennaltaehkäisyssä.

Nykyisin opettajilta edellytetään asia- ja oppimisosuamisen lisäksi paljon myös muita valmiuksia. Oppilaiden hyvinvoinnista huolehtiminen vaatii yhteisöllisyyteen, vuorovaikutteisuuteen ja yhteistoiminnallisuuteen kytkeytyviä taitoja. Opetuksen eheyttämisen periaatteen toteutuminen, vaikkapa Ihmisenä kasvamisen -opintokokonaisuus, edellyttää opettajilta tunteiden tunnistamiseen ja käsittelyyn, eettisyyteen sekä psyykkiseen ja sosiaaliseen kasvuun liittyvien tekijöiden hallintaa. Kodin ja koulun välisen yhteistyön toteutuminen on pääosin opettajien vastuulla. Oppilaat puolestaan odottavat opettajilta kuuntelemisen, rohkaisemisen, tukemisen ja tasa-arvoisen kohtelun toteuttamista. Näihin haasteisiin opettajat voivat vastata suurelta osin sosioemotionaalisten taitojen avulla. Sosioemotionaalinen osaaminen korostuu terveystiedon opettajien kohdalla, koska heidän tehtävänä on erityisesti oppilaiden fyysistä ja psyykkistä terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia tukevan osaamisen edistäminen. Tutkimusten mukaan opettajien sosioemotionaalinen taidokkuus lisää oppilaiden sosiaalisesti vastuuntuntoista käyttäytymistä sekä ennustaa oppilaiden hyvää koulumotivaatiota. Tämän lisäksi sosioemotionaalinen osaaminen kohentaa huomattavasti opettajien omaa hyvinvointia. Työstressitutkimusten mukaan opettajan työ on yksi kuormittavimmista ammateista, mikä johtuu suurelta osin oppilaiden kanssa käytävästä vastuullisesta, pitkäkestoisesta ja pakkotahtisesta vuorovaikutuksesta. Lisäksi opettajien voimavaroja vaativat yhteistyö oppilaiden vanhempien, koulun muun henkilökunnan ja koulun ulkopuolisten verkostojen kanssa. Opettajien omat sosioemotionaaliset taidot ja itsetuntemus voivatkin joutua toisinaan koetukselle, sillä opettajan esimerkillinen käyttäytyminen asiantiedon ja sitä tukevien harjoitteiden ohella vaikuttaa ratkaisevasti oppilaiden sosioemotionaaliseen osaamiseen. Todennäköisesti opettaja joutuu tukiessaan oppilaiden sosioemotionaalisia taitoja pohtimaan myös omaa elämäänsä ja itseään eri tavalla kuin aiemmin. Opettajan aktiivinen itseymmärryksen lisääminen ja oma aktiivinen oppiminen kuuluvatkin osana opettajan itsenäistä asemaa ja vastuuta. Vaikka opettajan oma sosioemotionaalinen osaaminen muuttaa todennäköisesti hänen elämäänsä myönteisesti, kasvu- ja muutosprosessi voi toisinaan olla aikaa vievää ja turhauttavaa tai synnyttää pettymyksen ja epäonnistumisen tunteita. Omien taitojen ja itsensä kehittäminen on kuitenkin aina mahdollista ja omaan kasvuprosessiin lähteminen kannattaa aina, koska tällöin opettajan on helpompi kohdata oppilaansa ja tukea heitä vastaavien taitojen oppimisessa. Opettajan omien sosioemotionaalisten taitojen opettelemisen ei kuitenkaan tarvitse tavoitella terapeuttisia muutoksia opettajassa, tai tarvitse olla oman menneisyyden perinpohjaista

kaivelua. Sosioemotionaalisten taitojen taustalla vaikuttavat kuitenkin aina arvot, joiden läpikäyminen ja pohtiminen oman itsensä kautta, ei tapahdu hetkessä. Ihmissuhdetaitojen ja tunne-elämän taitojen opettelemisen ja opettamisen perimmäisinä arvoina olisi hyvä olla ainakin muiden ihmisten arvostaminen, kunnioittaminen ja tasa-vertaisena pitäminen. (Kokkonen, 2005.)

Terveystiedon opettajan ammatillinen kasvu on koko työuran mittainen kehittämisprosessi, jossa oikein oivallettuna keskeneräisyys on enemmänkin vahvuus kuin heikkous. Parhaimmillaan keskeneräisyyden tunne tuottaa käyttövoimaa uuden oppimiselle ja opiskelulle. Toisaalta se voi turhauttaa ja ahdistaa oman osaamisen riittävyuden kriteerejä. Opettajille ei tule kuitenkaan sälyttää liian suuria odotuksia osaamisensa suhteen, sillä tuskin kukaan voi olla mestari kaikessa. Tietoisuus omista ammatillisista kehittämistarpeista on osa ammatillisesti kypsää opettajuutta. Opettajan pedagoginen osaaminen rakentuu oppimisen teorioiden, opetus- ja viestintätapojen tuntemuksesta, erilaisten oppimistilanteiden ja käytännön taidoista. Tärkeitä ammatillisen kehittymisen tavoitteita ovat oppiaineen pedagogisen olemuksen oivaltaminen ja se, miten terveystietoa pitäisi opettaa. (Kannas, 2005.)

Tutkimuksen aineistoa haettiin EBSCHOn ja PsycINFO -tietokannoista (taulukko 1). Tiedonhaku toteutettiin EBSCHOn tietokannasta käyttämällä hakusanoina ”teacher student interaction and social skills and emotional skills”, ”teacher-student relationship and secondary school and interaction”, ”interpersonal and teacher and social skill”, ”teacher-student relationship and secondary school and interpersonal”, ”teacher-student interaction personality and teacher and interaction”, ”what kind of things influence as teacher-student relationship and interpersonal and secondary school”, ”teacher and social and emotional learning” ja PsycINFO -tietokannasta hakusanoilla ”teacher-student interaction”. EBSCHOn tietokannasta aineiston haku rajattiin vuosien 2004 - 2011 välille sekä koskemaan vain sähköisessä muodossa saatavilla olevia artikkeleita. PsycINFO:n haku rajattiin koskemaan vain sähköisessä muodossa olevia artikkeleita.

EBSCHOn tietokannasta löytyi 283 artikkelia. Kaikki löytyneet artikkelit luettiin läpi otsikon ja tiivistelmän osalta. Lopulliseen aineistoon valittiin EBSCHOn tietokannasta 22 kansainvälistä tutkimusta, mitkä olivat englanninkielisiä. PsycINFO -tietokannasta löytyi 48 artikkelia, joista valittiin vain yksi. Tutkimusten valintakriteerinä oli, että tutkimus käsitteli yläkoulun opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutukseen liittyviä tekijöitä, vuorovaikutuksen olemusta tai vuorovaikutusmuotoja. Aineistoon valittiin korkeintaan kahdeksan vuotta vanhoja tutkimuksia ja vain sellaisia, jotka olivat saatavilla sähköisessä muodossa koko tekstin osalta. Pyrkimyksenä oli

käyttää hoitotieteen tutkimuksia, mutta opetuksen näkökulman vuoksi aineistossa ei ole yhtään varsinaista hoitotieteellistä tutkimusta vaan pääosin opetus- ja kasvatusalan tutkimuksia. Tutkimukset koottiin taulukoksi, josta selviää tutkimuksen tekijät, lähde, alkuperämaa, aineisto, menetelmät ja päätulokset (Liitetaulukko 1).

Taulukko 1. Kirjallisuushaku.

Tietokanta	Hakusanat	Rajaukset	Hakutulos	Valitut
EBSCHOhost	teacher student interaction and social skills and emotional skills	full text, year 2004-2010	2	1
	teacher-student relationship and secondary school and interaction	full text, year 2004-2010	20	1
	interpersonal and teacher and social skill	full text, year 2004-2010	67	2
	teacher-student relationship and secondary school and interpersonal	full text	31	4
	teacher-student interaction	full text, 2004-2011	57	4
	personality and teacher and interaction	full text, 2004-2011	20	2
	what kind of things influence as teacher-student relationship and interpersonal and secondary school	full text, 2004-2011	20	4
	teacher and social and emotional learning	full text, 2004-2011	37	2
PsycINFO (OVID)	teacher-student interaction	full text	48	1

2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTA OHJAAVAT KYSYMYKSET

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata yläkoulun terveystiedon opettajien käyttämiä pedagogisen vuorovaikutuksen muotoja Beutelin (2010) tekemän jaottelun mukaisesti. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena on kuvata terveystiedon opettajien näkökulmasta opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavia tekijöitä sekä terveystiedon opettamiseen ja opettajuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimus on tehty kolmessa Ylä-Savon kunnan yläkoulussa. Tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla kuutta (n=6) terveystiedon opettajaa.

Opettajan ja oppilaan välistä vuorovaikutussuhdetta on tutkittu laajasti. Kuitenkin terveystieto oppiaineen olemuksen näkökulmasta terveystiedon opettajien kuvaamana opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutussuhteeseen liittyviä tekijöitä on tutkittu vähän. Tämän tutkimuksen tavoitteena on saada uutta tietoa ja ymmärrystä yläkoulun terveystiedon opettajien kuvaamana terveystiedon opettamiseen ja opettajuuteen sekä opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavista tekijöistä.

1. Mitä vuorovaikutuksen muotoja toimiva ja hyvä pedagoginen opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus yläkoulun terveystiedon opettajien kuvaamana sisältää?
2. Mitkä tekijät vaikuttavat opettajan ja oppilaan väliseen toimivaan ja hyvään vuorovaikutukseen terveystiedon opettajien kuvaamana?
3. Mistä terveystiedon opettajat ovat saaneet ja saavat tällä hetkellä vuorovaikutustaitoja opettajan ja oppilaan välisen vuorovaikutuksen tueksi?
4. Minkälaisia vuorovaikutustaitoja terveystiedon opettajat kokevat mahdollisesti tarvitsevansa lisää?

3 OPETTAJA-OPPILAS VUOROVAIKUTUSSUHDE YLÄKOULUN TERVEYSTIEDON OPETUKSESSA

3.1 Pedagogisen vuorovaikutuksen muodot

Tämän tutkimuksen pedagogisen vuorovaikutusmuotojen käsittely pohjautuu Beutelin (2010) tutkimukseen, mikä on laadullinen tutkimus pedagogisesta opettaja-oppilassuhteen luonteesta. Beutel (2010) on haastatellut tutkimuksessa kahtakymmentä (n=20) yläkoulun opettajaa pyytämällä heitä kertomaan kuinka he ovat vuorovaikutuksessa oppilaidensa kanssa ja kuinka nämä opettajien käyttämät erilaiset vuorovaikutusmuodot vaikuttavat oppilaiden koulumenestykseen. Haastattelujen pohjalta on muodostunut viisi opettajien nimeämää laadullisesti erilaista pedagogisen vuorovaikutuksen muotoa, mitkä ovat tiedollinen, opastava, inhimillinen, ohjattu osallistuminen ja mentorointi. Pedagogisen vuorovaikutuksen muodoissa vuorovaikutuksen syvyys etenee tiedollisen vuorovaikutusmuodon persoonattomasta ja auktoritaarisesta opettaja-oppilassuhteesta mentoroinnin kunnioittavaan ja lämpimään, pitkällä aikavälillä kehittyneeseen suhteeseen opettajan ja oppilaan välillä (kuvio 1). (Beutel, 2010.)

Beutelin (2010) tutkimuksen mukaan opettajiin ja kouluihin on aina kohdistettu erilaisia vaatimuksia, mutta tällä hetkellä sosiaaliset, poliittiset, taloudelliset ja kulttuuriset muutokset, joiden keskellä opettajat työskentelevät, ovat entisestään lisänneet opettajien ammattitaitoon liittyviä vaatimuksia. Yksi hyvin tärkeä opettajien professionaalisuuden muoto on vuorovaikutusosaaminen. Beutel (2010) perusteleekin tutkimuksensa ajankohtaisuutta sillä, että elämme ajassa, jossa opettajien pitää pystyä työskentelemään hyvin erilaisista sosiaalisista ja kulttuurisista oloista tulevien oppilaiden kanssa. Opettajien tehtävä on opettamisen lisäksi entistä enemmän aikuisen roolimallina oleminen, koska monille oppilaille opettaja on vanhemmista seuraavaksi merkittävin aikuinen heidän elämässään. Nuorten kanssa työskenneltäessä opettajien on tärkeää seurata myös nuorisokulttuuria, omaksuttava nopeasti uutta tietoa sekä hallittava uudenlaisia opetusmenetelmiä. Beutelin (2010) mukaan aikaisemmat tutkimukset antavat viitteitä siitä, että myönteinen opettaja-oppilassuhde voidaan yhdistää avoimempaan oppilaiden sosiaaliseen kanssakäymiseen. Lisäksi lämmin ja positiivinen opettaja-oppilassuhde on entistä tärkeämpää oppilaiden hyvinvoinnille näinä epävarmuuden aikoina kaikkialla maailmassa. (Beutel, 2010.)

Pedagogisen vuorovaikutuksen muodolla on siis vaikutusta luokassa vallitsevaan ilmapiiriin, mikä puolestaan vaikuttaa suuresti opettamiseen ja oppimiseen. Ilmapiiriä voidaan luonnehtia kannustavaksi, kun luokassa vuorovaikutus on vastavuoroista, kannustavaa ja kunnioittavaa opettajan ja oppilaiden välillä, mutta myös oppilaiden keskuudessa. Kannustava ilmapiiri luokassa helpottaa ja edistää laadukasta opettamista ja oppimista. Lisäksi vahva emotionaalinen sitoumus ja ymmärrys opettajan ja oppilaan välillä on perusta laadukkaalle oppimiselle. Pedagogisten vuorovaikutusmuotojen välillä on suurta vaihtelua myös opetusmenetelmien osalta. Tiedollisessa vuorovaikutusmuodossa korostetaan asioiden ulkoa opettelemista asioiden ymmärtämisen sijaan. Tiedollista vuorovaikutusmuotoa seuraavissa vuorovaikutusmuodoissa voidaan opetusmenetelmänä käyttää aina enemmän ja enemmän opettajan ja oppilaan välistä vastavuoroista keskustelemista. Kun vastavuoroinen keskustelu toteutuu opettajan ja oppilaiden välillä, mutta myös oppilaiden keskuudessa, on sen todettu parantavan huomattavasti oppimistuloksia. Tämänkaltainen dialogisuus opetuksessa on hyvin hedelmällistä, koska pedagogisen vuorovaikutuksen muodoilla on vaikutusta luokan ilmapiiriin, oppilaiden koulumenestykseen, motivaatioon sekä opettajan ja oppilaan välisiin vuorovaikutussuhteisiin. (Beutel, 2010.)

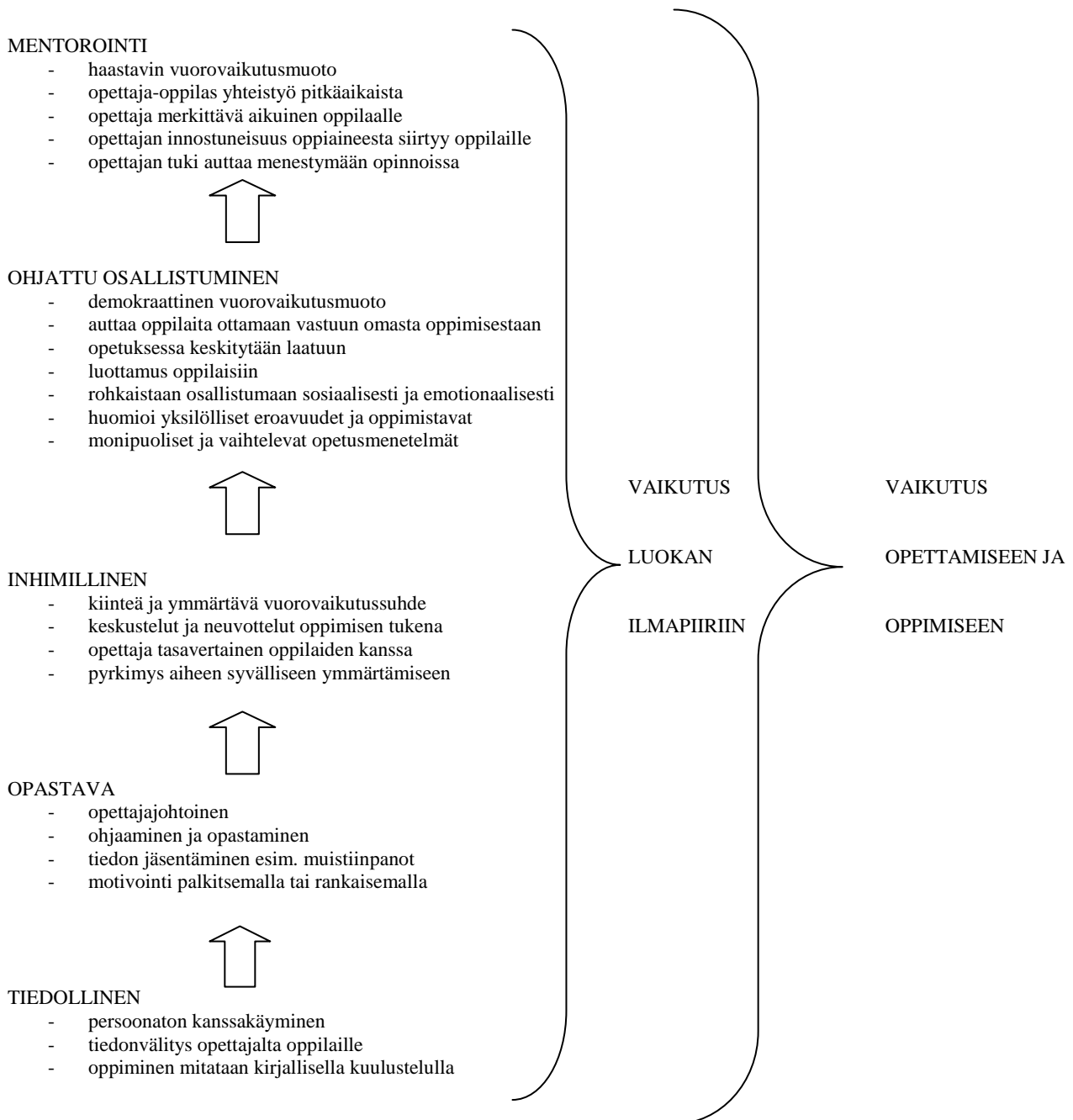
Tiedollinen pedagoginen vuorovaikutusmuoto käsittää tiedon välittämisen vain opettajalta oppilaille. Tämän vuoksi tiedollista vuorovaikutusmuotoa voidaan luonnehtia persoonattomaksi kanssakäymiseksi. Opettaja antaa jostakin aiheesta tietyn määrän tietoa tietyssä ajassa, jonka jälkeen pidetään kuulustelu, tentti, jolla mitataan oppiminen. Tiedollisessa vuorovaikutuksen muodossa menestyminen mitataan vain kirjallisilla kokeilla, opettaja ei mitenkään motivoi oppilasta. Opastavassa vuorovaikutuksen muodossa puolestaan opettaja aloittaa oppilaan motivoinnin palkitsemalla oppilasta jollakin epäolellisilla keinoilla. Lisäksi rangaistuksen pelko ”tekemättömistä töistä” motivoi oppilaita opiskelemaan. Opastava vuorovaikutusmuoto on kuitenkin tiedollista vuorovaikutusmuotoa enemmän oppilaiden ohjaamista ja opastamista, jossa jaettavaa tietoa pyritään myös jäsentämään esimerkiksi piirtämällä tai tekemällä muistiinpanoja. Opetus on silti edelleen opettajajohtoista, vaikka opettaja työskentelee myös oppilaiden keskellä, ei pelkästään luokan edessä luennoimassa. Tämä mahdollistaa tiedollista vuorovaikutusmuotoa enemmän erilaisten opetusmenetelmien ja aktiviteettien käyttämisen opetuksessa. Tiedollisessa ja opastavassa vuorovaikutuksen muodoissa opettajalla ei ole kuitenkaan juuri minkäänlaista vaikutusta oppilaisiin. Oppimistavoitteet eivät ole tässä hetkessä, vaan niissä menestymisen avulla tähdätään akateemiseen menestymiseen tulevaisuudessa. Opettajat näkevät itsessään asiantuntijan, joka vain välittää oppilaille tarvittavia tietoja ja taitoja. Opettaminen on pääosin emotionaalisesti etäistä, mutta siinä voidaan nähdä kuitenkin häivähdyksiä siitä, että näissäkin vuorovaikutusmuodoissa

myönteinen opettaja-oppilas vuorovaikutussuhde helpottaa oppilaiden sitoutumista opiskeluun. (Beutel, 2010.)

Inhimillinen pedagoginen vuorovaikutusmuoto kuvastaa hieman enemmän pedagogista kanssakäymisen luonnetta helpottaen oppilaiden oppimista muun muassa keskustelun ja neuvottelun keinoin. Opettaja on kuitenkin edelleen oppilasta aktiivisempi osapuoli, mutta silti tasavertainen oppilaiden kanssa. Opetus painottuu oppilaiden oppimaan opettamiseen, mutta pyrkii myös aiheen syvälliseen ymmärtämiseen. Inhimillisessä vuorovaikutuksen muodossa korostuu erityisesti kiinteä ja ymmärtävä opettaja-oppilas vuorovaikutussuhde, jossa opettajat ymmärtävät oman käyttäytymisensä vaikutuksen oppilaiden koulumenestykseen. Ohjatussa osallistumisessa opettajan tavoitteena on auttaa oppilaitaan ottamaan vastuu omasta oppimisestaan, joten opettajan rooli on enemmän oppilaiden oppimista ohjaava kuin opettajakeskeinen. Opetuksessa keskitytään laatuun ja syvyyteen. Ohjatun osallistumisen vuorovaikutuksen muodossa korostuu entisestään opettajan pedagoginen huolenpito ja luottamus oppilaisiin. Oppilaita rohkaistaan osallistumaan sosiaalisesti, emotionaalisesti sekä ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Tätä vuorovaikutuksen muotoa voidaan luonnehtia opettajan demokraattiseksi vuorovaikutukseksi oppilaiden kanssa, jossa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset eroavuudet ja oppimistavat. Opettajat käyttävät oppituntien aikana vaihtelevasti erilaisia opetusmuotoja, jotta tunteista tulisi mielenkiintoisia ja luovia. (Beutel, 2010.)

Mentorointi on pedagogisen vuorovaikutuksen muodoista haastavin. Opettaja-oppilas yhteistyö on tällöin usein pitkäaikaista, mikä mahdollistaa suhteen laadullisen kehityksen vuosien aikana. Opettajat ymmärtävät myös itsensä oppijoiksi, mutta samalla kertaa merkittäviksi aikuisiksi oppilaiden elämässä. Opettaja-mentorit oivaltavat itsestään sellaisia merkityksellisiä ominaisuuksia, joiden avulla he pystyvät tukemaan ja innostamaan oppilaitaan menestymään elämässä myös koulun ulkopuolella. He pystyvät siirtämään oman innostuneisuutensa opetettavasta aiheesta suoraan oppilaisiin, mikä kantaa oppilaita usein pitkälle opinnoissaan ja toisinaan jopa vielä kouluvuosien jälkeenkin. Tämänkaltainen mentorointi ei ole kuitenkaan mikään uusi ilmiö, vaan termi on saanut alkunsa jo Muinaisen Kreikan tarustoista, jossa mentori, vanhempi ja viisaampi, toimi seuraavalle sukupolvelle roolimallina, opastajana ja tukijana. Beutelin (2010) tutkimuksesta nousi esiin, että opettaja-mentorit puolustavat intohimoisesti oman alansa asiantuntijuutta, mutta myös yleisesti opettamisen ja oppimisen tärkeyttä. Ei voida kuitenkaan sanoa, että tämänkaltainen opettamisen intohimo olisi persoonallisuuden piirre, jonka toiset hallitsevat ja toiset eivät, mutta joitakin samankaltaisia piirteitä esimerkiksi opettamiseen ja havainnointikykyyn liittyen näistä

opettajista voidaan löytää. Nämä opettaja-mentoreiden ominaisuudet ja kyky siirtää oma innostuneisuus oppilaisiin menestyksekkäällä tavalla edellyttää vielä lisäselvityksiä, jotta näitä opettaja-mentoreiden ominaisuuksia voitaisiin edistää kaikissa opettajissa. (Beutel, 2010.)

Kuvio 1. Pedagogisen vuorovaikutuksen muodot Beutelin (2010) mukaan

3.2 Opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutussuhde

Hyvä ja toimiva vuorovaikutussuhde opettajan ja oppilaan välillä vaikuttaa myönteisesti oppilaiden kiinnostukseen ja motivaatioon opetettavaa ainetta kohtaan (den Brok, Fisher & Scott, 2005; Frenzel, Goetz, Lüdtke, Pekrun & Sutton, 2009; Mayer & Turner, 2006; Wilson, 2005). Emotionaalisesti hyvä ilmapiiri luokassa luo opettajalle hyvät edellytykset opettamiselle, edesauttaa vastoinikäymisistä selviytymistä, edistää työn kehittämistä ja omaa hyvinvointia (Frenzel, Goetz, Lüdtke, Pekrun & Sutton, 2009; Johnson 2008). Tärkeää on ymmärtää, että kun opettaja hallitsee sekä oppiaineensa kognitiivisen puolen, monipuoliset opetusmenetelmät (Beutel, 2010; Demetriou & Wilson, 2009; Elksin & elksin, 2003; Pianta & Hamre, 2009; Wilson, 2005; Wubbel, den Brok, Veldman & van Tartwijk, 2006) että omaa hyvät emotionaaliset taidot (den Brok ym., 2005, Demetriou & Wilson, 2009; Elksin & Elksin, 2003; Frenzel ym., 2009; Jones, Jones & Vermette, 2009; Kristjânsson, 2006; Mayer & Turner, 2006; Pianta & Hamre, 2009) pysyy tasapaino opetuksessa ja oppimisessa (Demetriou & Wilson, 2009). Kun vuorovaikutus opettajan ja oppilaan välillä on dialogista eli opettaja korvaa kysymys-vastaus opetustavan keskustelevalle ja oppilaiden omilla pohdinnoilla opetettavasta aiheesta, oppimistulokset tasaantuvat selvästi oppilaiden välillä (Kelly, 2007). Sosioemotionaalisten taitojen opettaminen muun opetuksen ohessa edistää myönteistä ilmapiiriä koulussa, koska se muuttaa oppilaiden asenteita ja käyttäytymistä myönteisemmiksi koulua kohtaan, kun he saavat paremmat vuorovaikutustaidot ja oppivat itsetuntemusta ja itsearviointia (Jones ym., 2009). Opettajan olisi hyvä olla selvillä siitä kuinka oppilaat kokevat hänen käyttäytymisensä luokassa (Van Petegem, Aelterman, Van Keer & Rosseel, 2008) sekä ymmärtää jokapäiväisten pienten vuorovaikutushetkien merkityksen oppilaiden kanssa (Johnson, 2008), sillä näillä on hyvin merkityksellinen vaikutus oppilaiden hyvinvointiin (Van Petegem ym., 2008; Johnson, 2008). Opettajien käsitykset itsestään ovat usein myönteisempiä kuin mitä ne todellisuudessa ovat (Van Petegem ym., 2008). Lisäksi opettajan persoonallisuus, mikä on melko pysyvä ominaisuus (Van Petegem ym., 2008) ja tärkein opettajan työväline (Moskvina, 2006), on suorassa yhteydessä siihen kuinka opettaja käyttäytyy kaikissa ihmissuhteissaan koulussa (Van Petegem ym., 2008). Koska vuorovaikutuksen merkitys opetuksessa opettajan työvälineenä on niin tärkeä, olisi opettajien vuorovaikutustaitojen oppimista tuettava edelleen (Karadag & Caliskan, 2009; Stemler, Elliott, Grigorenko & Sternberg, 2006). Lisäksi aloittelevat opettajat kokevat tarvitsevansa omassa koulutuksessaan enemmän sekä vuorovaikutustaitojen opetusta että opetusmenetelmien hallintaa liittyvää koulutusta (Wilson, 2005). Tämä on perusteltua sillä, että hyvän emotionaalisen oppimisilmapiirin luominen yhdistettynä parempiin opetusmetodeihin parantaa opettamisen laatua ja sitä kautta oppilaiden oppimistuloksia (Beutel, 2010; Demetriou &

Wilson, 2009; Elksnin & Elksnin, 2003, Jones ym., 2009; Pianta & Hamre, 2009; Wilson, 2005; Wubbel ym., 2006).

Tutkimuksista nousi esiin tekijöitä, jotka ovat tärkeitä opettajan ja oppilaan välisen myönteisen vuorovaikutuksen onnistumiselle. Opettajan täytyy olla kiinnostunut oppilaistaan yksilöinä (Barone, 2004; den Brok ym., 2009; Beutel, 2010; Van Petengem ym., 2008; Wubbel ym., 2006). Hänen on oltava inhimillinen, ystävällinen, rakastettava (Barone, 2004; Beutel, 2010; den Brok ym., 2005; Karadag & Caliskan, 2009; Van Petegem ym., 2008), huumorintajuinen (Barone, 2004; Karadag & Caliskan, 2009), luotettava (Karadag & Caliskan, 2009; Wubbel ym., 2006) ja oikeudenmukainen (Barone, 2004; Karadag & Caliskan, 2009;). Sääntöjen noudattaminen (Johnson, 2008; Stemler ym., 2006), järjestyksen pito (Barone, 2004) ja häiriötekijöiden ehkäiseminen (Wubbel ym., 2006) sekä keskusteleminen, neuvotteleminen (Kelly, 2007; Stemler ym., 2006; Wubbel ym., 2006), ohjaaminen ja opastaminen (Barone, 2004; Beutel, 2010; Stemler ym., 2006) ovat olennaisia asioita hyvän ja toimivan vuorovaikutuksen elementtejä. Muita vuorovaikutukseen myönteisesti vaikuttavia tekijöitä ovat, että opettaja on kärsivällinen, demokraattinen (Karadag & Caliskan, 2009) sekä yhteistyökykyinen ja vähemmän auktoritaarinen (Van Petegem ym., 2008). Lisäksi opettajan, joka luo hyvän vuorovaikutuksen oppilaisiin, on oltava selvillä kulttuurisista tekijöistä, jotka luokassa vallitsevat (Wubbel, ym., 2006), koska ihmisten kulttuurista vaikuttaa hyvin vahvasti vuorovaikutuksen laatuun. Monikulttuurinen luokka edellyttää kulttuurituntemuksen lisäksi opettajalta tavallista parempia ihmissuhdetaitoja, verrattuna luokkaan, jossa oppilaat ovat kulttuuritaustaltaan hyvin samanlaisia (den Brok ym., 2009).

3.3 Terveystieto oppiaineena yläkoulussa

Maailman terveysjärjestö WHO esitti kymmenisen vuotta sitten, että terveystietoa tulisi opettaa erillisenä oppiaineena, yhdistettynä muihin oppiaineisiin tai näiden yhdistelmänä. Suosituksesta huolimatta suomalaista terveystieto-oppiainetta vastaavaa, kaikille oppilaille pakollista oppiainetta, jonka opettajilta vaaditaan erityinen terveystiedon aineenopettajakelpoisuus, ei ole muissa Euroopan eikä Pohjois-Amerikan maissa. Lähimpänä suomalaista terveystietoa on Islannissa, Irlannissa ja Englannissa annettava terveystietopetetus, sillä näissä maissa terveystietopetukselle on varattu erillinen oppiaine ja opetuksen tueksi on laadittu opetussuunnitelmat. (Kannas & Peltonen & Aira, 2009.)

Terveysopetusta on toteutettu suomalaisissa kouluissa jo 1800-luvun loppuvuosikymmeniltä lähtien, mutta vasta lähivuosien aikana on paneuduttu oppiaineen ja opettajien ammattitaidon pitkäjänteiseen kehittämiseen. Terveystiedon opetuksen haasteet ovat luonteeltaan moniulotteisia ja sisällöiltään laajat. Oppiaineen monitieteisyys tekee terveystiedosta haastavan. Opetettavia terveysteemoja lähestytään terveystieteiden, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden näkökulmista. Terveysteemoja tulisi käsitellä myös sekä taloudellisesta että eettisestä näkökulmasta ja yleisemminkin pohtien. Terveystiedon keskeistä osaamista on tieto ja ymmärrys terveyteen ja sairauksiin vaikuttavista tekijöistä sekä niiden vaikutusmekanismien tunteminen. Terveystiedossa esimerkiksi terveysvalintojen, terveystottumusten sekä terveysongelmien kohtaamisen ja selviytymisen osalta käsitellään ihmisen käyttäytymisen problematiikkaan. Lisäksi terveyteen ja terveyden edistämiseen liittyvien yhteiskunnallisten toimenpiteiden tunteminen ja niiden vaikuttavuuden arviointi ovat keskeistä osaamista. (Kannas, 2005.) Kannaksen ym. (2009) tekemässä Terveystiedon kehittämistutkimuksessa tulee esille, että terveystiedon opettajille aiheutti paljon vaikeuksia perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden keskeisten sisältöjen laajuus. Tästä johtuen suuri osa opettajista koki myös terveystietoon varattujen oppituntien vähäisyyden hankalaksi. (Kannas ym. 2009.)

Yläluokilla terveystietoa voidaan luonnehtia oppiaineeksi lapsuudesta ja nuoruudesta terveyden näkökulmasta. Keskeisten sisältöteemojen otsikot opetussuunnitelmassa kuvaavat näkökulmia, joiden suunnasta eri sisältöteemoja lähestytään: kasvu ja kehitys, terveys arkielämän valintatilanteissa, selviytymisen taidot ja voimavarat, kulttuuri ja yhteiskunta sekä terveys. Lisäksi tavallisimmat tartuntataudit ja yleisimmät kansantaudit sekä niiden ennaltaehkäisykeinot kuuluvat perusopetukseen. Siihen kuuluvat myös terveydenhuolto- ja hyvinvointipalvelut, sairastaminen ja itsehoitotaidot. Alaluokilta lähtien kulttuurinen näkökulma on mukana terveystiedon opetuksessa. Keskeistä terveysosaamista on median terveysviestien ja terveydestä välittämien mielikuvien kriittinen lukutaito. Haasteellisia oppimistavoitteita ovat luotettavan tiedon erottaminen epäluotettavasta ja monipuoliset tiedonhankintataidot. Tärkeää terveystiedon "kielitaitoa" on mainonnan ja yleisemminkin median ilmaisutapojen tuntemus. Terveystieto on filosofiaan ja elämänsä katsomustietoon verrattava arvopohdintakykyjä edistävä oppiaine, mutta lisäksi se on tieto- ja taitoaine. (Kannas, 2005.)

Terveystieto on eettisesti herkkä oppiaine, jossa opettajan olisi kyettävä tunnistamaan oppiaineeseen liittyviä arvolähtökohtia ja hallita niiden eettistä argumentointiperustaa. Terveystieto ei ole suinkaan terveyden fanaattiseen ihannointiin perustuva aatteellinen oppiaine, jonka vuoksi

opettajan olisi hyvä pohtia omaa suhdettaan terveyteen ja sairauksiin. Käytettäviin tuntimääriin nähden opetussuunnitelmat ovat sisällöltään ehkä liiankin laajat. Ydinaineksen suodattaminen suuresta terveystietovarannosta onkin oleellinen tehtävä kouluissa. Monitieteisyys tekee terveystiedon sisällönhallinnasta haastavan, koska teemoja tarkastellaan muun muassa terveystieteellisestä, psykologisesta, yhteiskunnallisesta, kulttuurisesta, eettisestä ja taloudellisesta näkökulmasta. Tutkiva ote tarkoittaa enemmänkin tutkivaa mielenlaatua opetuksen kehittämisessä kuin varsinaista oman opetuksen tutkimista. Tutkiva ote opetuksen kehittämisessä tarkoittaa esimerkiksi, että opettaja seuraa jatkuvasti omaan oppiaineeseen liittyvän tutkimustiedon karttumista. On oleellisen tärkeää tietää missä mennään. Toisaalta tutkiva ote tarkoittaa, että opettaja pyrkii työskentelemään näyttöön perustuen, jolloin evidenssi voi perustua erityisesti opetuksen menetelmällisten ratkaisujen osalta myös omiin tai kollegojen kokemuksiin eli hiljaiseen tietoon. Mutta myös tutkimustiedon lukutaito on keskeistä osaamista tutkivassa opettajuudessa. (Kannas, 2005.)

Terveystieto oppiaineena on hyvin herkällä tavalla kosketuksissa sekä oppilaiden että opettajien elämäkokemuksiin. Opettajalla on oman elämänpiirinsä kokemukset terveydestä, sairauksista ja kuolemasta, kokemuksellinen terveyshistoriansa ja nykyisyytensä. Tämä voi aiheuttaa esimerkiksi ahdistusta opettajalle, joka kamppailee itse työuupumisen rajamailla. Terveystiedon opetuksessa käsitellään aihepiirejä, joiden voimakas emotionaalinen herkkyys ja kokemuksellisuus tekevät siitä monessa suhteessa erilaisen ja erityisen. Toisaalta juuri tämä tekee oppiaineesta myös koskettavan ja kiinnostavan. Opettajalta se edellyttää herkkää oppilaiden lukutaitoa ja heidän elämäntilanteensa viisasta huomioimista, koska oppitunneilla käydään läpi aihepiirejä, jotka voivat aiheuttaa ahdistusta tai häpeää. Terveystiedon opettajuudessa tärkeää ja toivottavaa onkin pedagoginen tahdikkaus; milloin tulla lähemmäksi - milloin pysytellä kauempana terveyden kokemuksellista maailmaa opiskeltaessa (Kannas, 2005.) Kannaksen ym. (2009) tekemässä Terveystiedon kehittämistutkimuksessa opettajat tuovat esiin, että heillä ei ole suurten opetusryhmien vuoksi mahdollisuuksia tutustua tarpeeksi oppilaisiin eikä oppilaiden kiinnostuksen kohteisiin (Kannas ym. 2009).

Terveystiedon opetuksen tulee perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2004 (Opetushallitus, 2004) mukaisesti sisältää perehtymisen sosioemotionaalisiin taitoihin. Terveystiedon sosioemotionaaliset sisällöt ja kasvatustavoitteet noudattelevat kansainvälisiä suosituksia. Oppilaiden tulee terveystietoa opiskellessaan perehtyä vuorovaikutus-, yhteistyö- ja selviytymistaitoihin, hyvien ystävyysuhteiden tunnuspiirteisiin, sosiaalisten suhteiden

hyvinvointivaikutuksiin, kiusaamisen ja väkivallan ehkäisemiseen ja ristiriitojen ratkaisutaitoihin. Näiden lisäksi kartutetaan tietämystä tunteiden tunnistamisesta, ilmaisemisesta ja säätelystä, itsetuntemuksesta, sääntöjen noudattamisesta, omista teoista vastaamisesta, toisten kunnioittamisesta ja huomioimisesta sekä erilaisuuden hyväksymisestä. Terveystietoon sisällettyjen sosioemotionaalisten taitojen perehtymisen lähtökohtana on halu vastata arjesta nousseeseen tarpeeseen antaa lapsille enemmän eväitä tullakseen toimeen itsensä ja toisten ihmisten kanssa. Moniarvoistunut yhteiskuntamme edellyttää nykyisin monilla elämänalueilla vaativan työelämän lisäksi oman itsensä tuntemista ja siihen pohjautuvaa yhteistoiminnallisuutta, vastuullisuutta ja joustavuutta. Tämän lisäksi sosioemotionaalisia taitoja tarvitaan tuloksellisen ja mielekkään koulunkäynnin onnistumisen vuoksi. Menestyminen opinnoissa ei ole mahdollista ilman riittäviä sosiaalisen elämän ja tunne-elämän taitoja. Koska kaikki lapset eivät näitä eväitä näytä kotoaan saavan, on koulujärjestelmämme halunnut vastata tähän tarpeeseen tukemalla tulevaisuuden aikuisten sosioemotionaalista kehitystä. (Kannas, 2005.)

Oppilaat viettävät koulussa paljon aikaa, mikä antaa koululle mahdollisuuden vaikuttaa systemaattisesti oppilaiden myönteiseen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Esimerkiksi joka koulupäivä tulisi käyttää aikaa kokemuksista ja tunteista keskustelemiseen, koska se luo hyvät edellytykset työskentelylle. Usein kuitenkin tämänkaltaisen keskustelu jää vähäiseksi, koska sen ajatellaan riistävän aikaa oppimiselta. Sosioemotionaaliset sisällöt koskettavat oppilaiden lisäksi myös aikuisia ja välttämättä opettaja ei ole oppilaitaan yhtään pätevämpi tunnetaidoissa. On mahdollista, että tunnetaitoja opettaessaan opettaja joutuu ensimmäistä kertaa elämässään pohtimaan omia tunteitaan, niiden hallintaa ja ilmaisemista vuorovaikutussuhteissaan. Tämän vuoksi opettajan olisikin hyvä päästä kehittämään vuorovaikutusosaamistaan ensin jossakin koulutuksessa. Lisäksi suositeltavaa olisi ottaa vanhemmat mukaan sosioemotionaalisten taitojen opetukseen, jotta heillä olisi vaikkapa kotitehtävien, teemapäivien tai vanhemmille järjestetyn opintopiirin kautta mahdollisuus opiskella samoja teemoja lapsensa kanssa ja luoda näin jälkikasvulleen turvaverkkoa. Oppilaan sosiaalisia turvaverkkoja vahvistavia yhteisöjä ovat myös esimerkiksi urheiluseurat, seurakunnat tai kunnan nuorisotyö. (Siponen, 2005.)

3.4 Terveystiedon opettajuus

Terveystieto on elämään opettamista. Se on hyvin haastava oppiaine opetuksen suhteen, koska opetukseen sisältyy runsaasti erilaisten taitojen, tietojen ja asenteiden muokkaamista, sillä ihmisenä

oleminen vaatii paljon opettelemista. Opettajalla on suuri vaikutusvalta ja vastuu kasvattajana, sillä hän kohtaa työssään suuren joukon lapsia ja nuoria. Lapsen ja nuoren näkemyksen kuunteleminen ja kunnioittava suhtautuminen ovat tärkeitä tekijöitä koulutyössä, sillä ainoastaan vuorovaikutuksessa kehittyvät ihmisen empatiakyky, sisäiset arvot, asenteet ja maailmankuva. Koulun ei tarvitse olla mikään viihdytyslaitos, mutta kun ilmapiiri on hyvä, lapsi ja nuori viihtyy siellä ja työ tuntuu mielekkäältä. Jos koulussa on paha olla, ei oppiminenkaan voi olla tehokasta. Oppiminen ei myöskään ole mahdollista ellei usko siihen, että voi oppia. Tämän vuoksi opettajan tulee uskoa jokaisen oppilaan kykyyn oppia. Kaikki eivät opi samalla tavalla, mutta myönteisen palautteen antamisen ja kannustamisen merkitystä ei voi liikaa korostaa. Tähän kuuluvat myös lasten ja nuorten kehitykseen kuuluvat notkahdukset, jotka opettajan on osattava hyväksyä osana elämää ja pyrittävä parhaalla mahdollisella tavalla kannattelemaan oppilas vastoinkäymisten yli. (Cacciatore, 2005.)

Terveystiedon opettajuudessa keskeinen asia on itsetuntemus, mikä voidaan jakaa henkilökohtaiseen ja ammatilliseen ulottuvuuteen. Opettajana olisi aika ajoin hyvä pohtia millainen olen opettajana ja ihmisenä. Itsetuntemuksen kannalta on oleellista, että pystyy analysoimaan ja arvioimaan opetus- ja oppimisteoreettisia lähtökohtiaan, arvomaailmaansa ja maailmankuvaansa, koska näistä muodostuvat ihmis-, tiedon- ja oppimiskäsitykset. Opettajalla tulee olla vankka vuorovaikutusosaaminen selvittääkseen koulun arjen ja oppituntien monimuotoisissa tilanteissa. Vuorovaikutustaidot ovat myös itse oppiaineen oppimistavoitteita vaikkapa silloin, kun opiskellaan sosioemotionaalisia taitoja. Oppilaantuntemus on tärkeää niin oppilaiden tarpeiden tunnistamiseksi kuin pedagogisia ratkaisuja tehtäessä. Oppilaantuntemuksen osalta myös nuorisokulttuurin tuntemus on tärkeä osa opettajan osaamista. (Kannas, 2005.)

Opettajan rooli rakentuu peruskoulutuksesta, omasta opetettavasta aineesta ja toimenkuvasta, joihin liittyvät työnantajan toiveet, vastuu, velvoitteet sekä opetussuunnitelmat. Opettajan oma historia esimerkiksi kotikasvatus, uskonto, arvot, asenteet, omat tavoitteet ja ihanteet sekä oma hyvinvointi yksityiselämää ja työviihtyvyyttä myöten vaikuttavat väistämättä opettajuuteen ja opetukseen. Opettajalla on myös oikeus suojata omaa yksityisyyttään. Terveystiedossa käsiteltävät aihepiirit koskettavat läheltä jokaisen opettajan omaa elämää. Näiden aihepiirien kohdalla opettajalla on oikeus vetää tarkka raja oman yksityiselämänsä suojaamiseksi. Tärkeää on myös, että lapsen tai nuoren yksityisyyteen ei saa puuttua. (Cacciatore, 2005.)

Opettajalla on hyvä olla vankka pedagoginen ammattitaito, sillä antoisat terveystiedon opetushetket käynnistyvät usein tuntitilanteista. Tuntitilanteissa esille nousee nuorten elämään ajankohtaisesti liittyviä aiheita tai kysymyksiä, jolloin opettajan taito käyttää monipuolisesti erilaisia opetusmenetelmiä auttaa huomattavasti sisältöjen avaamisessa. Opettajan monipuolinen ja osaava keskustelu nuoren elämän arkisista ja jokapäiväiseen elämään liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä nostaa esille myös laaja-alaisen ja monitieteisen opettajien täydennyskoulutuksen merkityksen. Terveystiedon kehittämistutkimuksessa tulee esille, että keskusteleminen ja pohtiminen terveystiedon oppitunneilla olivat lähes kaikkien oppilaiden mielestä tehokkaita tapoja oppia terveystietoa. Luokan yhteisten keskustelujen myötä oppilaat kokivat, että heidän omat käsityksensä asioista laajenivat ja asiat jäivät näin hyvin mieleen. Oppilaat kertoivat, että kokeessakin he olivat osanneet paremmin muistelemalla oppitunneilla käytyjä keskusteluja. Oppilaat kertoivat oppivansa myös luokkakavereidensa mielipiteitä kuuntelemalla, mutta opettajan tuki esimerkiksi virheellisten tietojen korjaaminen oli tärkeää. (Kannas ym. 2009.)

Terveystiedon elämänläheisyys tekee oppiaineesta opettajalle hyvin haasteellisen, jolloin opettajan oma jaksaminen voi olla koetuksella. Tämän vuoksi olisi tärkeää tukea opettajien jaksamista ja innostuneisuutta oppiainetta kohtaan lisäämällä opettajien työnohjausta laaja-alaisesti, koska pitkäjänteinen työnohjaus on opettajien väsymystä ja uupumusta oleellisesti estävä tekijä työyhteisön tuen ohella. Rehtoreiden tuella on puolestaan merkittävä vaikutus niin täydennyskoulutuksen toteutumiseen kuin muihinkin opetuksen mahdollistaviin reunaehtoihin. (Hannukkala, 2005.) Varsinaisen terveystiedon opettajankoulutuksen laajentamisen tarve on myös ajankohtaista, sillä terveystiedon aineenopettajakelpoisuutta vailla olevien opettajien määrä on edelleen suuri. Terveystiedon kehittämistutkimuksessa terveystiedon opettajat toivat esiin, että eniten vaikeuksia terveystiedon opetukseen aiheuttavat epätarkoituksenmukainen luokkahuone, opetusvälineiden puuttuminen ja oppikirjojen epätarkoituksenmukaisuus (Kannas ym. 2009).

Terveystiedon kehittämissuunnitelmassa selvitettiin oppilaiden kokemuksia ja näkemyksiä hyvästä terveystiedon opettajasta. Oppilaiden mukaan hyvän terveystiedon opettajan ominaisuuksiin kuuluvat pedagoginen taitavuus, oppiaineiden hallinta, oppilaiden kohtaaminen sekä opettajan olemus ja persoona. Pedagoginen taitavuus pitää sisällään muun muassa sen, että opettaja osallistuu oppilaita, ei ole vain itse äänessä, huomioi oppilaiden oppimisedellytykset, ei pohjaa opetusta omiin mielipiteisiinsä, kertoo omia kokemuksia ja käyttää vaihtelevia opetusmenetelmiä. Oppiaineiden hallinta sisältää sen, että opettaja on asiantunteva, mutta myöntää myös avoimesti omien tietojensa vajavaisuuden. Oppilaiden kohtaamisessa oppilaat kokivat tärkeäksi, että opettaja on muun muassa

reilu, oikeudenmukainen, oppilaita arvostava, kiinnostunut oppilaiden mielipiteistä, hienovarainen, kannustava ja tuntee oppilaat. Opettajan persoonassa ja olemuksessa oppilaiden mielestä on hyvää, että opettaja on huumorintajuinen, pitkäpinnainen, hyväntuulinen, rehellisesti esimerkillinen, ei mikään ”terveysintoilija” eikä vaivaannu helposti. (Kannas ym. 2009.)

4 TUTKIMUSAINEISTO JA – MENETELMÄT

4.1 Tutkimuskohderyhmän valintakriteerit ja –prosessi

Tämän tutkimuksen kohderyhmä oli yläkoulun terveystiedon opettajat Ylä - Savon alueella. Tutkimuksen aineiston keruu suoritettiin kolmessa yläsavolaisessa yläkoulussa. Tutkimukseen osallistui vapaaehtoisesti kuusi (n=6) yläkoulun terveystiedon opettajaa. Tutkimukseen valittujen yläkoulujen valintaperusteena oli, että ne sijaitsevat Ylä-Savon alueella. Tutkimukseen valittavien terveystiedon opettajien valintaperusteena oli, että haastateltavilla terveystiedon opettajilla on opettajan kokemusta noin viisi vuotta yläkoulussa ja terveystiedon opetuksesta kokemusta enemmän kuin yksi vuosi.

Ennen aineistonkeruuta pyydettiin sähköpostin välityksellä tutkimuslupa yläkoulujen rehtoreilta (liite 1) sekä heidän koulunsa terveystiedon opettajien yhteystiedot. Kaksi koulua antoi tutkimusluvan 9.5.2011 ja yksi koulu 25.8.2011. Yhden koulun rehtori antoi tutkimusluvan 16.5.2011, mutta terveystiedon opettajat kieltäytyivät tutkimukseen osallistumisesta. Yhden koulun rehtori ilmoitti, etteivät he halua osallistua tutkimukseen. Alun perin tutkimukseen antoi suostumuksensa kahdeksan (n=8) terveystiedon opettajaa. Kaksi terveystiedon opettajaa kuitenkin perui osallistumisensa juuri ennen haastattelun aloittamista vedoten pieneen opetettavaan tuntimäärään terveystiedon osalta sekä vaikeuteen järjestää vapaata muusta opetuksesta juuri sillä hetkellä. Tutkimuslupaa kysyttiin myös sivistystoimenjohtajilta puhelimitse ja sähköpostin välityksellä. He antoivat vastauksen, että rehtorin lupa on riittävä tässä tapauksessa, kun saman kunnan alueella on kyseessä vain yksi koulu. Jos kyseessä olisi ollut useampi koulu, silloin tutkimuslupapyyntö olisi osoitettu heille. Tämän jälkeen lähestyin tutkimukseen vapaaehtoisesti osallistuvia terveystiedon opettajia sähköpostin välityksellä tiedottaen tutkimuksesta ja sopiakseni heidän kanssaan haastatteluajankohdan (liite 2). Noin kaksi viikkoa ennen haastattelua lähetin sähköpostitse terveystiedon opettajille haastattelun teemat (liite 3) sekä esitietolomakkeen (liite 4). Tämän tutkimuksen haastattelu teemat käsittelivät terveystiedon opettajien käyttämiä pedagogisen vuorovaikutuksen muotoja sekä tekijöitä, jotka vaikuttavat opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutukseen opettajan itsensä osalta. Lisäksi muita teemoja olivat mistä terveystiedon opettajat ovat saaneet vuorovaikutustaitoja opettajan ja oppilaan välisen vuorovaikutuksen tueksi ja minkälaisia vuorovaikutustaitoja he mahdollisesti tarvitsevat vielä lisää. Esitietolomakkeen

tarkoituksena oli kerätä tietoa tutkittavien sukupuolesta, koulutuksesta ja työkokemuksesta. Opettajat palauttivat täytetyn esitietolomakkeen haastattelutilanteessa tutkijalle.

4.2 Tutkittavien taustatiedot

Haastattelun taustatietokysymyksiä (liite 4) olivat: sukupuoli, koulutus, työkokemus, terveystiedon opettajan pätevyys / koulutus sekä työkokemus terveystiedon opettajana. Puolella haastateltavista oli filosofian maisterin tutkinto ja toisella puolella liikuntatieteiden maisterin tutkinto. Yhdellä liikunnan opettajalla oli lisäksi kasvatustieteen maisterin tutkinto ja yksi oli suorittanut terveyden edistämisen PD - tutkinnon. Kolme haastateltavista oli suorittanut terveystiedon aineopinnot. Kolme puolestaan oli suorittanut terveystiedon perusopinnot, joista yksi oli jo aloittanut terveystiedon aineopinnot ja kaksi vasta suunnitteli terveystiedon aineopintojen suorittamista lähitulevaisuudessa. Neljällä haastateltavalla oli opettajan työkokemusta 4 - 10 vuotta ja terveystiedon opettamisesta työkokemusta 3 - 5 vuotta. Kahdella haastateltavalla oli työkokemusta 20 - 32 vuotta ja terveystiedon opettamisesta noin 10 vuotta. Toinen heistä oli lisäksi opettanut koko työuransa ajan terveystietoa lukiassa.

Haastateltavien taustatiedoista selviää, että tutkittavilla terveystiedon opettajilla oli kahta lukuun ottamatta melko vähän työkokemusta opettamisesta ja etenkin terveystiedon opettamisesta. Tosin terveystieto oppiaineena onkin vielä melko nuori yläkoulussa. Puolella haastateltavista ei ollut terveystiedon opettajan pätevyyttä, koska terveystiedon aineopinnot olivat joko kesken tai kokonaan suorittamatta.

4.3 Tutkimusaineiston keruu

Esitutkimus on tärkeä osa tutkimusprosessia, koska esitutkimuksella voidaan testata oman suunnitellun tutkimuksen toteutumista (Paunonen & Vehviläinen-Julkunen, 1997). Tutkijan on varauduttava sekä puheliaksiin että harvasanaisiin haastateltaviin, jonka vuoksi esitutkimus ennen varsinaista haastattelua on tärkeä tehdä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2004). Tässä tutkimuksessa esitutkimus tehtiin ryhmähaastatteluna terveystiedon maisteritutkinnon suorittaneelle opettajalle ja kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneelle opettajalle, jotka molemmat ovat opettaneet nuoria aikuisia. Esihaastateltavat saivat noin kaksi viikkoa etukäteen luettavakseen haastattelun teemat ja niihin liittyvän tiiviin tietopaketin. He kokivat teemoja täydentävän tietopaketin hyväksi,

koska pelkät teemat olisivat tuntuneet liian haastavilta. Tietopaketti avasi heidän mielestään sopivasti teemojen sisältöä ja auttoi valmistautumaan vastaamaan monipuolisemmin haastattelukysymyksiin. Esihaastattelun kautta sain tietoa haastatteluun menevästä ajasta ja toiminnastani haastattelijana. Esihaastateltavat pitivät haastatteluun menevää noin 1,5 tuntia sopivan pitkänä aikana, jolloin jaksaa hyvin keskittyä teemoihin, mutta on myös aikaa ryhmässä heränneelle keskustelulle. Ryhmähaastattelu oli esihaastateltavien mielestä antoisa, koska toisen esittämät ajatukset toivat paljon myös omia ajatuksia ja kokemuksia mieleen. Esitutkimus antoi tutkijalle palautetta itsestään tutkijana, haastattelutilanteen toimivuudesta sekä erilaisista käytännön asioista liittyen haastattelun toteuttamiseen (Paunonen & Vehviläinen-Julkunen, 1997; Hirsjärvi ym., 2005). Haastateltavat antoivat palautetta haastattelijan rauhallisesta käyttäytymisestä sekä tarkentavien lisäkysymysten esittämisen tärkeydestä. Haastatteliija sai varmuutta nauhurin käyttämisestä haastattelutilanteessa sekä itselle varmuutta haastattelijana toimimisesta. Esihaastattelu antoi kuvan siitä, että esitetyt teemakysymykset antoivat vastauksia tutkimuskysymyksiin. Esihaastattelu tehtiin kolme viikkoa ennen varsinaista ensimmäistä tutkimushaastattelua. Esihaastattelun tuloksia ei otettu mukaan tutkimukseen, koska esihaastateltavat eivät täyttäneet tutkimukseen mukaan otettavien kriteereitä.

Tässä tutkimuksessa on kolme ryhmähaastattelua. Ryhmähaastattelu oli tehokas, nopea ja joustava tiedonkeruun muoto, sillä samalla kertaa saatiin tietoa kahdelta henkilöltä ja kustannukset olivat kohtuulliset. Tässä tapauksessa ryhmähaastattelu oli hyvin käyttökelpoinen, koska tutkittiin erityisesti terveystiedon opettajien omaksumia arvoja, mielipiteitä ja näkemyksiä. Näin saatiin moniulotteinen kuva tutkittavasta aiheesta; ei vain siitä, mitä mieltä ollaan, vaan myös miksi, miten ja millaisia asenteita, kokemuksia, näkemyksiä ja odotuksia tutkittavilla oli aiheeseen liittyen. Ryhmähaastattelu sisälsi lisäksi ryhmän keskinäisen vuorovaikutuksen, jonka vuoksi se vastasi yksilöhaastattelua enemmän sitä sosiaalista ja toiminnallista todellisuutta, missä haastateltavien asenteet, tavat ja mielipiteet ovat muodostuneet. (Hirsjärvi ym., 2005; Pötsönen & Välimaa, 1998.)

Haastattelut toteutettiin 1.6. – 25.10.2011 välisenä aikana. Ensimmäinen haastattelu järjestyi 1.6.2011, toinen 21.9.2011 ja kolmas 25.10.2011. Kolmas haastattelu piti olla alun perin 29.9.2011, mutta se jouduttiin siirtämään 25.10.2011 pidettäväksi, koska toinen terveystiedon opettajista sairastui haastattelua edeltävänä yönä. Haastateltavat saivat valita haastatteluajan ja -paikan heille sopivaksi. Haastattelut tehtiin kaikkien näiden kolmen eri yläkoulun tiloissa opettajien työajalla. Haastatteluiden alussa ilmoitettiin tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta, anonymiteetistä sekä haastatteluiden nauhoittamisesta (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2009). Haastatteluiden

nauhoittamiseen käytettiin sanelunauhuria, jonka tallennuskyky oli 300 tuntia. Nauhurilla saatiin nauhoitettua äänellisesti hyvätasoista puhetta, vaikka kouluissa oli taustääniä, kuten oppilaiden ääniä välituntien aikana. Ennen jokaista haastattelua tarkistettiin, että laite toimii ja varapatterit olivat mukana. Haastattelun aluksi käytiin aina jokainen teema läpi, kerrottiin mistä on kysymys ja mitä teema pitää sisällään. Tämän jälkeen pyydettiin haastateltavia kertomaan omia mielipiteitään ja kokemuksiaan kyseisestä temasta ja siihen liittyvistä asioista.

Haastatteluissa oli aina kaksi terveystiedon opettajaa samaan aikaan haastateltavina. He tunsivat toisensa usean vuoden ajalta. Lisäksi suurin osa heistä teki yhteistyötä terveystiedon opetuksen suunnittelun osalta. Kaksi haastateltavaa samalla kertaa oli hyvä ratkaisu, koska haastateltavien äänet erottuivat hyvin nauhaa kuunneltaessa ja aineistoa litteroitaessa. (Hirsjärvi ym., 2005.) Lisäksi kaksi haastateltavaa samalla kertaa oli sopiva ryhmäkoko tutkijalle, jolla ei ollut esitutkimusta enempää kokemusta ryhmähaastattelusta. Ryhmähaastattelussa haastattelijan tuli hallita haastattelutaitojen lisäksi ryhmän dynamiikka, koska kaikki ryhmät olivat erilaisia. Kaksi ryhmää oli melko samanlaisia; rönsyileviä, jolloin keskustelu ryhmässä rönsysi laajasti teemojen ympärillä ja toisessa ryhmässä myös niiden ulkopuolelle. Yksi ryhmä erosi selvästi muista ryhmistä olemalla melko niukkasanainen. Tutkija koki tämän ryhmän hyvin haasteelliseksi, mutta tilannetta korjasi se, että tämä haastattelu ei ollut ensimmäinen, joten haastattelukokemuksesta oli hyötyä taukojen ja tarkentavien lisäkysymysten hallinnassa. Toisaalta niukkasanisemmän ryhmän haastattelun litterointi ja tutkimustulosten analysointi oli helpompaa verrattuna ryhmään, joissa keskustelu karkasi helposti varsinaisten teemojen ulkopuolelle. (Pötsönen & Välimaa, 1998.)

Ryhmässä haastateltavat pystyivät hyödyntämään synergiaa eli jatkoivat siitä mihin toinen jäi. He stimuloivat toisiaan tuomaan esiin sekä toisistaan poikkeavia että yhteneviä näkemyksiä. Koska tarkoituksena ei ollut paljastaa henkilökohtaisuuksia vaan toimia väestöryhmänsä tiedonlähteinä, ryhmässä pystyttiin keskustelemaan vaikeistakin asioista. Toisaalta havaittavissa oli, että jos tutkittava oli hieman epävarma omasta näkökulmastaan, hän oli helposti samaa mieltä toisen tutkittavan kanssa. (Pötsönen & Välimaa, 1998.)

Haastattelut kestivät 49 - 60 minuuttia. Haastattelut litteroitiin ja kirjattiin koulun nimien sijaan numeroilla. Tiedot tallennettiin tutkijan omalle tietokoneelle salasanan taakse tiedostoon. Litteroinnin jälkeen haastattelut poistettiin sanelunauhurista. Kahdessa ryhmässä keskustelua syntyi paljon myös teemojen ulkopuolelta, joten näitä keskusteluja ei katsottu tarpeelliseksi litteroida, koska ne eivät vastanneet tutkimuskysymyksiin.

4.4 Aineiston analyysi

Terveystiedon opettajille tehdyt haastattelut analysoitiin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä, jossa aikaisempi tieto ohjasi analyysiä. Aikaisemman tiedon perusteella laadittiin teoreettinen lähtökohta ilmiön määrittelemiseksi, mikä näkyy tutkimuksen raportoinnissa. (Kankkunan & Vehviläinen-Julkunen, 2009.) Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teoreettiset käsitteet tuodaan valmiina ilmiöstä ”jo tiedettynä”. Tässä tutkimuksessa alaluokat on luotu aineistolähtöisesti, mutta analyysin yläluokat puolestaan tuotu valmiina ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009.)

Litteroinnin jälkeen aineisto luettiin läpi muutamia kertoja, jonka jälkeen valittiin analyysiyksiköksi lausuma, mikä oli lause, useita lauseita tai ajatuskokonaisuus (Kankkunan & Vehviläinen-Julkunen, 2009). Aineiston pelkistämässä haastatteluaineisto pelkistettiin (liite 5) niin, että aineistosta karsittiin tutkimukselle epäolennainen pois, jolloin pelkistämistä ohjasi tutkimustehtävät. Aineistoa pelkistettiin kuitenkin niin, että alkuperäinen ajatus säilytettiin mahdollisimman tarkasti. Litteroidusta tekstistä etsittiin tutkimustehtävän kysymyksillä niitä kuvaavia ilmaisuja, jotka koottiin omaksi asiakirjaksi. Seuraavaksi aineiston ryhmittelyvaiheessa (liite 6) etsittiin samankaltaisuuksia, jotka yhdistettiin luokaksi ja nimettiin luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Tätä luokitusta kutsutaan alaluokaksi. Seuraavaksi alaluokat yhdistettiin yläluokiksi ja nämä edelleen yhdistäväksi luokaksi (liite 7). (Tuomi & Sarajärvi, 2009.)

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tuloksissa on mukana suoria lainauksia haastateltavien puheista, jotta lukijan on helpompi luoda kuva haastateltavien kokemuksista ja näkemyksistä. Suoria lainauksia on käytetty runsaasti myös siksi, jotta lukijan on helpompi muodostaa kuva tutkijan tekemien tulosten oikeellisuudesta. Haastateltavien suorat lainaukset on merkitty tekstiin lainausmerkein kursiivilla. Lisäksi lainauksista puuttuvat osat joko ennen tai jälkeen tekstiä, on merkitty kolmella pisteellä.

5.1 Pedagogiseen vuorovaikutukseen vaikuttavat tekijät

Pedagogisen vuorovaikutuksen muodoiksi katsotaan kuuluvan tässä tutkimuksessa Beutelin (2010) tekemän jaottelun mukaisesti tiedollinen, opastava, inhimillinen, ohjattu osallistuminen sekä mentorointi eli ohjaaminen. Tutkimuksessa kysyttiin mitkä tekijät vaikuttavat näiden vuorovaikutusmuotojen valintaan ja mitä nämä vuorovaikutusmuodot sisältävät opettajien kuvaamana terveystiedon opetuksessa. Näin haluttiin saada tietoa terveystiedon opettajien pedagogiseen vuorovaikutukseen vaikuttavista tekijöistä. Seuraavaksi tarkastellaan edellä mainittuja tekijöitä tarkemmin.

5.1.1 Pedagogisen vuorovaikutuksen muodot

Tiedollista vuorovaikutuksen muotoa terveystiedon opettajat käyttivät alkutestauksessa, jonka tarkoituksena on mitata mitä oppilaat jo mahdollisesti käsiteltävästä aiheesta tietävät.

”Yleensä tunnin aloitan niin... minä ensiksi kartotan, että mitä ne niistä niinku tietää, miten ne ne mieltää. Sit jos siellä ne tiedot on hirmu hatarat, niin kyllä se sitten mennee niinku, et ne faktat lyödään pöytään...”

Kaikki pitivät kirjallisia kokeita ainakin kerran lukukauden aikana ja lähes kaikki silloin tällöin kirjallisia läksyn kuulusteluja edellisen tunnin aiheesta. Nämä helpottavat terveystiedon opettajaa oppilaan arvioinnissa sekä antavat hänelle arvokasta tietoa siitä, kuinka hyvin he ovat onnistuneet kyseisen asian opettamaan käytettävissä olevaan tuntimäärään nähden.

”Silloin tällöin on tällöisiä kirjallisia läksyn kuulusteluja, että sille oppilaalle itselle, tietää onko oppinut tai omaksunut ne tiedot. Mutta on se viesti minullekin, sit jos koko jengi saa sieltä huonoja pisteitä tai huonoja numeroita, niin se on merkki siitä, että joko olen opettanut huonosti, asia on ollut hirmu vaikea tai siihen on ollut liian vähän käyttävissä aikaa.”

Opastavaan pedagogiseen vuorovaikutuksen muotoon terveystiedon opettajat katsoivat kuuluvan muistiinpanojen tekemisen tunnilla, askartelun, esimerkiksi ravintonäyttelyä tai julisteita varten, sekä pienimuotoiset ryhmätyöt. Eräs terveystiedon opettaja oli liikennekasvatuksen tunnilla mennyt liikenteeseen oppilaiden kanssa. Oppilaat tekivät siellä heille annettuja pienimuotoisia tehtäviä. Opettajat kokivat, että tiedollinen ja opastava vuorovaikutusmuoto ovat heidän mielestään hyvin opettajajohtoisia molemmat.

”Tuosta että on aktiviteetteja, niin liikennekasvatuksessa mentiin liikenteeseen ja niillä oli pikkutehtäviä mitä ne seurasi siinä, että tehdään oikeasti jotakin.”

Inhimillinen pedagogisen vuorovaikutuksen muoto vaati terveystiedon opettajien mukaan hyvän luokkahengen ja emotionaalisesti hyvän ilmapiirin luokassa. Inhimilliseen pedagogisen vuorovaikutuksen muotoon kaikki terveystiedon opettajat katsoivat kuuluvan keskustelut. Opettajat kertoivat, että keskustelut ovat hyvä vuorovaikutusmenetelmä, koska terveystiedossa aihepiirit ovat sellaisia, että keskusteluihin voivat osallistua kaikki oppilaat. Erityisen hyvänä opettajat kokivat keskustelut niiden oppilaiden kohdalla, jotka eivät pärjänneet muuten hyvin koulussa. Näillä oppilailla kuitenkin on usein käytännön kautta saatua tietoa ja kokemusta terveystiedossa käsiteltävistä aiheista ja he ovat monesti rohkeita keskustelijoita, joten he saavat näin arvokkaita onnistumisen kokemuksia. Toisaalta taas opettajat kertoivat, että muuten koulussa hyvin menestyvä oppilas ei välttämättä ollutkaan niin hyvä oppilas terveystiedossa, koska tässä aineessa ei pärjää pelkästään lukemalla vaan arvioinnissa korostetaan osallistumista, asennoitumista ja omaa pohdintaa enemmän kuin asiatiedon hallintaa. Opettajien mukaan joidenkin ryhmien kanssa voidaan keskustella kokonainen oppitunti jostakin aiheesta. Keskustelua voidaan käydä myös pienryhmissä, samalla harjoitellen puheenjohtajana ja sihteerinä toimimista. Kaikilla pienryhmillä on oma aihepiiri ja he jakavat sitten tietoa toisille ryhmille omasta aiheestaan.

”...kun se ei ole niille heikoillekaan oppilaille niin vaikeeta kun taas monet muut, niin ne voi kokea niitä onnistumisen elämyksiä siellä terveystiedon tunneilla.”

”...taas kyllä tässä terveystiedossa se oppilas voi, jos se vaikka siellä siviilissä on kiinnostunut terveystietoon liittyvistä asioista, niin voi terveystiedossa tosi hyvän numeron, vaikka muissa aineissa olisi kuinka surkea, ja jos osallistuu tunnilla niin se kompensoi sitä koenumeroa enemmän kuin muissa aineissa.”

”...sit taas päinvastoin, on semmosia hyviä oppilaita muuten ja ne lukevat paljon terveystiedon kokeisiinkin, mutta siellä onkin vähän erityyppisiä kysymyksiä arkielämästä mistä ei sitten riitäkään se kirjalukeminen, et vaikka jos lukee kuinka paljon niin ei välttämättä saakaan sitä kiitettävää.”

”Sitä käytän, että jokainen vuorollaan sihteeri, joka kirjoittaa ja puheenjohtaja ja sitten ne kertoo mitä se ryhmä on tehnyt ja seuraavan kerran osat taas vaihtuu.”

Inhimilliseen vuorovaikutusmuotoon katsottiin kuuluvaksi myös sen, että opettaja on tasavertainen oppilaiden kanssa esimerkiksi tiedon suhteen. Terveystiedon opettaja joutuu opettajien kertoman mukaan usein vastaamaan oppilaiden kysymyksiin, ettei tiedä, mutta selvitän tai otetaan yhdessä asiasta selvää.

”Minä kiinnitin tuossa inhimillisessä huomiota siihen, että on tasavertainen oppilaiden kanssa. Terveystietohan on niin laaja aine, että pitäisi olla lääkäri ja vaikka mitä koulutukseltaan, että niihin oppilaiden kysymyksiin voisi vastata, niin se että, hyvin usein joutuu sanomaan, että en mä tiedä. Ja sitten yhdessä oppilaiden kanssa mietitään, että miten sen järjellä voisi ajatella, miten joku homma toimii. Ei tällä koulutuksella todellakaan voi kaikkiin oppilaiden kysymyksiin vastata.”

Oppilaan asennekasvatus omaa terveyttään kohtaan ja kannustaminen pohtimaan omien terveysvalintojen seurauksia, on opettajien mukaan hyvin tärkeä inhimillisen vuorovaikutuksen pedagoginen muoto.

”Minä ajattelen, että terveystieto nimenomaan olisi semmoinen aine, jossa tämä inhimillinen tulisi painottua selkeästi enemmän kuin muissa aineissa... että ihminen alkaakin pohtia omaa elämäänsä ja sitä, että hän voikin itse vaikuttaa. Ne on niitä kaikista tärkeimpiä juttuja. Ja jos se oppilas alkaa itse pohdiskella näitä asioita, niin se todennäköisesti kantaa niin pitkälle, että hän alkaa itse tehdä näitä terveyteen vaikuttavia valintoja sitten aikuisenakin.”

Ohjattua osallistumista pedagogisena vuorovaikutuksen muotona käytettiin tukemaan oppilaita tekemään parempia terveysvalintoja elämässään ja ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Useat terveystiedon opettajat käyttivät oppilaista muodostettuja asiantuntija-ryhmiä, esimerkiksi ehkäisymenetelmiä läpikäydessä muodostetaan kondomi-asiantuntijaryhmä, ehkäisy pilleri-asiantuntijaryhmä ja niin edelleen. Kullakin ryhmällä on ensin tietty aika etsiä omasta aiheestaan tietoa ja tehdä tarvittavat muistiinpanot sekä valita asian esitysmuoto. Lopuksi oppilaat sekoitetaan uusiin ryhmiin niin, että kaikkiin ryhmiin tulee aina yksi eri asiantuntija. Vanhempien kanssa tehtäviä keskusteluja esimerkiksi päihteistä käytettiin jonkin verran. Lisäksi vaikkapa viikon ajan oppilaat keräävät sanomalehdistä tiettyyn aihepiiriin liittyviä artikkeleita, ja sitten niistä keskustellaan koko luokan kanssa. Portfoliota käytettiin myös yhtenä ohjatun osallistumisen muotona, mutta sen tekeminen onnistuu terveystiedon opettajien mukaan vasta yhdeksännellä luokalla. Ohjattu osallistuminen pedagogisena vuorovaikutuksen muotona vaatii terveystiedon opettajien mukaan oppilasryhmän, jossa ei ole käyttäytymisongelmia, oppilaat ovat aktiivisia osallistujia ja kiinnostuneita läpikäytävästä aiheesta.

”Minulla on ysiluokan portfoliot, että ne tekee tammikuusta toukokuun loppuun elikkä siinä on aiheita, joita käydään tunneilla läpi ja tuota otsikko on pakko kirjoittaa muistiin, että osaa pohtia ja kommentoida, mutta mitään muuta ei ole sieltä tunnilta pakko laittaa...et siinä se syvällinen tiedonhankinta jää heidän itsensä varaan... suurin osa oli sitä mieltä, että se on hyvä juttu, että sitä kannattaa jatkaa, ja ne perusteli just sillä, että tuota siellä portfoliossa voi kirjoittaa sellaisia syvällisiäkin asioita, ajatuksia ja aika henkilökohtaisiakin juttuja, joita ei ikinä siellä tunnilla tulisi ääneen sanottua.”

Mentoroinnin eli ohjaamisen lähes kaikki kokivat mahdottomaksi jo siksi, ettei ole mahdollisuutta opettaa samaa luokkaa monta vuotta peräkkäin. Yleensä yhtä ryhmää opetettiin vain vuoden tai korkeintaan kaksi vuotta. Yksi terveystiedon opettaja oli kuitenkin opettanut samaa ryhmää kolme vuotta. Hän oli kokenut, että joidenkin oppilaiden kanssa henkilökemiat kohtasivat ja syntyi keskinäistä luottamusta. Oppilaat tulevat esimerkiksi oppitunnin jälkeen kysymään terveystiedon opettajan mielipidettä johonkin henkilökohtaiseen ongelmaansa.

”Meillä oikeastaan käytännön syistä on aika mahotonta se kolme vuotta opettaa... on puhuttu kyllä monesti, että terveystiedon osalta olisi tosi hyvä, että voisi opettaa samaa ryhmää se kolme vuotta.”

”On siellä varmaan joitakin oppilaita, joiden kohdalla se toimii. Ei läheskään kaikki, mutta muutamia, joiden kanssa syntyy keskinäistä luottamusta ja se on hieno juttu.”

”...aina kun tunti loppuu, niin ne hirmu mielellään jää luokkaan muiden lähdettyä, että hei mitä sinä luulet...”

5.1.2 Pedagogisen vuorovaikutusmuodon valintaan vaikuttavat tekijät

Pedagogisen vuorovaikutusmuodon valintaan vaikuttavat yläkoulun terveystiedon opettajien mukaan oppilasaines, opetettava luokka-aste, oppitunnin aihe, erilaiset oppimistavat sekä tuntiresurssit ja opetusvälineet (kuvio 2). Näiden tekijöiden summana terveystiedon opettajat kertoivat valitsevansa aina jokaiseen oppituntiin parhaan mahdollisen vuorovaikutusmuodon, jonka katsoo olevan vaikuttavin menetelmä kulloisenkin asian oppimiseksi. Opettajat kertoivat, että yleensä myös saman oppitunnin aikana käytetään useampaa eri vuorovaikutusmuotoa, jotta tavoitetaan oppimistavoiltaan ja kehitystasoltaan erilaiset oppilaat.

”...mietin, että riippuu opetettavasta asiasta, luokka-asteesta, oppilasaineksesta...”

”...tuskin ykskään tunti on sellainen et näistä viidestä vain yhtä käyttäis...”

”Ja samankin tunnin aikana, niin monesti aloitetaan jollakin tällaisella tiiviillä tietopaketilla, esimerkiksi joka on vähän luentotyyppinen ja sitten siirrytään niinku siihen, että ne alkaa itse etsimään lisätietoa ja siellä tietysti opettaja on mukana ja kiertelee.”

Vuorovaikutusmuodon valintaan vaikutti terveystiedon opettajien mielestä eniten *oppilasaines ja ryhmän koostumus*. Jos kyseessä on hyvä porukka, joka osaa käyttäytyä, niin heille voi antaa enemmän vastuuta omasta oppimisestaan ja luottaa siihen, että he pystyvät vaikkapa ryhmässä keskustellen käymään läpi annetun tehtävän ilman opettajaa. Toisaalta on taas sellaisia luokkia, joiden kanssa esimerkiksi opettajajohtoinen vuorovaikutuksen muoto on useimmiten ainut mahdollinen tapa opettaa. Näissä luokissa on yleensä joko niin arkoja oppilaita, jotka eivät uskalla keskustella tai vastaavasti niin vilkkaita oppilaita, ettei itsenäinen työskentely ja työrauhan antaminen muille onnistu. Luokassa voi olla myös joku hallitseva tai pelottava oppilas, joka estää muiden oppilaiden osallistumisen, koska he pelkäävät nolatuksi tai kiusatuksi tulemista omien mielipiteiden johdosta. On myös ryhmiä, joissa on hyvin paljon erilaisia käyttäytymisongelmia. Tällöin tunnintäytyä pitää opettajajohtoisesti ja miettiä hyvin tarkasti kuinka tunnin saa pidettyä järkevästi, jotta siellä tulisi edes vähän opiskeltua järjestyksen pidon lisäksi. Joku ryhmä samalla luokka-asteella voi olla puolestaan hyvin aktiivinen ja hyväkäytöksinen. Opettajat kokivatkin, että sopivasti vilkas, mutta kohtuullisen hyväkäytöksinen luokka on paras vaihtoehto vuorovaikutusmuotojen monipuolisen käytön kannalta, koska tällöin oppilailla on rohkeutta kertoa omia mielipiteitään ja osallistua yhteiseen keskusteluun. Opettajat kokivat harmilliseksi sen, että luokassa, jossa tiedollinen vuorovaikutusmuoto on ainut mahdollinen tapa opettaa, on aina myös oppilaita, jotka ovat lahjakkaita ja aktiivisia. Opettajat arvelivat näiden oppilaiden kokevan pelkästään tiedollisen vuorovaikutusmuodon käyttämisen varmasti turhauttavaksi ja ikäväksi tavaksi oppia.

”...sit myöskin mulla tuli sellanen käytännön asia mieleen, et meillä on hyvin erilaisia ryhmiä, joiden kanssa ei voi kuvitellakaan toimivansa toisin.”

”...on tällöisiä hiljaisia oppilaita tai sit näkee, että joku jää kokonaan porukasta pois, niin eihän sitä voi pakottaa toisten kanssa keskustelemaan.”

”On arkoja, ei uskalla avata suutaan.”

”...on ollut semmosiakin ryhmiä mitkä ovat ehkä nyt harvinaisempia, mut jotka ovat niinku tosi hiljaisia, et käyttäytymisen kanssa ei ole ongelmia mut sit ne on niin hiljaisia et ne ei uskalla avata suutaan tai niinku kommentoida...”

”Ryhmien välillä on sellaisia klikkejä, että ne ei pysty ja ne jännittää toinen toisiaan .”

”Saattaa olla joku hyvin hallitseva tyyppi, jota pelätään. Sitten siinä ei kyllä kukaan rupea omista kokemuksistaan puhumaan.”

”Ei toimi ryhmätyöt eikä parityöskentely.”

”Mutta ei se suuremmalla osalla toimi se omaehtoinen oppiminen.”

”...jos kyseessä on semmoinen hyvä porukka, joka osaa käyttäytyä, niin sillehän pystyy anatamaan enemmän vastuuta niille oppilaille...”

”...semmonen ryhmä missä on paljon käyttäytymisongelmia niin sen joutuu pitämään opettaja ite ja menemään aika lailla niinku tosi tarkkaan miettimään miten sen tunnin saa yleensä järkevästi pidettyä, et siellä tulisi niinku opiskeltua...”

”Täysin ryhmästä riippuvainen, että hyvinkin erilaisia ja saman luokkatason saattaa olla, että monesti on jollakin ryhmällä, että keskustellaan tunti siitä vaikka miten ite voi vaikuttaa, mutta sitten taas jonkun ryhmän kanssa ei ollenkaan. Ei siis niin kuin ei ollenkaan, kukaan ei aukaise suutaan, ei sano mitään.”

”...melkeen on niinku parempi semmonen et on vähän tavallaan hälisee mutta kommentoi, niin sit niiden kanssa saa ehkä enemmän niitä keskusteluja ja mielipiteitä esille.”

Vuorovaikutusmuodon valintaan vaikutti vahvasti myös *luokka-aste*. Seitsemäsluokkalaisten eivät opettajien kertoman mukaan vielä kykene omaehtoiseen opiskeluun, koska ovat oppineet alakoulussa hyvin opettajajohtoiseen opetukseen. Sen sijaan yhdeksäsluokkalaisten kanssa toimiessa opettaja voi jo luottaa siihen, että annetut tehtävät tulevat hoidetuksi. Eri luokka-asteillakin on hyvin eritasoisia ja ilmapiiriltään erilaisia ryhmiä. Etenkin seitsemännellä luokalla

ollaan myös sekä fyysisesti että psyykkisesti hyvin eri tasolla kehityksessä, mikä vaikuttaa väistämättä vuorovaikutusmuodon valintaan.

”...ryhmästä riippuen ja ehkä seiskaluokalle se on vaan aika omassa hanskassa oltava se opetus, että ei ne kykene muuhun.”

” Ysiluokka on minusta se jengi, joka jo pystyy vähän toisenlaiseen tyyliin ja ne niinku haluaa ja niihin voi luottaa, että asia jollain lailla hoituu.”

”...mutta tämäkään ei toimisi joka luokan kohdalla, ehkä kasi keväällä saattaisi just ja just hyvien sakkien kanssa. Mut ehken se on se ysien kevät.”

”...nytkin on yksi seiskaluokka, jossa ei varmasti tämmöinen toimi. Mutta kaksi muuta taas mitä minulla on, niin siellä se toimii, että tämä on tosiaan niin ryhmäkohtaista.”

”...esimerkiksi seiskalla ollaan hyvin eritasoisesti kehitytty esim. juuri seksuaalisuuden osalta, osa on ollut yhdynnässä, on tehty abortteja ja vaikka mitä ja osa on vielä ihan pikkulapsia.”

Toisinaan läpikäytävät aiheet ovat opettajien mukaan sellaisia, etteivät ne motivoi oppilaita käymään asiaa läpi muuten kuin opettajajohtoisesti. Toisaalta taas jotkut oppilaiden mielestä kiinnostavat aiheet motivoivat heitä hyvinkin omaehtoiseen työskentelyyn, etenkin pienryhmissä. Terveystiedon opettajat kokivat, että käsiteltävä aihe ja oppilasaines sekä ryhmän koostumus ovat ne tekijät, jotka ratkaisevat mitä vuorovaikutusmuotoa on kulloinkin järkevää käyttää kunkin ryhmän oppimisen kannalta. Terveystiedon opettajien mielestä terveystieto on hyvin laaja oppiaine ja sisältää paljon erilaista faktatietoa, jota oppilaat eivät tiedä. Tämän vuoksi tiedollinen pedagogisen vuorovaikutuksen muoto on heidän kertoman mukaan hyvin käyttökelpoinen, jotta asiat saadaan läpikäytyä käytettävissä olevan tuntimäärän puitteissa. Opettajajohtoinen tiedonvälitys opettajalta oppilaalle luennoimalla on siis terveystiedon opettajista erittäin tehokas vuorovaikutusmuoto. Käytettävissä oleva tuntimäärä toisinaan jopa pakottaa valitsemaan tiedollisen pedagogisen vuorovaikutusmuodon, vaikka oppilasaines ja käsiteltävä aihe mahdollistaisivat muunkin vuorovaikutusmuodon käytön.

”...jotkut ravintojutut voi olla tylsiä, ne ei jaksas niinku motivoitua ollenkaan semmoseen, joten niissä on sit niitä opettajajohtosia.”

”...joku tuommoinen seksuaaliterveys on yleensä oppilaille kiinnostava yläkoulu iässä, niin semmoseen ne sit kykenee, et ne tekee itse vaikka sukupuolitaudeista jotakin taulukointia tai ehkäisy menetelmistä...”,

”...tietyt teemat missä mä pyrin käyttämään missä tavallaan just ne missä niillä oppilailla olis aika iso rooli, mulla on menossa nuo seksuaalisuusasiat niin siinä on esim. käyttänyt niinku ehkäisy menetelmissä...”

”...ne ite siitä tykkää tai ne on ihan otettuja kun mä puhun niinku asiantuntijoista ja sit niillä on niinku aikaa ehkä puoli tuntia löytää tietoa aiheesta ja ne tekee niistä muistiinpanot ja sitten ne jakautuu niinku ne asiantuntijat eri ryhmiin ja sit ne opettaa sen aiheen siellä ryhmässä muille ja se on minusta toiminut ja siinä on se hyvä puoli et siellä ei voi olla yhtään semmosta vapaamatkustajaa vaan kaikkien pitää opettaa se oma aihe.”

”...ne ehkä kirjaa tai nettiä enimmäkseen on nyt käytetty semmoisen tiedon hankkimiseen. Ja sillä tavalla se niin kuin kiinnostaa.”

”...aiheeseen liittyen varmaan se riippuu siitä, miten ne itse motivoituisi tekemään jollakin muulla tavalla kuin opettajajohtoisesti, niin se vähän riippuu aiheesta...”

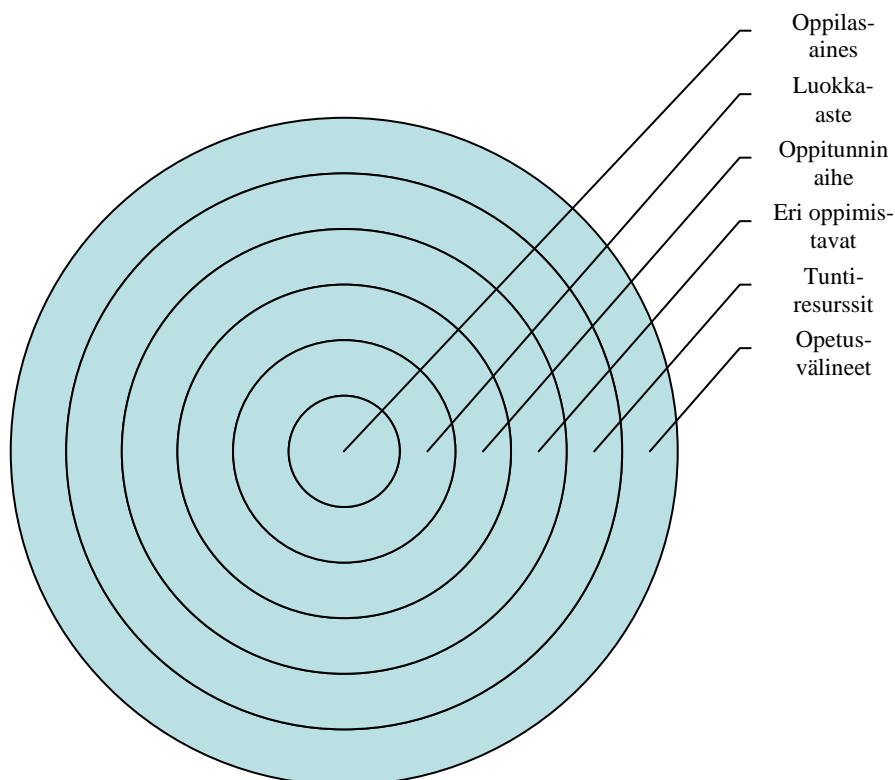
Vuorovaikutusmuodon valintaan vaikuttivat myös käytössä olevat tuntiresurssit ja opetusvälineet. Toisinaan oli valittava opettajajohtoinen opetusmuoto, jotta saatiin asiat käytyä tehokkaasti läpi tuntiresurssien puitteissa. Toisinaan oli puolestaan mahdollista käyttää enemmän aikaa tärkeiden aihepiirin käsittelyyn, mitkä kiinnostivat myös oppilaita enemmän. Tällöin voitiin käyttää monipuolisemmin vuorovaikutusmenetelmiä kuten ryhmätöitä tai keskusteluja. Käytettävät opetusvälineet ja -tilat rajoittivat osaltaan vuorovaikutusmenetelmien käyttämistä. Omaehtoinen tiedon hakeminen tai powerpoint -esitysten tekeminen mahdollistui vain käytössä olevan atk-välineistön avulla. Opettajien mukaan nämä mahdollisuudet olivat vielä toistaiseksi melko rajalliset, vaikka niillä varmasti olisikin oppimista motivoiva vaikutus.

”No, ainakin jos mieltä meidän terveystiedon kirjaa ja minkä verran meillä on tunteja käytössä tämän kirjan läpikäymiseen niin sillä ainakin pääsee melko lailla menemään asioita tehokkaasti eteenpäin...”

”Pojat oli hirmu hyvin siellä mukana ja ne oli tehnyt hienoja powerpoint esityksiä ja kun ne sai atk-luokassa aina lävyyttää uuden dian siihen esille ja kertoo siitä. Niin se toimi...”

”...jos olisi sellainen uusi koulu, jossa olisi kaikki viimeisen päälle hienot nämä tekniikan vehkeet, voisi ehkä sit sillä saada, mut meillä on vaan muutama tietokone-luokka...”

”No, jos mä lähden siitä liikkeelle, että mitä hyvää, niin sehän on ainakin aika tehokas, ainakin jos ite mieltii, että meidän terveystiedon kirjaa ja minkä verran meillä on tunteja käytössä tämän kirjan läpikäymiseen niin sillä ainakin pääsee melko lailla menemään asioita tehokkaasti eteenpäin...”

KUVIO 2. Pedagogisen vuorovaikutusmuodon valintaan vaikuttavat tekijät

5.2 Opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavat tekijät

Tutkimuksessa kysyttiin mitkä tekijät vaikuttavat opettajan ja oppilaan väliseen toimivaan ja hyvään vuorovaikutussuhteeseen. Opettajia pyydettiin kuvailemaan asioita ja tekijöitä kuinka opettajana voi luoda myönteisen opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteen oppilaisiin terveystiedon opitunnilla. Näin haluttiin saada tietoa terveystiedon opettajien opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavista tekijöistä. Kuvioon 3 on koottu yhteenveto terveystiedon opettajien kuvaamista tekijöistä, mitkä vaikuttavat hyvään ja toimivaan opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteeseen.

5.2.1 Oppilaiden kohtaamiseen liittyvät tekijät

Terveystiedon opettajien kokemuksista tuli esiin, että kiinnostus oppilaisiin, inhimillisyys, tasapuolisuus, oikeudenmukaisuus, luotettavuus ja myönteisen palautteen antaminen ovat tärkeimpiä asioita, joilla opettaja voi luoda hyvän ja toimivan vuorovaikutussuhteen oppilaan kanssa. Lisäksi huumorintaju, kärsivällisyys ja nuorisokulttuurin tietämys ovat terveystiedon opettajien mielestä tärkeitä asioita vuorovaikutuksen onnistumiselle. Terveystiedon opettajien mielestä oli tärkeää, että opettaja ilmaisee sen, että on kiinnostunut oppilaiden asioista. Heidän mielestään ilman oppilaan arvostusta ja kiinnostusta ei voi syntyä myönteistä vuorovaikutusta oppilaan ja opettajan välille. Eräs opettaja nosti esille inhimillisyyden ohessa opettajan arkiterapeuttisen vaikuttamisen. Tällä hän tarkoitti opettajan mahdollisuutta helpottaa oppilaiden oloa kertomalla heille esimerkiksi, että näitä mieltänne painavia asioita on paljon, ne ovat ihan normaaleja ja kuinka ymmärrettävää on, että teistä tuntuu tuommoiselta ja niin edelleen. Opettajien mielestä oppilaat puuttuvat hyvin paljon opettajan oikeudenmukaiseen toimintaan, siihen, että opettaja on tasapuolinen, reilu ja luotettava samalla tavoin kaikkia kohtaan.

”Luotettavuus, oikeudenmukaisuus, kunnioitus, onhan ne, oppilaat itse puuttuu aika paljon tuohon oikeidenmukaisuuteen että onko opettaja niinku tasapuolinen.”

”Kaikki nuo, rehellinen ja luotettava, oikeudenmukainen...”

”No jotenkin, et se opettaja on oppilaan näkökulmasta rehellinen ja luotettava, semmonen oikeudenmukainen, reilu kaikin puolin, niin se palvelee kumpaakin, opettajaa ja oppilasta.”

”...opettaja jollakin lailla ilmasee sen et se on kiinnostunut oppilaiden asioista et sitä kautta saa sen vuorovaikutuksen toimimaan...”

”...kyllä siis terveystiedossa niinku opettajan inhimillisyys, silloin kun opiskelin terveystiedon perusopintoja niin siellä puhuttiin paljon arkiterapeuttisesta vaikutuksesta terveystiedossa...”

Myös opettajan täytyy kiinnittää tasapuolisuuteen erityistä huomiota ja tiedostaa, ettei suosi ketään oppilasta. Useampi opettaja korosti myönteisen ja rakentavan palautteen antamisen tärkeyttä oppilaalle sekä rohkaisemista epäonnistumisista ja virheistä huolimatta. Eräs opettaja koki, ettei ole persoonana sellainen, joka luonnostaan osaisi kehua tai antaa myönteistä palautetta, joten hän oli opetellut myönteisen palautteen antamista, koska oli nähnyt työssään sen voimaannuttavan merkityksen oppilaille.

”...niin, että opettaja aina tuolle antaa ja aina tuo saa, miksi tuo aina saa sitä ja tätä, kuitenkin ne on aika tarkkoja sen suhteen suosiiko opettaja jotakin vai ei, et kyllä siinä pitää itekin tiedostaa ja miettiä sitä et on ollut tasapuolinen...”

”...jos pystyy yhenkin positiivisen asian nostamaan, niin se voi olla ratkasevan tärkeä asia sille oppilaalle.”

”...olen joutunut opettelemaan siihen koska olen huomannut miten suur merkitys sillä on et antaa positiivista palautetta ja rohkaisu virheistä huolimatta...”

Opettajat toivoivat, että voisivat kohdata oppilaat yksilöinä, etenkin hiljaisemmat, mutta suurten luokkakokojen ja terveystiedon pienten tuntimäärien vuoksi, se on mahdottomuus. Myönteinen ajattelu ja inhimillisyys, se että näkee kaikessa ja kaikissa oppilaissa jotain hyvää ja pyrkii kääntämään asiat myönteisiksi, olivat hyvin merkityksellisiä tekijöitä opettajien mielestä hyvän vuorovaikutussuhteen luomisessa ja ylläpitämisessä.

”Olisi kiva kohdata oppilas yksilönä, mutta se on mahdottomuus isoissa luokissa ja jos vaan kerran viikossa näkkee. Tietysti kyllä haluaisi varsinkin niitä hiljaisia.”

”Pitää yrittää ajatella aina positiivisesti ja nähdä aina jotakin hyvää kaikessa ja kääntää asiat myönteisiksi.”

Opettajat kertoivat, että ilman huumorintajua tulisi ihan turhia kahnauksia oppilaiden kanssa, eikä kovin hyvin jaksaisi itsekään. Huumorilla selviää monesta tilanteesta paljon paremmin kuin tiukkapipoisella otteella. Kärsivällinen sen sijaan täytyy olla lähes loputtomiin. Yläkoululaisten kanssa joutuu laskemaan paljon asioita toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos, sillä muuten menettää hermonsensa eikä jaksaa. Joskus kuitenkin kärsivällisyys opettajaltakin loppuu ja asioihin on puututtava napakasti. Ja kyllä oppilaat ymmärtävät opettajien mielestä sen, kun opettaja joutuu heitä asiasta ojentamaan.

”...se kyllä yläkoulussa on aika tärkeä, ilman sitä ei kyllä kovin pitkälle pötkis, kyllä se tuota yleensä oppilaisiin puree, ja itse selviää monesta asiasta kun yrittää sen huumoriksi...”

”...ei sitä tiukkapiposesti jaksais ja varmasti tulis oppilaiden kanssa enemmän kahnauksia, jos sitä huumoria ei olis...”

”Kyllä se aika pitkä sen kuminauhan on aina oltava.”

”...eihän ne oppilaat siitä suutu, jos komentaa asiasta eivätkä ole pitkävihaisia, mutta sitten jos heitä epäoikeudenmukaisesti komentaa...”

”...jos ne taas huomaa että ei vaikuta mitään senkun sanot, vaikka tietysti kasvatuksellisessa mielessä pakko on puuttua, mutta se että ne huomaa, et tuo ei niinku tuohon ei itteensä vaikuta sanomiset tai lähinnä nyt tämmöset negatiiviset räkätykset sun muut mitä nykyajan oppilaat kyllä sanoo...”

”...mutta joskus se sitten vieteri loppuu ja se on ihan hyvä että se loppuu, mutta toisaalta niin kyllä yläkoululaisten kanssa niin siis aika paljon pitää laskea toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos, muuten ei ite jaksaa, et jos reppii hermosa joka asiasta...”

Opettajien mukaa nuorisokulttuurin tietämys on tärkeää, jotta tietää mistä erilaiset muotivirtaukset tulevat ja mikä asia on milloinkin ajankohtainen nuorten keskuudessa. Toiseksi, jos nuorten keskuudessa on vaikkapa päihteiden käytössä ongelmia, niin ongelmaan osaa tarttua.

”...kyllä kulttuurista oppilaiden mikä on tapetilla milloinkin on aika tärkeitä kyllä et niinku tietää mistä ne tulee jotkut muotivirtaukset johonkin asioihin tai tietää sillä tavalla et jos on joku päihteiden käyttöongelma niin pitää osata tarttua niihin aina oikealla ajalla.”

”... sitten muutenkin pysyy hyvin nuorten asioista perillä täällä koulussa, mitkä asiat ovat in esim. päihteisiin ja seksuaalisuuteen liittyviä asioita...”

5.2.2 Emotionaalisesti hyvä ilmapiiri

Terveystiedon opettajien mukaan emotionaalisesti hyvä ilmapiiri oppitunnilla on avoin, luotettava, turvallinen ja oppilasta arvostava, jossa ketään ei saa loukata tahallisesti. Luokan ja opettajan välillä on luottamus, ettei oppitunnilla kerrottuja omia kokemuksia kerrota luokan ulkopuolella. Myöskään opettaja ei kerro niistä kenellekään ulkopuolisille. Kysymyksiä saa ja pitää esittää, mutta ne eivät saa olla henkilökohtaisia. Opettajan suhtautuminen oppilaisiin tulee olla arvostavaa. Hänen on hyvä olla kiinnostunut oppilaista ja heidän elämästään myös koulun ulkopuolelle liittyvistä asioista. Opettaja ei ole oppilaiden kaveri, vaan turvallinen aikuinen. Opettajien mukaan emotionaalisesti turvallisessa ilmapiirissä oppilaat uskaltavat kertoa avoimesti omia kokemuksiaan ja mielipiteitään.

”...tietysti on hyvä emotionaalinen ilmapiiri, jos ne uskaltaa siellä puhua henkilökohtaisia asioita.”

”...emotionaalisesti hyvä ilmapiiri, että siis semmonen arvostava suhtautuminen oppilaaseen, että niinku oppilas kokee, että on tärkeitä mitä hän on niinku, eihän keskustelua voi syntyä jos oppilas aattelee että, opettajakin niinku nauraa hälle...”

”...Varsinkin seksuaalikasvatuksen alussa pidän sellaisen palopuheen, että ketään ei saa loukata ja jos joku kertoo jonkun esimerkin omasta elämästään kokemuksia, niin ne on sitten sellaisia asioita, että ne jää sen luokan sisäpuolelle...”

”...et opettaja välittää oppilaista ja on heitä varten täällä ja niinku on kiinnostunut niistä oppilaista, et ei vaan siitä mitä paukutetaan päähän ja vähän muitakin asioita voi välillä kysellä kun sitä oppiainetta koskevia, sillai et ei liian kaverillinen mutta kuitenkin että paremmin sujuu, kun oppilaat sen aistii, että heistä niinku välitetään...”

”...ja kyllä tosiaan se et pitäisi niinku niiden oppilaiden asioista olla kiinnostunut ja saada sitä keskustelua aikaiseksi muistakin asioista ku siitä opetettavasta aineesta.”

Opettajan antama myönteinen rakentava palaute oppilaille on opettajien mukaan ensiarvoisen tärkeää oppilaiden itseluottamuksen vahvistamiseksi. Opettajat kertoivat, että haluaisivat kohdata oppilaita enemmän yksilöinä, koska tällöin voisi antaa enemmän myönteistä palautetta henkilökohtaisesti. Tämä puolestaan opettajien mukaan edistäisi luottamuksellisen opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteen syntymistä sekä vahvistaisi oppilaan myönteisen minä -kuvan muodostumista. Todennäköisesti se myös vähentäisi käytöshäiriöitä luokassa. Oppilaan yksilöllinen kohtaaminen oli kuitenkin opettajien mukaan lähes mahdotonta, koska luokat ovat suuria oppilasmäärältään ja terveystietoa keskimäärin vain yksi tunti viikossa.

”...et osais niinku rohkasta et ne uskaltais avata suun ja tavallaan se et osaisi ite reagoida oikein siihen vaikka ne jotain tyhmää tai väärin sanoiskin et osais rohkasta tuomaan niitä omia ajatuksia ja mielipiteitä esille...”

”Olisi kiva kohdata oppilas yksilönä, mutta se on mahdottomuus isoissa luokissa ja jos vaan kerran viikossa näkkee.”

”...Mutta jos pystyy yhenkin positiivisen asian nostamaan, niin se voi olla ratkasevan tärkeä asia sille oppilaalle.”

Opettajat kertoivat, että jos onnistuu luomaan emotionaalisesti hyvän ilmapiirin luokkaan, se helpottaa paljon opettamista ja mahdollistaa monipuolisten opetusmuotojen käyttämisen. Opettajilta hyvän ilmapiirin luominen ja ylläpitäminen vaatii jatkuvaa tilanteen tasalla olemista, jotta osaa reagoida oikealla tavalla hyvinkin erilaisiin ja nopeasti vaihtuviin tilanteisiin, sillä opettajien mukaan vääränlainen reagointi tai reagoimattomuus vaikuttaa merkittäväällä tavalla latistavasti

emotionaaliseen ilmapiiriin. Terveystiedon opettajat kokivat kuitenkin, että aina emotionaalisesti hyvän ilmapiirin syntyminen ei vain ole mahdollista. Hyvän ilmapiirin luominen riippui heidän mielestään hyvin paljon myös siitä kuinka hyvä luokkahenki missäkin luokassa on sekä opetettavasta aiheesta. Hyvän ilmapiirin luomista vaikeutti opettajien mukaan myös se, että kaverisuhteet vaihtuvat nopeasti. Eilen parhaat kaverit saattavat tänään olla pahimpia vihamiehiä. Tämä ei voi olla opettajien mukaan vaikuttamatta luokkahenkeen latistavasti.

”...yläkouluikäsethän sanoo mitä sylki suuhu tuo hyvin herkästi ja jos joku sanoo jonkun kommentin, niin se saattaa siihen tarttua. Sitten ne tilanteet tulee niin äkkiä, että itekin aina jälkeensä että voi että kun en sanonu silleen ja silleen, mutta kun sitä saattaa itekin mykistyä niitten kommenttien ääressä, että sitte niinku latistaa hirveen herkästi sitä tunnelmaa, että pitäis olla niin ajan hermolla tilanteessa kiinni ja...”

”...Kaikki riippuu siitä kuinka hyvä luokkahenki missäkin luokassa on...”

”...se on tosi hankala sitten, kun siellä on tommosessa iässä ne kaverisuhteet vaihtuu kun salama kirkkaalta taivaalta...”

”Yks päivä ollaankin vihamiehiä ku ne on eilen ollu bestiksiä ja niin pois päin...”

”...mutta se ei välttämättä se opettajan vaikuttaminen riitä siihen kokonaisuuteen, koska ne on niin monimutkaset ne suhteet...”

Opettajien mukaan myös erilaisuudelle täytyy olla tilaa. Jos on niin ujo, ettei uskalla sanoa omia mielipiteitään, niin heidän mielestä puhumiseen ei saa ketään pakottaa. Useampi terveystiedon opettaja kertoi, että aloittaa toisinaan tunnit niin, että kehottaa oppilaita harkitsemaan mitä kokemuksia ja asioita omasta elämästä haluaa muille ihmisille kertoa. Opettajien mukaan elämässä on sellaisia henkilökohtaisia asioita, jotka kannattaa pitää omana tietonaan oman elämänhallinnan vuoksi.

”...että siellä ei ole niinku pakko sanoa omia mielipiteitään...”

”...semmoinen tietynlainen vapaaehtoisuus kuitenkin että, kun jotkut on niin ujoja että, ettei niinku uskalla ja tarvii...”

”Minä niinku siinä terveystiedon alkuvaiheessa käsken niinku mieltii, että alkää sanoko semmosta mitä ette halua et niinku ihmiset tietää, et jutellaan niinku niistä asioista mitkä pystyy tuomaan muille, että jos ei halua sanoa mitään, niin ei ole pakko sanoa mitään mielipiteitään. Että semmosille erilaisille on oltava tilaa.”

Opettajat kokivat tärkeäksi painottaa sitä, että jos joku kuitenkin kertoo omia henkilökohtaisia kokemuksia tai mielipiteitä, niitä ei kerrota eteenpäin. Lisäksi toisen kommenteille ei saa nauraa eikä ilkkua. Joskus naureskelua kuitenkin esiintyy ja tällöin opettajat puuttuvat heti tilanteeseen. Tilanteet selvitetään saman tien luokassa kaikkien kesken, jotta jatkossa vastaavanlaiset tilanteet onnistuisivat asianmukaisesti. Opettajat kertoivat, että toisinaan heillä täytyy olla myös kykyä erottaa ilkeä naureskelija tahattomasta naureskelijasta, koska joskus nauraminen on vain reaktio siihen, että joku asia pelottaa tai jännittää kovasti, mikä sitten purkautuu nauramalla. Jotkut oppilaat ovat taas puolestaan emotionaalisesti niin herkkiä, että pyörtyvät esimerkiksi ensiaputunneilla.

”Mutta siinä on aina sit se vaara, et joku aina nauraa. Pojat kyllä enemmän kestää sitä toisten vinoilua, nämä puheliaat pojat.”

”Tilanteet on saatava luokassa haltuun, koska ulos pistäminen luokasta ei ole mistään kotoisin.”

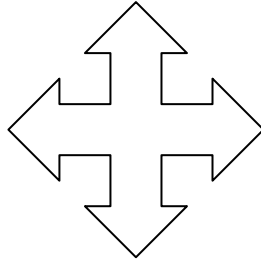
”Kysyn mikä naurattaa? No, että ei mikään, niin kysyn, että kukas sen sitten tietää. Peli pitää viheltää heti poikki ja ottaa asia esille siinä muiden kesken.”

”Minä katkaisen sen naureskelun ja otan ihan nimeltä käsittelyyn sen naureskelijan.”

”...nauraminen voi olla reaktio siihen, kun jännittää tai pelottaa...”

**HYVÄ JA TOIMIVA
OPETTAJA-OPPILAS
VUOROVAIKUTUSSUHDE**

**OPPILAIKEN
KOHTAAMISEEN
LIITTYVÄT TEKIJÄT**

**EMOTIONAALISESTI
HYVÄ ILMAPIIRI**

KIINNOSTUS OPPILAIKIIN

- arvostava suhtautuminen
- turvallinen aikuinen, ei kaveri
- on kiinnostunut oppilaiden tekemisistä myös koulun ulkopuolella

INHIMILLISYYK

- näkee kaikissa jotain hyvää
- arkiterapeuttinen vaikuttaminen
- ei puututa henkilökohtaisuuksiin
- tilaa erilaisuudelle

TASAPUOLISUUS

- ei suosi ketään

LUOTETTAVUUS

- avoin ilmapiiri
- uskaltaa kertoa mielipiteitä ja kokemuksia
- asioita ei kerrota ulkopuolisille

MYÖNTEINEN PALAUTE

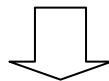
- rohkaiseminen
- tukeminen
- kannustaminen
- vahvistaa itseluottamusta

HUUMORINTAJU

- myönteisyys
- iloisuus
- auttaa jaksamaan
- vältetään turhat yhteenotot ja ristiriidat

NUORISOKULTTUURIN TIETÄMYS

- selvillä vallitsevista muotivirtauksista yms. ajankohtaisista asioista
- osaa puuttua esim. päihteiden käyttöön
- ymmärtää nuoria ja heidän paineita

**HELPOTTAA OPETTAMISTA JA
MAHDOLLISTAA MONIPUOLISTEN OPETUSMENETELMIEN KÄYTTÄMISEN**

KUVIO 3. Hyvään ja toimivaan opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavat tekijät

Kaikki terveystiedon opettajat olivat sitä mieltä, että tunteiden ilmaisua voi opettaa ja tunteisiin liittyvistä asioista ei puhuta liikaa. Terveystiedon opettajat kuvailivat, että sosio-emotionaalisten taitojen opettamiseen kuuluvat esimerkiksi tunteiden nimeäminen ja tunnistaminen. Pidetään tunnepäiväkirjaa ja käytetään tunne-aurinkoa kuvaamaan omia tunteita, mistä mikäkin tunne tulee, kuinka tunteet vaihtelevat ja kuinka niiden kanssa voi elää. Lisäksi terveystiedon oppikirjassa on valmiiksi laadittuja itsetuntemukseen liittyviä harjoituksia, empatia-harjoituksia ja erilaisiin tilanteisiin sopivia eläytymisharjoituksia, joita käydään tunneilla läpi. Näitä tehtäviä käytetään myös kotitehtävinä, jolloin saadaan oppilaiden vanhemmatkin tietoisiksi ja osallisiksi sosioemotionaalisten taitojen merkityksestä elämönhallinnassa. Opettajien kokemusten mukaan vanhemmille on usein ihan uusi asia, että näitä taitoja voi ja pitää opetella. Opettajat kokivat, että vanhemmille suunnattuja tehtäviä voisi olla enemmänkin, mutta omiin rutiineihinsa tottuneina unohtavat usein ottaa vanhemmat mukaan, vaikka oppilaat ovat kyllä kovasti pitäneet vanhempien kanssa tehtävistä harjoituksista.

”...kyllä niitä voi oikeesti harjotella, ei ne oo semmosia et niihin synnytään olemaan niinku...”

”...että kyllä se ehkä nyt on tullut näihin nyt enemmän niinku tullu materiaaleihin, et siellä on ihan valmiita harjoituksia...”

”...ihan tuo tuommoinen tunteiden nimeäminen ja tunnistaminen, me pidetään tunnepäiväkirjaa ja sitten meillä on empatia-harjoituksia ja ihan tilanne-harjoituksia ja tällöisiä itsetuntemukseen liittyviä tuota harjoituksia...”

”...minusta on ollut yksi mielekkäin juttu se semmonen tunne-aurinko mikä on, että ei ole vaan hyvää ja paha vaan on olemassa perustunteet ja mietitään miten ne ilmasee. Saatetaan tunti aloittaa sillä, että merkatkaapa tunteet viimesen kahen päivän ajalta ja mistä se tunne tuli ja mikä oli sen niinku lähde ja miten siitä jatkoi, pääsi eteenpäin, jotenkin näin...”

”On, siellä on itse asiassa vanhemmillekin jotain sellasia tehtäviä...”

”...niillä oli kotitehtävänä, että niiden piti keskustella vanhempien kanssa ja kysyä vanhemmalta, että mitä hyviä puolia minulla on, että vanhempi antaa sille oppilaalle niinku myönteistä palautetta...”

”Niin se oli ihan niinku outo juttu näille vanhemmillekin sitten, mutta yleensä ottaen oppilaat kokivat hirveen kivana, että sai ja että kyllä myönteistä palautetta voi pyytääkin.”

”Että kyllä se on varmaan opettanut vähän vanhempiakin ajattelemaan...”

”...joskus on tullut ajatus, et tuon tehtävän kun tekevät kotona, niin saavat vähän vanhemmatkin sitä opetusta terveystiedosta, jos ei vaikka vielä kaikkea tiedä...”

”...olisi tietysti hyvä jos olisi enemmän tällaisia tehtäviä, niin niitä asioita saisi enemmän sit siellä kotonakin esille...”

”...ehkä sitä tulee mentyä liikaa niiden omien juttujen mukaan, mutta aina tietysti joissakin voi olla että pitää vaikka haastatella omia vanhempia tai huoltajia...”

Osa terveystiedon opettajista ei niinkään tietoisesti omasta mielestään opeta sosioemotionaalisia taitoja, mutta kuvailivat niiden kulkevan kuitenkin koko ajan punaisena lankana kaikilla oppitunneilla. Heidän mukaansa ihmiseksi kasvattaminen ja käyttäytymiseen liittyvät asiat ovat läsnä koulussa joka hetkessä. Myös opettajilla on tunteet, jotka riippuvat luonnollisesti heidän omasta elämäntilanteestaan. Omien tunteiden näyttäminen esimerkillisesti onkin opettajien mielestä hyvin tärkeä osa sosio-emotionaalisten taitojen opettamista. Opettajilla on esimerkiksi oikeus näyttää suuttumuksensa tai vastaavasti pyytää anteeksi, jos siihen on aihetta.

”Ihmiseksi kasvattaminen ja käyttäytyminen on joka hetki läsnä kaikessa koulussa.”

”Myös opettajalla on omat tunteet läsnä ja ne riippuu paljon omasta elämäntilanteesta. Ja että uskaltaa näyttää tunteensa ja myös suuttumuksen eikä aina tarvitse vain ymmärtää.”

”Ja eihän ne oppilaat siitä suutu, jos komentaa asiasta, eivätkä ole pitkävihaisia, mutta sitten jos heitä epäoikeudenmukaisesti komentaa. Ja opettajakin voi pyytää anteeksi, jos on väärin perustein tuominut.”

Eräs opettaja toi esille, että jos luokka on sellainen, ettei siellä synny keskusteluja, niin eivät sosioemotionaaliset harjoituksetkaan siellä kovin hyvin toimi. Eräs toinen opettaja oli taas havainnut hyväksi erilaisten todellisten tilanteiden, esimerkiksi jonkun oppilaan tuttavapiirissä tapahtuneen sairastumisen kautta tunteista puhumisen ja niiden käsittelyn todellisesta kokemuksesta käsin. Kun asia on oikeasti tapahtunut, opettajan kertoman mukaan siitä puhuminen on eri lailla koskettavaa, kuin keksityn harjoituksen tekeminen. Opettajalta tämä vaatii herkkää oppilaiden lukutaitoa ja heidän elämäntilanteensa viisasta huomioimista, koska herkkien aihepiirien käsitteleminen voi aiheuttaa oppilaille myös ahdistusta tai häpeää.

”...mut nääkin just riippuu, et jos on semmonen ryhmä, mikä ei muutenkaan hirmusesti ilmaise itseään, niin ei nämä harjoituksetkaan sit hirmu hyvin toimi, mut nyt ihan hyviä välipaloja ne on...”

”...niin et voidaan sit käsitellä ihan semmosia et jos jossakin perheessä on ollut vaikka sairautta tai kuolemantapauksia niin voidaan käsitellä näitä asioita et osataan suhtautua asioihin oikealla tavalla...”

Osa terveystiedon opettajista arveli oppilaiden sosioemotionaalisten taitojen vielä kehittyvän ja näkyvän vasta myöhemmin elämässä. Koulussa harjoitellaan, mutta näitä taitoja pitäisi harjoitella myös kotona ja päiväkodissa. Erään terveystiedon opettajan mukaan onkin hyvä asia, että näiden taitojen opettaminen on tullut opetussuunnitelmiin ja materiaaleihin, jotta nämä nuoret osaavat sitten omille lapsilleen näitä asioita jo pienestä pitäen opettaa.

”...kyllähän sitä tunteiden ilmaisua tietyllä tavalla voi opettaakin et osaisivat täällä ympärillä olevia asioita käsitellä sit oikealla tavalla ja puhua niistä...”

”...sehän toki näissä onkin varmaan tarkoitus, että ne on tulleet opetussuunnitelmiin ja näihin materiaaleihin, että niitä harjoitellaan, jotta nämä sitten ehkä sitten osaisivat opettaa omia lapsiaan tunnistamaan tunteensa ja vahvistamaan omien lasten itsetuntoa...”

”...sitä mietin just et en osaa sanoa onko niistä mitä hyötyä, mut ehkä jotenkin tuntuu et just se semmosen et siellä tunnilla on niinku hyvä ilmapiiri et uskaltaa tuoda mielipiteensä esille ja saa keskusteluja aikaiseksi, niin ne ehkä kehittää enemmän ku jotkut semmoset yksittäiset harjoitukset millä yritetään sitä vuorovaikutusta parantaa...”

”...enkä kans osaa sanoa onko niistä hyötyä mut ei niistä varmaan haittaakaan ole, koska ei näistä tunne yms. asioista liikaakaan puhuta...”

”Sitä on kyllä aika vaikea arvioida miten se sitten loppuviime näkyy siellä...”

”Kyllähän sitä tietysti aatellaan, että se auttaisi ryhmiä ja vähentäisi kiusaamista ja tämmösiä, niin ainakin toivoisi, että itsetunnon vahvistaminen vähentää sitten sitä, että tarvii muita ruveta nokkimaan...”

Opettajien mukaan toisinaan joidenkin sosioemotionaalisten taitojen harjoittelu on yhtä lailla uusi asia opettajalle kuin oppilaillekin, jolloin lähdetään yhdessä oppilaiden kanssa opettelemaan asioita erilaisten terveystiedon kirjassa olevien harjoitusten avulla. Opettajien mukaan tasavertaisuus oppilaiden kanssa korostuu monella tavalla terveystiedossa, koska se on oppiaineena niin herkällä tavalla kosketuksissa sekä oppilaiden että opettajien arjen iloihin ja suruihin sekä elämäkokemuksiin. Opettajat kokivat, että omia ja läheistensä kokemuksia erilaisista asioista voi jakaa oppilaille joko suorasti tai epäsuorasti silloin, kun ne eivät ketään loukkaa. Heille itselleenkin ovat parhaiten jääneet mieleen omista kouluajoista heidän opettajien kertomat asiat omasta yksityiselämästään. Opettajien mukaan oppilaat kyllä tietävät yleensä rajan, mistä opettajan yksityisasiosta voi kysyä, vaikka joskus joku aina sortuu myös ala-arvoisiin kommentteihin. Opettajien mielestä kuitenkin kaikki kokemuksellisuus, jonka opetukseen voi tuoda, on hyvin arvokasta, koska se juuri tekee tästä oppiaineesta kiinnostavan ja koskettavan. Oppilaat ovat hyvin kiinnostuneita opettajien elämästä ja seuraavat tarkasti opettajia myös vapaa-ajalla. Tämän vuoksi opettajat kokivat, että he ovat roolimalleja myös vapaa-ajallaan, minkä vuoksi joutuivat omasta mielestään käyttäytymään myös sen vaatimalla tavalla. Heidän mielestään he eivät olisi uskottavia opettajia, jos he itse käyttäytyisivät ihan päinvastoin kuin mitä opettavat.

”...ja sitten yhdessä oppilaiden kanssa mietitään, että mitenkä sen järjellä voisi ajatella, miten joku homma toimii.”

”...Ei tällä koulutuksella todellakaan voi kaikkiin oppilaiden kysymyksiin vastata, mutta se asenne on tärkein, että on tasavertainen oppilaiden kanssa.”

”...tietysti tunnilla tulee niitä tilanteita, että oppilaita hirveästi kiinnostaa opettajan yksityisyys, oot sä kokeillu ja mistä sä tiedät jne.”

”...mutta kyllä mä pystyn omasta elämästäni kertomaan, mutta joku seksuaaliterveys ja päihteiden käyttö, niin siinä menee ehkä se raja, että sit se oppilaiden mielikuvitus alkaa heti laukkaamaan, jos sä vähänkään jotain sanot.”

”...ja kun ittee miettii samanikäisenä, niin kyllä minulle ainakin kaikkein parhaiten on jäänyt mieleen opettajien omat kokemukset.”

”Sehän se tavallaan on juuri sitä, että omalla persoonallaan tekee sitä työtä, että siinä pitää vaan jonkunlainen raja löytää.”

”Mut kun kuitenkin terveystieto on sellainen kokemuksellinen aine, niin nämä kaikki kokemuksethan on tärkeitä.”

”...tota ehkä se terveystiedon opettaja joutuu siviilissä miettimään enemmän niitä omia valintoja ja jossakin oliko se lukion terveystiedon kirjassa pohditaanko esim. voiko liikunnanopettaja olla ylipainoinen, ehkä se itselläkin takaraivossa jollakin tavalla pyöräi...”

”Niin, sehän olis aika turhaa vakuutella oppilaita ja vedota tieteellisiin faktoihin, jos ite käyttäytyis ihan päinvastoi, et kyllä ne antas kommenttia, et mitäs sinä ite sit teet niin.”

5.3 Terveystiedon opettamiseen ja opettajuuteen vaikuttavat tekijät

Tutkimuksessa kysyttiin millaisena oppiaineena opettajat kokevat terveystiedon ja mistä heidän terveystiedon opettajuutensa koostuu. Lisäksi kysyttiin mistä opettajien vuorovaikutusosaaminen on rakentunut ja millaista lisäkoulutusta he mahdollisesti kokevat tarvitsevansa terveystiedon opetuksen ja vuorovaikutusosaamisen tueksi. Näin haluttiin saada tietoa terveystiedon opettajien opettamiseen ja opettajuuteen vaikuttavista tekijöistä. Seuraavaksi tarkastellaan edellä mainittuja tekijöitä tarkemmin.

5.3.1 Terveystieto oppiaineena ja sen opettaminen

Terveystiedon opettajat kokivat, että terveystieto oppiaineena on toisaalta hyvin antoisa ja mielenkiintoinen ja toisaalta taas hyvin haastava oppiaine, koska se on niin laaja aihepiireiltään ja sitä lähestytään niin monesta eri näkökulmasta käsin. Kaikki opettajat kertoivat pitävänsä terveystiedon opettamisesta, mutta ei terveystieto silti ollut opettajien mielestä sen mukavampi tai parempi kuin muutkaan opettajien opettamat aineet. Kukaan opettajista ei ollut valmis opettamaan pelkästään terveystietoa, koska heillä kaikilla oli oma mieluinen pääaine, jonka rinnalla he terveystietoa opettavat. Kaikki terveystiedon opettajat kuitenkin kokivat, että terveystieto on hyvin tärkeä oppiaine, josta oppilaatkin pitävät. Opettajien mukaan terveystiedossa on myös se hyvä puoli, että se ei ole kenellekään liian vaikeaa, joten heikommatkin oppilaat voivat saada oppitunneilla tärkeitä onnistumisen kokemuksia. Opettajien mukaan terveystieto on kehittynyt lyhyellä ajalla valtavasti ja kehittyä koko ajan lisää, jonka myötä sen arvostus myös kasvaa jatkuvasti. Tämä näkyy selvästi vaikkapa siinä, että terveystietoa opetetaan myös lukiossa ja ylioppilaskirjoituksissa sen kirjoittamisen suosio kasvaa koko ajan. Opettajat näkivät terveystiedon myös yhteiskunnallisesti tärkeänä oppiaineena, koska terveystiedon aiheita käsitellään paljon myös mediassa, niistä keskustellaan ja kannetaan huolta julkisesti.

”Toisaalta hyvin haastavaa mutta toisaalta äärimmäisen antoisaa, kun siellä pitää pohtia asioita joka ilmansuunnasta.”

”...itselle tämä on ihan mukavaa, mutta ei mukavampaa kuin xxxxxxxx, en kuitenkaan laita näitä mihinkään tärkeysjärjestykseen...”

”Minä koen kyllä et terveystieto yes, et kyllä se on mielekäs aine oppilaillekin ja hyvin tärkeä aine, mikä voi olla sen kiinnostavampaa ja tärkeämpää kuin omaan itseensä liittyvät asiat et miten tätä elämää tässä itensä kanssa eletään.”

”...pääsääntöisesti kyllä tykkää, kun se ei ole niille heikoillekaan oppilaille niin vaikeeta kun taas monet muut, niin ne voi kokea niitä onnistumisen elämyksiä siellä terveystiedon tunneilla.”

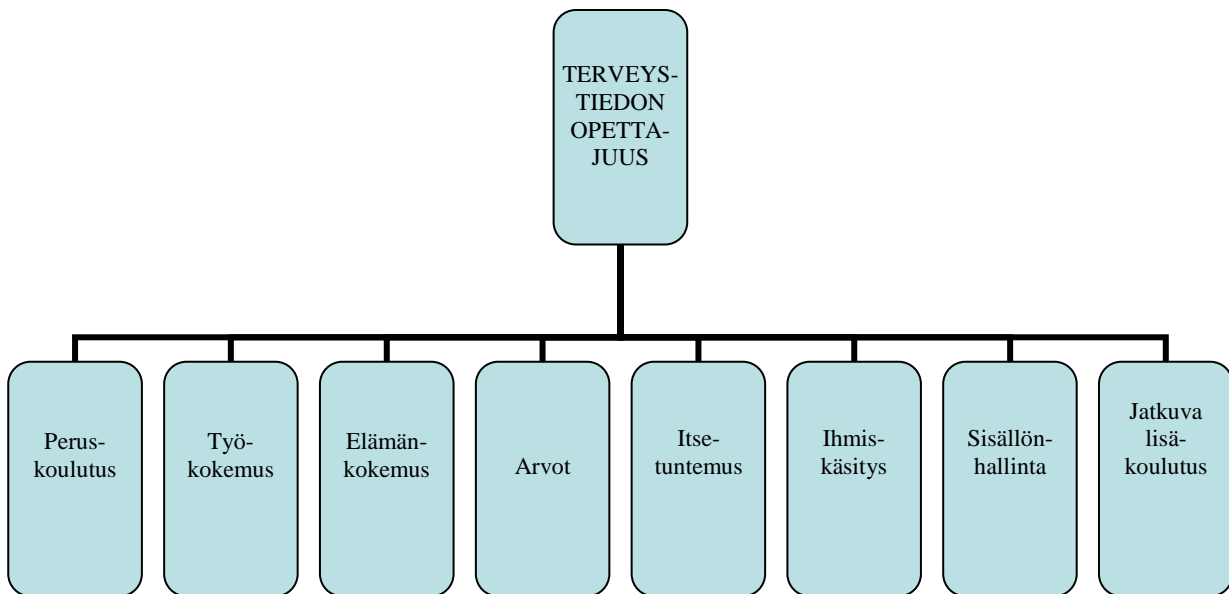
”Terveystieto oppiaineena on kehittynyt lyhyellä ajalla niin valtavasti... arvostuskin koko ajan paranee jo siitäkin syystä, että se on lukioon tullut ja ylioppilaskirjoituksiin...”

”...yleinen ilmapiirikin kun terveystiedossa käsiteltävät asiat ovat paljon julkisuudessa esillä ja niistä keskustellaan ja kannetaan huolta suomalaisten terveydestä.”

”...tämä on ihan mukavaa, mutta en olisi valmis pelkäämään terveystietoa opettamaan...”

5.3.2 Terveystiedon opettajuus

Yläkoulun terveystiedon opettajien mielestä heidän terveystiedon opettajuutensa rakentuu sisällönhallinnasta, työ- ja elämäkokemuksesta, arvoista, itsetuntemuksesta ja ihmiskäsityksestä sekä peruskoulutuksesta ja jatkuvasta lisäkoulutuksesta (Kuvio 4). Monitieteiseen tietoperustaan nojautuva sisällönhallinta oli haaste kaikille opettajille, jossa kuitenkin jaksamista auttoi asenne, että kaikkea ei voi eikä tarvitse tietää, mutta asioista voi ottaa selvää joko yksin tai yhdessä oppilaiden kanssa. Kaikki opettajat olivat yksimielisiä siitä, että niin työkokemus kuin elämäkokemuskin toivat varmuutta opetukseen. Terveystiedossa osa tiedosta muuttuu jatkuvasti, joten opettajat kokivat, että terveystiedon opettajan ammatillinen kasvu on koko työuran mittainen kehittämisprosessi, jossa ei voi koskaan tulla valmiiksi. Tämän vuoksi opettajat kertoivat jatkuvan lisäkoulutuksen olevan välttämätöntä ammattitaitonsa ylläpitämiseksi. Oppiaineen olemuksen ja aihepiirien vuoksi opettajat kokivat puolestaan omien arvojen, itsetuntemuksen ja ihmiskäsityksen pohtimisen tärkeäksi, koska omat arvot ohjaavat ja näkyvät väistämättä terveystiedon opetuksessa.

KUVIO 4. Terveystiedon opettajuuteen vaikuttavat tekijät

Terveystiedon opettajat siis kuvasivat terveystiedon laajaksi oppiaineeksi, jossa ei voi tietää kuin pintaraapaisuja eri aihepiireistä, jonka vuoksi omat taidot niin sisällönhallinnan kuin opetusmenetelmienkin suhteen joutuvat usein koetukselle. Usein joutuu toteamaan oppilaiden kysymyksiin, ettei tiedä, mutta lähdetään yhdessä selvittämään asiaa.

”Terveystietohan on niin laaja aine, että pitäisi olla lääkäri ja vaikka mitä koulutukseltaan, että niihin oppilaiden kysymyksiin voisi vastata, niin se että, hyvin usein joutuu sanomaan, että en mä tiedä.”

”Terveystieto oppiaineena on kehittynyt lyhyellä ajalla niin valtavasti, että nykyisinhän nämä teemat ovat niin laajat ja tietysti tämä on opettajallekin todella haastavaa...”

”...tämä on niin laaja aine, että ei voi tietää paljon mitään.”

”...toisaalta hyvin haastavaa mutta toisaalta äärimmäisen antoisaa, kun siellä pitää pohtia asioita joka ilmansuunnasta...”

”Kyllä tulee sellaisia asioita yllättävän paljon esille mihin ei osaa vastata ja pitää vaan ottaa selville.”

”Kyllä välillä tulee hurjan vaikeita kysymyksiä, mutta se on vaan hyvä, koska välttämättä itse ei ole tullut edes ajatelleeksi moisia asioita.”

Lisäksi terveystiedon opettajien mielestä kyseessä on oppiaine, jossa tieto elää jatkuvasti. Pitääkseen yllä ammattitaitoaan opettajat kokivat, että heidän täytyy seurata tiiviisti aikaansa ja trendejä pysyäkseen ajan hermolla. Toisaalta taas on asioita ja aihepiirejä kuten vaikkapa tupakointiin liittyvät asiat, jotka ovat pysyneet samoina vuodesta toiseen. Samoin opetusmenetelmien suhteen muutokset ovat olleet lähivuosina vähäisiä.

”Mutta ehkä se tieto ei olekaan se, vaan siis tiedon etsimistä harjoitellaan ja nykyään terveys-suositukset ja kaikki, nehan vaihtuu ja näin...”

”...et sitä tietoa tulee niinku koko ajan jostakin mihin voi tarttua itekin ja se on niin ajan hermolla sitten oltava. Ja jos itse nyt kohtuullisesti kokee, että on elämässä kiinni, niin kyllähän sitä voi oppilaille sanoa omasta kokemuksesta...”

”...haastavaa ja mielenkiintoista on semmonen et tää on aine jossa tieto koko ajan muuttuu et pitäis yrittää seurata tietysti...”

”... ei kaikkien trendien mukana voi mennä mutta kyllä vaikka jos ajattelee viimeistä kahtakymmentä vuotta, niin kyllä tuon terveystiedon asiat ja aiheet ovat muuttuneet melkoisesti...”

”Etenkin tuntuu, että jotkut päihteet on edelleenkin niinku jotenkin suloisessa sotkussa päässä, että tietää nyt tietysti perusasioita, mutta semmoista niinku hirveen faktatietoa ja semmoista on vähän, että pitää itekin opiskella aina uudestaan.”

”...ehkä kuitenkin just tuo ravintopuoli on semmoinen et joutuu seuraamaan et kokoa ajan kaikkea uutta on ja siinä se vaikeuksin sitten piilee mitä pitää osata, ja oppilaatkin tietää näistä paljon, kun vanhemmat vaikka karppaa...”

”...taas opetusmenetelmä puolella ei niitä muutoksia kovin paljon tapahdu ja se perusta kuitenkin on se, että me käytetään täällä esim. tupakkavideota mikä on 70-luvulta ja se toimii vielä ihan et ei ne kaikki taas muutu.”

Opettajat kertoivat ylläpitävänsä ammattitaitoaan esimerkiksi katsomalla terveyteen liittyviä asiaohjelmia, etsimällä tietoa internetistä sekä käymällä koulutuksissa. Vaikka terveystieto on opettajien mielestä haastava oppiaine, on se samalla myös erittäin mielenkiintoinen. Opettajat kokivat hyvänä, että työkokemuksen lisäksi elämäkokemus auttaa eri aihepiirien käsittelyssä.

”Koko ajan pitää olla ajan hermolla, jos ei jatkuvasti istua netissä, mutta katson asiaohjelmia liittyen terveyteen ja liikuntaan. Lehtiartikkeleita luotettavista lähteistä ja kaivaa tietoa, kun oppilailta tulee esim. uusimpiin huumeisiin liittyen sanoja ja kysymyksiä. Ja kyllä joissakin aiheissa esim. uusimmissa huumeissa oppilaat ovat askeleen edellä ja sitä tietoa pitää sit itse etsiä...”

”...kokemus, pelkästään jo mediaa jonkun verran seuraamalla jää aina jotakin mieleen...”

”Mutta kyllä mä niin kuin sanon, että kokemus on se, mikä auttaa, nyt on paljon levollisempi mieli, kun on useamman vuoden opettanut terveystietoa...”

”Elämäkokemuksesta, ei vain kirjoista opiskelluista asioista.”

Eräs terveystiedon opettaja toi esille, että yläkoulun terveystiedon opetuksessa yläkouluikäisten nuorten ymmärtäminen on hyvin tärkeää. Nuorille ei voi puhua samalla tavoin kuin aikuisille. Hänen mukaansa esimerkiksi ravintoasioista puhumisen yhteydessä täytyy ottaa huomioon myös nuoren ulkonäköpaineet.

”...on ihan eri asia puhua aikuiselle kuin yläkoululaiselle vaikka jostain ravintoasioista, siihen liittyy kaikki ulkonäköpaineet ja pitäis olla semmonen ja tämmönen ja tuommonen ja kauhee kriisi niillä on joka tapauksessa suurella osalla ittensä kanssa.”

Terveystiedon opettajien mielestä arvot ja ihmiskäsitys ovat melko pysyviä asioita. Omia arvojaan, ihmiskäsitystään ja itsetuntemustaan joutuu kuitenkin pohtimaan paljon juuri terveystiedon oppiaineen olemuksen ja aihepiirien kautta. Terveystiedossa käsiteltävät aihepiirit avaavat opettajankin näkökulmaa asioihin, koska käsiteltävät aiheet koskettavat kokemuksellisuudellaan ihan jokaista ihmistä. Ne pakottavat pohtimaan asioita omalta kohdalta, mikä on hyvin kasvattavaa. Kaikki opettajat olivat sitä mieltä, että terveystiedon opettajan on myös käyttäydyttävä siviilielämässä kuten opettaa.

”...kyllähän näitä kysymyksiä joutuu sitten ittekin pohtimaan, väkiseltään niinku pohtii omassa elämässä, mitenkä minulla on nämä asiat ja näin, kun ne on kuitenkin niin jokaista ihmistä koskevia.”

”...kyllä sitten ite pohtii omia arvojaan ja mieltii et mikä nyt on tärkeitä...”

”...kyllä tää terveystiedon opettaminen niinku itsetuntemusta parantaa...”

”Joutuu selkiyttämään niitä omia arvoja ihan eri tavalla ja mieltii mitä mieltä mä oon tästä...”

”Että eihän se onnistuis jos me poltettas tupakkaa ja rymyttäs tuolla humalassa, niin eihän se ois arvojen kannalta ihan yes tässä ammatissa.”

”...ehkä se terveystiedon opettaja joutuu siviilissä miettimään enemmän niitä omia valintoja ja jossakin oliko se lukion terveystiedon kirjassa pohditaanko esim. voiko liikunnanopettaja olla ylipainoinen, ehkä se itselläkin takaraivossa jollakin tavalla pyörii.”

Opettajien mielestä omat arvot ohjaavat väkisinkin opettamista, vaikka kuinka yrittäisi olla neutraali. Toisaalta opettajat olivat sitä mieltä, että arvot saavatkin näkyä. Muutamat opettajat toivat esiin näkökulman, että omia arvojaan ja käsityksiään asioista tulee kuitenkin olla valmis tarkistamaan, jos saa kielteistä palautetta oppilailta. Vaikka oma linja on vuosien saatossa muotoutunut, olisi opettajien mielestä aika vaarallista, jos ei yhtään välittäisi kuunnella oppilaiden mielipiteitä. Useamman opettajan mukaan tärkeintä oman jaksamisen kannalta kuitenkin oli, että pystyi olemaan juuri sellainen kuin on. Että ei tarvitse olla samanlainen kuin joku toinen opettaja tai sellainen kuin ehkä oppilaat toivoisivat heidän olevan.

”...kyllä eikä minua se haitta vaikka ne sieltä vähän heijastuukin et saa kai ne heijastuakin...”

”...Että mikä on sitten vaikka opettajan oma näkemys päihteiden käytöstä tai näin, että sitä ei sitten tietysti tarvii niin tuoda esille. Kyllä mä väitän, että se silti näkyy siellä taustalla, vaikka sä yrität, että on neutraali suhtautuminen johonkin...”

”Jos yrittäisi olla jotakin muuta kuin mitä on, se ei onnistu pitemmän päälle.”

”Niin ja sen ainakin joutuu tarkistamaan, että kuuluuko sen olla näin, vaikka tulee negatiivista nuorilta vai onko se oikeesti sitten jotakin, jossa voisi ehkä ollakin erilainen ja kuuluuko se taas mun persoonaan...”

Nuoremmat terveystiedon opettajat toivat esiin oman epävarmuuden uransa alussa, jolloin pohti enemmän sitä mitä oppilaat heistä opettajana ajattelivat. Kokemuksen kautta he ovat saaneet varmuutta omaan työhönsä ja nykyisin miettivätkin jo vähemmän oppilaiden mielipiteitä heistä opettajana. Kukaan opettajista ei ollut kuitenkaan pyytänyt oppilailta palautetta siitä, millaisena opettajana oppilaat heidät kokevat vaan esimerkiksi jostakin opetuskokonaisuudesta. Osa oli kuitenkin saanut myönteistä palautetta ilman pyytämättä, mikä oli tietysti tuntunut kivalle. Osa oli sitä mieltä, ettei se oikeastaan ole edes kovin tärkeää, mitä oppilaat heistä ajattelevat, jos on omasta mielestään hoitanut työnsä parhaansa mukaan. Tai jos oppilaat ajattelisivat kovin kielteisesti, se palaute opettajien mukaan heidän korviinsa kantautuisikin.

”Olen nyt neljä vuotta ollut opettajana niin silloin kun aloitteli tätä työtä niin sitä enemmän pohti et mitähän nuo ajattelee minusta opettajana, mut se tuntuu et se koko ajan niinku häviää...”

”...kyllä sitä on aika lailla erilainen kuin silloin aloittaessa, voi olla et silloin alkuun sitä ajattelikin enemmän mitä oppilaat ovat minusta mieltä.”

”Mä olen nyt kymmenisen vuotta tässä ollut niin kyllähän tämä nyt ihan erilaista on kuin ensimmäisenä tai toisena vuonna...”

”...yrittää vaan oman työnsä hoitaa hyvin eikä sitä kannata liikaa pohtia mitä ne oppilaat nyt minusta ajattelee ja tosiaan niiden kanssa ei ole tarkoitus olla kaveri et pyrkisi miellyttämään kaikkia.”

”...ei se ehkä niin älyttömän tärkeitä ole siis mä en osaa edes tarkkaan sanoa mitä mieltä ne nyt musta vaikka on että jos ne nyt olis hirmu negatiivista mieltä niin se varmaan olis kantautunut...”

Erään opettajan mielestä oppilaat eivät yläkouluiässä kovin helposti myönteistä palautetta anna mistään asiasta. Toisinaan oppilailta myönteistä palautetta saadessaan joutuu myös miettimään palautteen tarkoituseriä. Opettajat olivat kokeneet myönteisen palautteen myös toisinaan kielteisenä, koska palautteen myötä olivat huomanneet olevansa esimerkiksi liian löysiä jonkun asian suhteen. Tällöin palaute kuitenkin oli palvellut siinä mielessä, että se oli herättänyt kiinnittämään tarkemmin huomiota omaan toimintaan.

”Kyllä sitä aina vähän miettii niitä oppilaan palautteen tarkotuseriäkin, että mikä siinä on se pointti, ”että terveystieto o kamalaa kiva aine ja sinä olet kamalan kiva opettaja”, että niin...mikä se on se motiivi sanoa se asia.”

”...että kiitti vaan mutta tuo oli oikeasti negatiivinen palaute.”

”Niin ja joskus saa semmostakin myönteistä palautetta, että itse kokee sen niinku kielteisenä, että mun pitäisi oikeesti tähän kiinnittää huomiota...”

Lähes kaikki terveystiedon opettajat olivat sitä mieltä, että se kuinka opettajana toimii ja suhtautuu oppilaisiin, on oppiainesidonnainen asia. Terveystiedon tunneilla oppilaan kohtaaminen on heidän mielestään erilaista kuin muilla tunneilla, koska siellä käsiteltävät elämään liittyvät aihepiirit koskettavat kaikkia ihmisiä. Opettajien mukaan terveystiedon tunneilla näkee oppilaissa sellaisia uusia piirteitä, mitä ei näe samoissa oppilaissa opettaessa heille jotain toista ainetta. Opettajat pohtivatkin, että varmasti oppilaat näkevät myös heissä samalla tavalla erilaisia piirteitä. Kaksi terveystiedon opettajaa puolestaan kokivat, että terveystieto on ihan samanlainen oppiaine kuin mikä muu tahansa.

”...nyt opetan eka kertaa terveystiedossa, niin olen nähnyt näissä oppilaissa aivan uusia piirteitä, joita en ole koskaan...tunneilla nähnyt...”

”...ne on aateltu minut tietynnyypiseksi ja sitten hoksaakin, että se on niin oppiainesidonnainen juttu, että sen kanssa voikin puhua...”

”No en mä kyllä koe, että terveystieto on sen ihmeellisempi oppiaine kuin mitä tahansa muukaan, et samoilla mennään kaikissa oppiaineissa.”

5.3.3 Vuorovaikutusosaaminen

Vuorovaikutustaitoja terveystiedon opettajat kertoivat saaneensa erilaisista koulutuksista esimerkiksi yhteisökoulutuksista. Lisäksi useampi mainitsi, että ihan vain elämästä, arjesta, työ- sekä elämänkokemuksesta, kun joutuu selviämään erilaisista tilanteista.

”...kokemuksen kautta, kun joutuu tietynlaisiin tilanteisiin, niin siinä niitä on pakko opetella...”

”...arjessa, työssä oppii.”

”Elämästä.”

Pohjat vuorovaikutustaidoille oli saatu omasta kotikasvatuksesta ja tällä hetkellä myös oma vanhemmuus, aikuisena oleminen niin omien lasten kuin oppilaidenkin keskuudessa, kartoitti vuorovaikutusosaamista. Opettajakollegoiden kanssa käydyt keskustelut sekä työyhteisössä jaetut tiedot kollegoiden käymistä koulutuksista, ovat myös olleet hyvä kanava täydentää vuorovaikutusosaamista.

”...pohjat tulee sieltä miten on kasvatettu mutta toisaalta vaikea sanoa mistä ite on oppinut vuorovaikutustaitoja, kokemuksen kautta kun joutuu tietynlaisiin tilanteisiin niin siinä niitä on pakko opetella, onhan meillä tietysti monenlaisia yhteisökoulutuksia.”

”...tietysti kyllähän oman lapsenkin kasvattaminen niinku kun kyllä sitä kuitenkin täytyy olla aikuinen täällä oppilaiden kanssa niin kyllähän se varmasti se oma vanhemmuuskin kasvattaa.”

”...opettajakollegoiden kanssa keskusteltaessa, et sen kanssa kannattaa toimia niin ja niin...”

Yhden terveystiedon opettajan peruskoulutuksen loppuvaiheessa oli ollut Vuorovaikutustaidot -oppikurssi, jonka kyseinen opettaja koki oikein hyväksi ja hyödylliseksi. Toinen opettaja oli taas käynyt erillisen koulutuksen vuorovaikutustaidoista, jonka koki erityisen hyödylliseksi juuri terveystiedon opetusta ajatellen. Yksi opettaja mainitsi saaneensa vuorovaikutustaitoja luokanopettajakoulutuksesta ja terveystiedon aineopinnoista. Kaksi opettajaa oli saanut vuorovaikutustaitoja puolestaan Euroopan terveet koulut -hankkeesta ja siihen liittyvistä koulutuksista. Eräs opettaja mainitsi, että terveystiedon Mielen hyvinvoinnin -kurssilla oli paljon vuorovaikutukseen liittyviä harjoituksia, joista oppi paljon opettajanakin.

”Meillä oli ihan koulutuksen loppuvaiheessa semmoinen Vuorovaikutustaidot -oppikurssi mikä oli oikein hyvä...”

”...minä olen kyllä käynyt ihan semmosen koulutuksen vuorovaikutustaidoista mikä kesti ihan kolme päivää, mistä sai aika paljon vinkkejä varsinkin tähän terveystiedon opetukseen...”

”Luokanopettajakoulutuksesta ollaan saatu, terveystiedon aineopinnoista hyvin paljon käytäntöön siirrettäviä asioita. Euroopan terveet koulut -hankkeesta ja siihen liittyvistä koulutuksista. Kokemus tuo.”

”Jatkuvista koulutuksista.”

”Varsinkin minä olen kokenut nuo Mielen hyvinvoinnin -kurssin jutut, että ne on todella olu itellekin opettavaisia, joku myönteisen ajattelun harjoittaminen...”

5.3.4 Lisäkoulutustarve

Kysyttäessä lisäkoulutuksen tarvetta juuri tällä hetkellä, kaksi terveystiedon opettajaa koki, että lisäkoulutus erityisoppilaiden kohtaamisessa olisi hyödyllinen. Erityisesti he kaipasivat lisätukea sosiaalisesti sopeutumattoman oppilaan tai huonosti motivoituneen oppilaan kohtaamiseen, etenkin isossa luokassa. Kaksi opettajaa tunsivat tarvetta perehtyä opetusmenetelmien monipuolisempaan hallintaan sekä kohentaa ryhmä- ja tiimityötaitojaan. Kaksi opettajaa voisi kokeilla draamaa terveystiedon opetuksessa, kun taas neljä opettajaa ei missään tapauksessa haluaisi kokeilla draamaa yläkouluikäisten oppilaiden kanssa. Draama tuntui heistä vieraalta opetusmenetelmältä, mikä veisi opettajien mielestä vain liikaa tuntiresurssia ja hermot. Pari opettajaa ei osannut sanoa millaista lisäkoulutusta he tällä hetkellä juuri eniten kaipaaisivat.

”...erityisoppilaiden kohtaaminen, sosiaalisesti sopeutumattomien tai huonosti motivoitumattomien kohtaamiseen, miten saisi innostettua, mikä on oikea tapa.”

”Kyllä, erityisoppilaiden kohtaaminen, ja varsinkin jos heitä on tuolla isossa luokassa.”

”Psykososiaaliset ongelmat ovat myös näiden Hojks:n takana entistä enemmän kuin ehkä varsinaiset ongelmat oppimisen suhteen. Elämä ei ole niin semmosta säännöllistä ja täsmällistä.”

”...ehkä eniten viestintätaitoja, opetusmenetelmien hallintaa sekä ryhmätöitä.”

”... tuo draama olisi mukava opetella, mutta sen käyttö olisi hyvin paljon ryhmästä riippuvaista, joten ei se kyllä kovin monen ryhmän kans onnistuis.”

”Ei ainakaan draama ole minun juttu, se vie niin paljon aikaa, mutta ei ole riittävästi resursseja eikä se onnistu kuin ihan poikkeuksellisten ryhmien kanssa.”

”Ehkä hankala sanoa tässä että mitä uutta haluaisi oppia.”

Opettajien mukaan esimiehet kannustavat kaikissa kouluissa terveystiedon opettajia erilaisiin koulutuksiin. Oli jopa erittäin suositeltavaa, että jokainen opettaja kävisi ainakin kerran vuodessa

jossain koulutuksessa. Esimies kuitenkin odottaa opettajilta itseltään aktiivisuutta etsiä ja hakeutua koulutuksiin, jotka palvelevat parhaiten kunkin opettajan yksilöllisiä tarpeita.

”...vuorovaikutukseen ja työssä jaksamiseen ja tämmöseen kannustetaan kyllä, ja on jopa suositeltavaa, että jokainen opettaja käy ainakin kerran vuodessa jossain koulutuksessa...”

”Niin, kyllä iteltä pitäis aktiivisuus tulla, mutta kyllä mä arvelen, et jos kokee ite tärkeeks jonkun, niin kyllä me päästäs.”

”Päästään kyllä koulutuksiin ja meillä on hyvä työyhteisö, jossa jaetaan tietoa.”

Terveystiedon opettajat olivat valmiita myös omalla ajalla kokonaan tai osittain omalla ajallaan koulutuksessa, jos siitä olisi hyötyä omassa työssä. Mieluisin vaihtoehto koulutukselle oli kuitenkin työajalla käytävä koulutus. Eräs terveystiedon opettaja kaipasi enemmän yhteistyötä juuri terveystiedon opettajien kanssa ja toivoi koulutuksia, mitkä olisi järjestetty vain terveystiedon opettajille. Tällöin voisi tutustua toisiin terveystiedon opettajiin ja saisi rakennettua verkostoa, mikä auttaisi omassa työssä kehittämisessä ja jaksamisessa. Muutama opettaja painotti koulutusten yhteydessä myös koko työyhteisön tärkeyttä, koska heidän mielestään koulutukset ovat paljon tehokkaampi, jos kaikki työyhteisön jäsenet voivat niihin osallistua. Kaikki terveystiedon opettajat vakuuttivat, että koulutukset auttavat työssä jaksamista, tukevat omaa ammatillista kehittymistä ja piristävät mukavasti kouluarjen keskellä.

”...työajalla mieluiten kun on kiireistä vapaa-ajalla.”

”No, riippuu tietysti koulutuksesta, miten se on järjestetty esim. onko osittain työajalla ja osittain omalla ajalla.”

”...jos olisi kuullut joltain muulta terveystiedon opettajalta et tuo koulutus on tosi hyvä, niin kyllä sitä helpommin lähtisi, muutenkin kaipaisi enemmän terveystiedon opettaja kollegoita, koska tässä lähistöllä ei ole ketään tuttua terveystiedon opettajaa, jonka kanssa voisi muutenkin tehdä yhteistyötä...”

”...tehokkaampi on, jos kaikki työyhteisön jäsenet osallistuvat, koska kyllä siinä helposti käy niin, et jos vaan yksin käy jossain, et muut pallopäät lannistavat sen, joka yrittää yksin olla neliskanttinen.”

”Koulutukset on kyllä tosi virkistäviä ja antaa taas jaksamista.”

6 POHDINTA

6.1 Keskeisten tulosten tarkastelu

Pedagogisen vuorovaikutusmuodon valintaan yläkoulun terveystiedon opettajien mukaan vaikuttivat oppilasaines, opetettava luokka-aste, oppitunnin aihe, erilaiset oppimistavat sekä tuntiresurssit ja opetusvälineet. Näiden tekijöiden summana terveystiedon opettajat kertoivat valitsevansa oppituntiin parhaiten sopivan opetusmuodon. Opettajat kertoivat, että yleensä jopa saman oppitunnin aikana käytetään useampaa eri opetusmuotoa ja -menetelmää, jotta tavoitetaan oppimistavoiltaan ja kehitystasoltaan erilaiset oppilaat. Tätä tutkimustulosta tukee Beutelin (2010) tutkimus, jonka mukaan pedagogisen vuorovaikutuksen muodoilla on vaikutusta luokan ilmapiiriin, oppilaiden koulumenestykseen, motivaatioon sekä opettajan ja oppilaan välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Samoin Beutelin (2010) mukaan pedagogisen vuorovaikutusmuotojen välillä on suurta vaihtelua myös opetusmenetelmien osalta.

Terveystiedon aineenopettajat kuvailivat *tiedollisen pedagogisen vuorovaikutusmuodon* olevan hyvin käyttökelpoinen yläkoulun terveystiedon opetuksessa niiden luokkien kanssa, joissa oppilasryhmät ovat suuria, esiintyy käytöshäiriöitä tai oppilaat ovat hyvin hiljaisia ja passiivisia. Toisinaan läpikäytävät aihepiirit eivät motivoi oppilaita muunlaiseen kuin opettajajohtoiseen luento-opetukseen. Lisäksi opettajien mielestä terveystieto on niin laaja oppiaine ja sisältää niin paljon faktatietoa, jonka vuoksi tiedollinen vuorovaikutusmuoto on hyvin tehokas opetusmuoto asioiden läpikäymiseen käytettävissä olevan tuntikehyksen puitteissa. Opettajat kertoivat käyttävänsä tiedollista vuorovaikutusmuotoa alkutestauksessa, kirjallisissa kuulusteluissa ja tenteissä sekä luento-opetuksessa. Nämä tulokset ovat yhteneväisiä Beutelin (2010) esittämien tulosten kanssa, jossa tiedollinen vuorovaikutuksen muoto on opettajajohtoista luento-opetusta, jossa oppiminen mitataan kirjallisella kuulustelulla.

Opastavan pedagogisen vuorovaikutusmuodon terveystiedon opettajat kokivat myös hyvin opettajajohtoiseksi, mutta sisältävän luento-opetusta enemmän erilaisia opetusmenetelmiä kuten muistiinpanojen tekemistä, askartelua ja pienimuotoisia ryhmitöitä. Nämä tulokset ovat yhteneväisiä Beutelin (2010) esittämien tulosten kanssa opetusmenetelmien osalta. Lisäksi Baronen (2004) ja Stemlerin ym. (2006) tutkimuksissa opettajan ja oppilaan väliseen myönteiseen vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavista tekijöistä nousee esille ohjaamisen ja opastamisen merkitys.

Terveystiedon opettajat kokivat, että *inhimillisen pedagogisen vuorovaikutusmuodon* käyttäminen vaati emotionaalisesti hyvän ilmapiirin luokassa ja hyvän luokkahengen. Kaikki terveystiedon opettajat olivat sitä mieltä, että keskustelut kuuluivat ehdottomasti inhimilliseen pedagogiseen vuorovaikutusmuotoon. Opettajat kertoivat, että keskustelut ovat hyvä opetusmenetelmä, koska terveystiedossa aihepiirit ovat sellaisia, että keskusteluihin voivat osallistua kaikki oppilaat. Tulokset tukevat Beutelin (2010) esittämiä tuloksia siitä, että inhimillisessä vuorovaikutuksen muodossa oppilaiden oppimista helpotetaan keskustelun ja neuvottelun keinoin. Tässä tutkimuksessa erityisen hyvänä asiana opettajat kokivat keskustelun opetusmenetelmänä niiden oppilaiden kohdalla, jotka eivät menestyneet kovin hyvin koulussa. Näillä oppilailla yleensä kuitenkin on kokemusta terveystiedossa käsiteltävistä aiheista ja he ovat monesti rohkeita keskustelijoita, joten he saavat näin arvokkaita onnistumisen kokemuksia. Toisaalta taas yleensä hyvä oppilas koulussa ei välttämättä pärjääkään yhtä hyvin terveystiedossa, koska tässä aineessa ei menesty pelkästään lukemalla vaan arvioinnissa korostetaan osallistumista, asennoitumista ja omaa pohdintaa enemmän kuin asiatiedon hallintaa. Tätä tukee Kannaksen ym. (2009) tekemä Terveytiedon kehittämistutkimus, jossa tulee esille, että keskusteleminen ja pohtiminen terveystiedon oppitunneilla olivat lähes kaikkien oppilaiden mielestä tehokkaita tapoja oppia terveystietoa. Luokan yhteisten keskustelujen myötä oppilaat kokivat, että heidän omat käsityksensä asioista laajenivat ja asiat jäivät näin hyvin mieleen. Oppilaat kertoivat, että kokeessakin he olivat osanneet paremmin muistelemalla oppitunneilla käytyjä keskusteluja.

Ohjattu osallistuminen pedagogisena vuorovaikutuksen muotona vaati terveystiedon opettajien mukaan oppilasryhmän, jossa ei ollut käyttäytymisongelmia ja oppilaat olivat aktiivisia osallistujia ja kiinnostuneita läpikäytävästä aiheesta. Opettajien mukaan tässä vuorovaikutusmuodossa oppilaita tuettiin ja motivoitiin ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan esimerkiksi ryhmätöiden tai portfolion tekemisen avulla. Tulokset ovat yhteneväisiä Beutelin (2010) tulosten kanssa, jossa opettajan tavoitteena on auttaa oppilaitaan ottamaan vastuuta omasta oppimisesta. Lisäksi Baronen (2004) ja Stemlerin ym. (2006) tutkimuksissa opettajan ja oppilaan väliseen myönteiseen vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavista tekijöistä nousee esille ohjaamisen ja opastamisen merkitys oppimisessa.

Yhtä terveystiedon opettajaa lukuun ottamatta, kaikki muut opettajat kokivat, ettei *mentorointia pedagogisena vuorovaikutuksen muotona* ollut mahdollista käyttää terveystiedon opetuksessa, koska yhtä luokkaa ei opeteta yleensä vuotta tai kahta vuotta kauempaa. Lisäksi terveystietoa on

keskimäärin vain yksi viikkotunti, joten opettajat kokivat, ettei mentorointiin vaadittavaa pitkäaikaista ja syvää suhdetta pääse syntymään oppilaiden kanssa. Yksi terveystiedon opettaja oli kuitenkin opettanut samaa luokkaa kolme vuotta peräkkäin. Hän oli kokenut, että joidenkin oppilaiden kanssa henkilökemiat olivat kohdanneet ja oli syntynyt luottamuksellinen opettaja-oppilassuhde. Hän kertoi keskustelleensa myös koulun ulkopuolelle liittyvistä henkilökohtaisista asioista näiden oppilaiden kanssa. Nämä tulokset tukevat Beutelin (2010) esittämiä tuloksia mentoroinnista pedagogisena vuorovaikutuksen muotona, jossa opettaja-oppilas yhteistyö on pitkäaikaista, mikä mahdollistaa suhteen laadullisen kehityksen. Lisäksi opettajat ymmärtävät itsensä merkittäviksi aikuisiksi oppilaiden elämässä ja tukevat oppilaitaan menestymään elämässä myös koulun ulkopuolisissa asioissa.

Terveystiedon opettajien kokemuksista tuli esiin, että kiinnostus oppilaisiin, inhimillisyys, tasapuolisuus, oikeudenmukaisuus, luotettavuus ja myönteisen palautteen antaminen ovat tärkeimpiä asioita, joilla opettaja voi luoda hyvän ja toimivan vuorovaikutussuhteen oppilaan kanssa. Terveystiedon opettajien mielestä oli hyvin tärkeää, että opettaja ilmaisee sen, että on kiinnostunut oppilaiden asioista. Heidän mielestään ilman oppilaan arvostusta ja kiinnostusta ei voi syntyä myönteistä vuorovaikutusta oppilaan ja opettajan välille. Tulokset ovat hyvin samansuuntaisia Baronen (2004), den Brokin ym. (2009), Beutelin (2010), Karadag ja Caliskan (2009), Van Petengemin ym. (2008) sekä Wubbelin ym. (2006) tulosten mukaan, joissa kaikissa tutkimuksissa korostui opettajan kiinnostuneisuuden ja inhimillisyyden merkityksellisyys myönteisen opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteen onnistumiselle. Lisäksi Baronen (2004), Karadag & Caliskan (2009) ja Wubbelin ym. (2006) tuloksissa esiin nousivat opettajan oikeudenmukaisuuden ja luotettavuuden merkitys opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteessa. Tässä tutkimuksessa myös huumorintaju, kärsivällisyys ja nuorisokulttuurin tietämys ovat terveystiedon opettajien mielestä tärkeitä asioita vuorovaikutuksen onnistumiselle. Opettajan huumorintajun ja kärsivällisyyden myönteinen vaikutus opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteeseen nousee esiin myös Baronen (2004), Karadag & Caliskan (2009) ja Wubbelin ym. (2006) tutkimuksissa. Kannaksen ym. (2009) tutkimuksessa oppilaat kokivat tärkeäksi, että opettaja on muun muassa reilu, oikeudenmukainen, oppilaita arvostava, kiinnostunut oppilaiden mielipiteistä, hienovarainen, kannustava ja tuntee oppilaat. Opettajan persoonassa ja olemuksessa puolestaan on oppilaiden mielestä hyvää, että opettaja on huumorintajuinen, pitkäpinnainen ja hyväntuulinen. (Kannas ym. 2009.) Lisäksi Wubbelin ym. (2006) tutkimuksessa nousi myös esiin, että opettajan on hyvä olla selvillä luokassa vallitsevista kulttuurisista tekijöistä.

Terveystiedon opettajien mukaan onnistuneeseen opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteeseen vaikuttaa merkittävästi opettajan hyvä sosioemotionaalinen vuorovaikutusosaaminen. Sosioemotionaaliseen vuorovaikutukseen oppitunnilla vaikuttavia tekijöitä olivat terveystiedon opettajien kertoman mukaan oppitunnin ilmapiiri, luokkahenki sekä opettajien omat tunteet ja elämäntilanne. Sosioemotionaalisiin taitoihin perehdytään terveystiedon tunneilla opettajien mukaan lisäämällä näiden taitojen tärkeyden ymmärtämystä sekä harjoittelemalla näitä taitoja konkreettisesti oppitunnilla. Kaikki terveystiedon opettajat olivat sitä mieltä, että tunteiden ilmaisua voi opettaa ja tunteisiin liittyvistä asioista ei puhuta liikaa. Aikaisempi tutkimus opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutussuhteeseen liittyen tukee vahvasti näitä tutkimustuloksia (den Brok ym., 2005, Demetriou & Wilson, 2009; Elksin & Elksin, 2003; Frenzel ym., 2009; Johnson, 2008; Jones, Jones & Vermette, 2009; Kristjånsson, 2006; Mayer & Turner, 2006; Pianta & Hamre, 2009). Yllättävää oli, ettei kukaan terveystiedon opettajista osannut sanoa, onko sosioemotionaalisten taitojen tietoisesta opettamisesta varsinaista hyötyä tämän hetkiseen koulutyöhön. Osa kuitenkin toivoi, että oppilaiden itsetunnon vahvistamisen kautta esimerkiksi kiusaaminen koulussa vähenisi.

Opettajat kertoivat, että jos onnistuu luomaan emotionaalisesti hyvän ilmapiirin luokkaan, se helpottaa paljon opettamista ja mahdollistaa monipuolisten opetusmuotojen käyttämisen. Tätä tukevia tutkimustuloksia ovat aiemmin esittäneet myös monet muut opettajan ja oppilaan välistä vuorovaikutussuhdetta tutkineet (den Brok, Fisher & Scott, 2005; Frenzel, Goetz, Lüdtke, Pekrun & Sutton, 2009; Jones, ym., 2009; Mayer & Turner, 2006; Wilson, 2005). Jonesin ym. (2009) mukaan sosioemotionaalisten taitojen opettaminen muun opetuksen ohessa edistää myönteistä ilmapiiriä koulussa, koska se muuttaa oppilaiden asenteita ja käyttäytymistä myönteisemmiksi koulua kohtaan, kun he saavat paremmat vuorovaikutustaidot ja oppivat itsetuntemusta ja itsearviointia. Peltonen & Kannas (2005) toteavat myös, että sosioemotionaalisten taitojen kehittymisen tukeminen kouluissa vähentää oppilaiden aggressiivista käyttäytymistä, poissaoloja sekä käyttäytymisongelmia. Oppilaat kykenevät koulukavereiden kanssa aiempaa parempaan vuorovaikutukseen ja myöntyvät helpommin opettajan antamiin ohjeisiin. Myönteisiä muutoksia on saatu aikaan myös motivaation, viestintätaitojen, perhesuhteiden sekä ajan- ja stressinhallinnan suhteen. Tässä tutkimuksessa ei kukaan terveystiedon opettajista osannut sanoa, onko sosioemotionaalisten taitojen tietoisesta opettamisesta varsinaista hyötyä tämän hetkiseen koulutyöhön. Osa kuitenkin toivoi, että oppilaiden itsetunnon vahvistamisen kautta esimerkiksi kiusaaminen koulussa vähenisi. Osa terveystiedon opettajista taas arveli oppilaiden sosioemotionaalisten taitojen vielä kehittyvän ja näkyvän vasta myöhemmin elämässä. Tämä tulos

voi johtua siitä, että terveystieto on vielä melko uusi oppiaine ja sosioemotionaalisten taitojen opettaminen on opettajillekin vielä uusi asia ja he tarvitsevat siihen koulutusta ja kokemusta.

Tässä tutkimuksessa opettajien mukaan joidenkin sosioemotionaalisten taitojen harjoittelu on vielä yhtä lailla uusi asia opettajalle kuin oppilaillekin, jolloin lähdetään yhdessä oppilaiden kanssa opettelemaan asioita erilaisten terveystiedon kirjassa olevien harjoitusten avulla. Myös Siposen (2005) mukaan sosioemotionaaliset sisällöt koskettavat oppilaiden lisäksi myös aikuisia, joten välttämättä opettaja ei ole oppilaitaan yhtään pätevämpi tunnetaidoissa. On mahdollista, että tunnetaitoja opettaessaan opettaja joutuu ensimmäistä kertaa elämässään pohtimaan omia tunteitaan, niiden hallintaa ja ilmaisemista vuorovaikutussuhteissaan. Siposen (2005) mukaan oppilaat viettävät koulussa paljon aikaa, mikä antaa koululle mahdollisuuden vaikuttaa systemaattisesti oppilaiden myönteiseen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Esimerkiksi joka koulupäivä tulisi käyttää aikaa kokemuksista ja tunteista keskustelemiseen, koska se luo hyvät edellytykset työskentelylle. Usein kuitenkin tämänkaltainen keskustelu jää vähäiseksi, koska sen ajatellaan olevan pois oppimiselta. Samoin Johnsonin (2008) tutkimusten mukaan opettajien pitäisi ymmärtää jokapäiväisten pienten vuorovaikutushetkien merkitys oppilaiden kanssa, sillä näillä on hyvin merkityksellinen vaikutus oppilaiden hyvinvointiin, mikä tulee esiin myös Van Petegemin ym. (2008) tutkimuksessa. Tässä tutkimuksessa terveystiedon opettajat kertoivat, että haluaisivat kohdata oppilaita enemmän yksilöinä, mutta se on lähes mahdotonta suurten luokkakokojen ja terveystiedon vähäisten tuntimäärien vuoksi. Kaikki opettajat korostivat kuitenkin myönteisen ja rakentavan palautteen antamisen tärkeyttä oppilaalle sekä rohkaisemista epäonnistumisista ja virheistä huolimatta. Myös Cacciatoren (2005) mukaan myönteisen palautteen antamisen ja kannustamisen merkitystä ei voi liikaa korostaa.

Koska opettajien mukaan työtä tehdään omalla persoonalla, on heidän oma esimerkillinen käyttäytymisensä tunne-elämään ja sosiaalisiin suhteisiin liittyen hyvin tärkeä osa sosioemotionaalisten taitojen opettamista. Toisinaan tämä asettaa opettajien omat sosioemotionaaliset taidot koetukselle, varsinkin jos omassa elämäntilanteessa on jotakin vastoinkäymistä tai surua. Oman elämänhallinnan vuoksi opettajat kokivat myös yksityisyyden rajan vetämisen tärkeäksi, koska oppilaat ovat kovasti kiinnostuneita opettajan yksityiselämästä ja seuraavat sitä hyvin tarkasti myös vapaa-ajalla. Tämän vuoksi opettajat kokivat, että he ovat roolimalleja myös vapaa-ajallaan, minkä vuoksi joutuivat omasta mielestään käyttäytymään myös sen vaatimalla tavalla. Heidän mielestään he eivät olisi uskottavia opettajia, jos he itse käyttäytyisivät ihan päinvastoin kuin mitä opettavat. Cacciatore (2005) korostaa myös, että

terveystiedossa käsiteltävät aihepiirit koskettavat läheltä jokaisen opettajan elämää, jonka vuoksi näiden aihepiirien kohdalla opettajalla on oikeus vetää tarkka raja oman yksityiselämänsä suojaamiseksi. Kokkosen (2005) mukaan opettajan esimerkillinen käyttäytyminen asiantiedon ja sitä tukevien harjoitteiden ohella vaikuttaa ratkaisevasti oppilaiden sosioemotionaaliseen osaamiseen, mikä tukee selkeästi tämän tutkimuksen tuloksia. Samoin tuloksia tukee Cacciatoren (2005) toteamus, että opettajan hyvänä roolimallina oleminen on tehokasta, mutta toisinaan voi olla myös rehellisesti huonona esimerkkinä, sillä opettajan omat elämäntavat ja terveys ovat kuitenkin eri asia kuin se mitä opetetaan.

Terveystiedon oppikirjassa on valmiiksi laadittuja itsetuntemukseen liittyviä harjoituksia, empatiaharjoituksia ja erilaisiin tilanteisiin sopivia eläytymisharjoituksia, joita käydään tunneilla läpi. Näitä tehtäviä käytetään myös kotitehtävinä, jolloin saadaan oppilaiden vanhemmatkin tietoisiksi ja osallisiksi sosioemotionaalisten taitojen merkityksestä elämänhallinnassa. Opettajien kokemusten mukaan vanhemmille oli usein uusi asia, että näitä taitoja voi ja pitää opetella. Opettajat kokivat, että vanhemmille suunnattuja tehtäviä voisi olla enemmänkin, koska ainakin oppilaat ovat kovasti tykänneet vanhempien kanssa tehtävistä harjoituksista. Tätä tulosta tukee myös Siposen (2005) suositus siitä, että vanhemmat olisi hyvä ottaa mukaan sosioemotionaalisten taitojen opetukseen kotitehtävien, teemapäivien tai vanhempien opintopiirin kautta, jotta heillä on näin mahdollisuus opiskella samoja asioita lastensa kanssa ja luoda turvaverkkoa jälkikasvulleen.

Terveystiedon opettajat kokivat, että terveystieto oppiaineena on toisaalta hyvin antoisa ja mielenkiintoinen, mutta toisaalta taas hyvin haastava oppiaine, koska se on niin laaja aihepiireiltään ja sitä lähestytään niin monesta eri näkökulmasta käsin. Samansuuntaisia tuloksia nousee esiin Kannaksen ym. (2009) tekemässä Terveystiedon kehittämistutkimuksessa, jossa terveystiedon opettajille aiheutti paljon vaikeuksia perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden keskeisten sisältöjen laajuus. Tästä johtuen myös suuri osa opettajista koki terveystietoon varattujen oppituntien vähäisyyden hankalaksi. Tässä tutkimuksessa monitieteiseen tietoperustaan nojautuva sisällönhallinta olikin haaste kaikille opettajille, jossa kuitenkin jaksamista auttoi asenne, että kaikkea ei voi eikä tarvitsekaan tietää. Myös useissa aikaisemmissa kansainvälisissä tutkimuksissa tulee esille se, että on tärkeää, että opettaja hallitsee oppiaineensa kognitiivisen puolen (Beutel, 2010; Demetriou & Wilson, 2009; Elksin & elksin, 2003; Pianta & Hamre, 2009; Wilson, 2005; Wubbel, den Brok, Veldman & van Tartwijk, 2006), terveystiedon opettajille ei tule kuitenkaan Kannaksen (2005) mukaan sälyttää liian suuria odotuksia osaamisensa suhteen, sillä tuskin kukaan voi olla mestari kaikilla osa-alueilla.

Yläkoulun terveystiedon opettajien mielestä heidän terveystiedon opettajuutensa rakentuu sisällönhallinnasta, työ- ja elämäkokemuksesta, arvoista, itsetuntemuksesta ja ihmiskäsityksestä sekä peruskoulutuksesta ja jatkuvasta lisäkoulutuksesta. Kannas (2005) kuvaa samansuuntaisesti, että opettajan rooli rakentuu peruskoulutuksesta, omasta opetettavasta aineesta ja toimenkuvasta, joihin liittyvät työnantajan toiveet, vastuu, velvoitteet ja opetussuunnitelmat. Samoin opettajan oma historia, kotikasvatus, uskonto, arvot, asenteet, omat tavoitteet ja ihanteet sekä hyvinvointi vaikuttavat väistämättä opettajuuteen ja opetukseen.

Terveystiedon opettajien mielestä terveystieto on oppiaine, jossa tieto elää jatkuvasti. Pitääkseen yllä ammattitaitoaan opettajat kokivat, että heidän täytyy seurata tiiviisti aikaansa ja trendejä pysyäkseen ajan hermolla, jonka vuoksi opettajien mielestä heidän ammatillinen kasvu on koko työuran mittainen kehitymisprosessi, jossa ei voi koskaan tulla valmiiksi. Kannas (2005) toteaa samoin, että terveystiedon opettajan ammatillinen kasvu kestää koko työuran ajan, mutta oikein oivallettuna keskeneräisyys voi olla enemmän vahvuus kuin heikkous, koska parhaimmillaan keskeneräisyyden tunne tuottaa käyttövoimaa uuden oppimiselle.

Oppiaineen olemuksen ja aihepiirien vuoksi, opettajat kokivat puolestaan omien arvojen, itsetuntemuksen ja ihmiskäsityksen pohtimisen hyvin tärkeäksi, koska omat arvot ohjaavat ja näkyvät väistämättä terveystiedon opetuksessa. Samalla tavoin Kannaksen (2005) mielestä opettajien on aika ajoin hyvä pohtia millainen on opettajana ja ihmisenä. Itsetuntemuksen kannalta on hänen mukaansa oleellista, että opettaja pystyy analysoimaan ja arvioimaan opetus- ja oppimisteoreettisia lähtökohtiaan, arvomaailmaansa ja maailmankuvaansa, koska näistä muodostuvat ihmis-, tiedon- ja oppimiskäsitykset. Cacciatore (2005) korostaa terveystiedon opetuksessa myös sitä, kuinka lapsen ja nuoren näkemyksen kuunteleminen, silmiin katsominen ja kunnioittava suhtautuminen ovat tärkeitä tekijöitä koulutyössä, sillä ainoastaan vuorovaikutuksessa kehittyvät ihmisen empatiakyky, sisäiset arvot, asenteet ja maailmankuva. Kokkosen (2005) mukaan myös opettajien sosioemotionaalisen osaamisen taustalla vaikuttavat opettajien omat arvot.

Nuoremmat terveystiedon opettajat toivat esiin oman epävarmuutensa uransa alussa, jolloin he pohtivat enemmän sitä, mitä oppilaat heistä opettajana ajattelivat. Kokemuksen kautta he olivat saaneet varmuutta omaan työhönsä ja nykyisin miettivät jo vähemmän oppilaiden mielipiteitä heistä opettajana. Kukaan opettajista ei ollut pyytänyt oppilailta palautetta siitä, millaisena opettajana oppilaat heidät kokevat. Palautetta oli pyydetty vain esimerkiksi jostain opetuskokonaisuudesta.

Myös Wilsonin (2005) tutkimuksessa aloittelevat opettajat kokivat epävarmuutta uransa alussa, jolloin tunsivat tarvitsevansa enemmän sekä opetusmenetelmien että vuorovaikutustaitojen hallintaan liittyvää koulutusta. Van Petegem ym. (2008) saamissa tuloksissa opettajien käsitykset itsestään ovat usein myönteisempiä kuin mitä ne todellisuudessa ovat. Lisäksi Van Petegemin ym. (2008) tutkimuksen mukaan opettajan persoonallisuus on suorassa yhteydessä siihen kuinka opettaja käyttäytyy kaikissa ihmissuhteissaan koulussa, jonka vuoksi opettajan olisi hyvä olla selvillä siitä kuinka oppilaat kokevat hänen käyttäytymisensä luokassa. Cacciatore (2005) rohkaiseekin opettajia pyytämään oppilailta palautetta opettajan taidoistaan, sillä opettajalla että opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteella on huomattava merkitys oppilaan koulumenestyksessä ja Johnsonin (2008) mukaan myös hyvinvoinnissa.

Opettajat kertoivat, että jatkuva lisäkoulutus on välttämätöntä ammattitaidon ylläpitämiseksi. Kaksi terveystiedon opettajaa koki, että lisäkoulutus erityisoppilaiden kohtaamisessa olisi hyödyllinen. Erityisesti he kaipasivat lisätukea sosiaalisesti sopeutumattoman oppilaan tai huonosti motivoituneen oppilaan kohtaamiseen, etenkin isossa luokassa. Kaksi opettajaa tunsu tarvetta perehtyä opetusmenetelmien monipuolisempaan hallintaan sekä kohentaa ryhmä- ja tiimityötaitojaan. Kaksi opettajaa voisi kokeilla myös draamaa terveystiedon opetuksessa. Myös Kannaksen (2005) mukaan tietoisuus omista ammatillisista kehittämistarpeista on osa ammatillisesti kypsää opettajuutta. Opettajan pedagoginen osaaminen rakentuu oppimisen teorioiden, opetus- ja viestintätapojen tuntemuksesta, erilaisten oppimistilanteiden ja käytännön taidoista. Tärkeitä ammatillisen kehittymisen tavoitteita ovat oppiaineen pedagogisen olemuksen oivaltaminen ja se, miten terveystietoa pitäisi opettaa. (Kannas, 2005.)

Opettajien mukaan esimiehet kannustavat kaikissa kouluissa terveystiedon opettajia erilaisiin koulutuksiin. Oli jopa erittäin suositeltavaa, että jokainen opettaja kävisi ainakin kerran vuodessa jossain koulutuksessa. Esimies kuitenkin odottaa opettajilta itseltään aktiivisuutta etsiä ja hakeutua koulutuksiin, jotka palvelevat parhaiten kunkin opettajan yksilöllisiä tarpeita. Myös Hannukkalan (2005) mukaan rehtoreiden tuella on merkittävä vaikutus täydennyskoulutuksien toteutumisessa.

6.2 Tutkimuksen eettisyys

Tieteellisen toiminnan ydin on tutkimuksen eettisyys. Pelkästään tutkimusaiheen valinta on eettinen ratkaisu. Tutkijan on pohdittava aiheen vaikutusta tutkittaviin, mutta myös aiheen merkitystä yhteiskunnallisesti. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2009.) Terveystieto oppiaineena yläkouluikäisille on hyvin merkittävä yhteiskunnallisesti, koska opetuksen kautta voidaan vaikuttaa myönteisesti nuorten terveystietoisuuteen sekä elämänhallintataitoihin. Toiseksi on tärkeää selvittää kuinka terveystiedon opettajat kokevat terveystiedon opetuksen ja opettajuuden sekä millaista lisäkoulutusta he mahdollisesti tarvitsevat oman työnsä tueksi ja työssä jaksamiseksi.

Tutkimukseen osallistumisen on oltava aidosti vapaaehtoista. Kaikessa tutkimustoiminnassa on oltava mahdollisuus kieltäytyä tutkimuksesta sekä keskeyttää tutkimus niin, ettei osallistumattomuudesta aiheudu mitään uhkaa. Toisaalta myöskään osallistumista ei saa palkita, jonka vuoksi muun muassa tutkimuksen saatekirjeen on oltava neutraali. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2009.) Tutkittavien itsemääräämisoikeutta ja osallistumisen vapaaehtoisuutta kunnioitettiin kertomalla sekä tutkimuslupahakemuksessa rehtoreille että yhteydenottokirjeessä terveystiedon opettajille, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista eikä se sido mihinkään. Kaksi terveystiedon opettajaa halusi perua osallistumisensa tutkimukseen juuri ennen haastattelua, joten heidät jätettiin pois tutkimuksesta.

Tutkimuksessa anonymiteetti on keskeinen huomioitava asia. Tutkimustietoja ei saa luovuttaa kenellekään tutkimusprosessin ulkopuoliselle henkilölle. Aineisto tulee säilyttää tietokoneella suojattuna salasanalla. Jos aineistosta erottuu pieniä alaryhmiä, kuten miespuoliset työntekijät, ryhmittäisten erojen raportointi ei ole suotavaa tutkittavien tunnistettavuuden vuoksi. Toisinaan on myös arvioitava onko organisaatio hyvä mainita tutkimusraportissa tai onko murrekieliset alkuperäisesimerkit syytä kääntää yleiskielelle tunnistettavuuden vuoksi. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2009.) Tämän tutkimuksen aineisto on säilytetty tutkittavan omalla tietokoneella salasanalla suojattuna. Tutkimuslupahakemuksessa rehtoreille ja yhteydenottokirjeessä terveystiedon opettajille korostettiin, ettei ketään yksittäistä tutkittavaa henkilöä tai koulua voi tutkimustuloksista tunnistaa. Tutkimukseen osallistuneiden koulujen paikkakuntia ei mainita vaan ainoastaan, että koulut sijaitsevat Ylä-Savon alueella. Tutkimustuloksista ei ole tunnistettavissa vastaajan sukupuolta eikä missään ole mainittu kuinka monta naista ja miestä tutkimukseen osallistui. Tutkimustuloksissa on käytetty suorissa lainauksissa

murrekielisiä ilmauksia, koska kaikki vastaajat puhuivat samaa murretta, eikä näin ollen yksittäisen vastaajan kommentteja ole niistä tunnistettavissa.

Tutkijan ja tutkittavan suhde on tärkeä. Tutkimukseen osallistuvalla on oikeus tietää mitä hänelle tapahtuu osallistuessaan tutkimukseen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan ja tutkittavan välillä on tutkimussuhde, mikä muistuttaa arkielämän vuorovaikutusta, johon liittyy monitasoista kommunikointia. (Paunonen & Vehviläinen-Julkunen, 1998.) Tutkittaville kerrottiin avoimesti mihin tarkoitukseen haastattelu tehtiin, ja ettei haastatteluun osallistuminen velvoita heitä jatkossa mihinkään. Tutkijan ja tutkittavien välinen suhde oli rento, mutta asiallinen. Haastateltavat puhuivat avoimesti mitä ajattelivat. Tarvittaessa he esittivät myös tutkijalle tarkentavia kysymyksiä.

Ryhmähaastattelun osalta haastateltaville ei voida luvata ehdotonta tietosuojaa, koska vaitiolovelvollisuus koskee periaatteessa vain tutkijaa. Ryhmähaastattelun alussa on hyvä korostaa haastateltaville, että tutkija on vaitiolovelvollinen ryhmässä kaikista esille tulleista asioista, mutta ryhmän jäseniltä ei samaa vaitiolovelvollisuutta voida vaatia. (Pötsönen & Välimaa, 1998.) Tämän tutkimuksen osalta tutkija korosti kyllä omaa vaitiolovelvollisuuttaan, mutta sitä, ettei ryhmän jäsenillä ole vaitiolovelvollisuutta, ei tutkija maininnut missään vaiheessa. Tutkija piti tätä asiaa itsestään selvänä asiana eikä tullut ajatelleeksi, että se olisi pitänyt mainita tutkimuksen tekemisen eettisten periaatteiden mukaisesti. Tutkijalle muodostui kuitenkin kaikista haastateltavista oletus, ettei heillä ollut tarvetta puhua haastattelussa käsitellyistä asioista ulkopuolisille. Tätä oletusta tukee se, että opettajat itse korostivat kovasti oppilaille sitä, että luokassa puhuttuja asioita ei ole tarkoituksenmukaista kertoa ulkopuolisille ihmisille.

6.3 Tutkimuksen luotettavuus

Useat tutkijat ovat ilmaisseet huolestuneisuutensa laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta, koska tutkimusta tekevä työskentelee useimmiten yksin, jonka vuoksi on mahdollista tulla sokeaksi omalle tutkimukselleen. Tutkimusprosessin kuluessa tutkija voi tulla aina vain vakuuttuneemmaksi johtopäätöstensä oikeellisuudesta, vaikka todellisuus on toinen. Tätä kutsutaan tutkimuskirjallisuudessa holistiseksi harhaluuloksi tai virhepäätelmäksi. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2009.) Tässä tutkimuksessa tutkija ei ole koskaan työskennellyt yläkoulussa eikä opettanut terveystietoa, joten tutkijalla ei ollut mitään ennakkokäsityksiä tutkittavasta aiheesta

eikä tutkittavista. Näin ollen ennakkokäsitykset eivät ohjanneet tutkijaa teemahaastattelussa, eivätkä aineiston analysoinnissa ja raportoinnissa.

Paunosen ja Vehviläinen-Julkusen (1998) mukaan laadullisen tutkimuksen aineisto tulee koota sieltä, mistä tutkimuksen kohteena oleva ilmiö esiintyy eli aineiston valitsemisessa tulisi noudattaa tarkoituksenmukaisuuden eikä edustavuuden periaatetta. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistettävyyteen vaan tulkinta on aina tutkijan oma persoonallinen näkemys, jossa ovat mukana hänen omat intuiotensa ja tunteensa. Myös Hirsjärven ja Hurmeen (2000) mukaan luotettava luotettavuuden ilmaisin on tutkijan oma kokemuksiin perustuva käsitys todellisuuden ja tulosten vastaavuudesta. Tässä tutkimuksessa tutkijalla ei ollut omakohtaista kokemusta tutkittavasta ilmiöstä, vaan hänen kaikki tekemänsä päätelmät perustuvat täysin aikaisempiin tutkimuksiin ilmiöstä sekä haastateltavien kertomiin kokemuksiin ja mielipiteisiin. On siis mahdollista, että tutkija ei ole päässyt tässä tapauksessa niin syvälle ilmiöön kuin jos hänellä olisi ollut teoretiedon lisäksi omakohtaista kokemusta terveystiedon opetuksesta yläkoulussa. Lisäksi tutkimuksen otoskoko oli pieni, mikä saattaa osaltaan heikentää tutkimustulosten siirrettävyyttä.

Lincoln ja Guba (1985) ovat esittäneet yleisiä laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin kriteerejä, mitkä ovat muun muassa uskottavuus, siirrettävyys ja vahvistettavuus. Uskottavuus tarkoittaa tulosten kuvaamista niin selkeästi, että lukijan ymmärtää, kuinka analyysi on tehty ja mitkä ovat tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet. Uskottavuus tarkoittaa myös sitä, kuinka hyvin tutkija on muodostanut luokitukset tai kuinka kategoriat kattavat aineiston. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2009.) Tämän tutkimuksen aineisto, tulokset ja analyysi on kuvattu mahdollisimman tarkasti. Lisäksi on käytetty liitteitä ja taulukointeja, joissa kuvataan analyysin etenemistä alkuperäistekstistä lähtien.

Siirrettävyys edellyttää tarkkaa tutkimuskontekstin kuvaamista, tutkittavien valinnan ja taustojen selvittämistä sekä aineiston keruun ja analyysin huolellista kuvaamista. Tässä tutkimuksessa kuvataan osallistujien taustatietoja omassa osiossaan sekä esitetään suoria lainauksia haastatteluteksteistä, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Tällöin lukijalla on myös mahdollisuus pohtia aineiston keruun polkua. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen, 2009.)

Kylmä, Pelkonen ja Hakulinen (2004) suosittavat vahvistettavuuden takia tutkimusraportin kirjoittamista mahdollisimman yksityiskohtaisesti, mikä mahdollistaa toisen tutkijan seuraamaan tutkimusprosessia kokonaisuudessaan. Tässä tutkimuksessa esimerkiksi tutkimusaiheen valinta,

aikaisempi tieto aiheesta, tutkimuslupien hakeminen sekä teemahaastattelujen toteutus on kuvattu huolellisesti. Lisäksi sisällönanalyysi on kuvattu mahdollisimman tarkasti kuinka se on käytännössä toteutettu. Tutkimustulosten muodostumista aineistosta havainnollistetaan liitteenä olevilla esimerkeillä aineiston pelkistämisestä, ryhmittelystä ja luokkien muodostumisesta. Tutkija ei ole kirjoittanut tutkimuspäiväkirjaa, koska litterointi oli mahdollista heti haastattelujen jälkeen. Litteroinnin jälkeen aloitettiin analyysin tekeminen heti, koska tällöin aineisto oli hyvin muistissa.

7 JOHTOPÄÄTELMÄT JA JATKOTUTKIMUSAIHEET

Seuraavat johtopäätökset voidaan esittää teemoittain:

1. Pedagogisen vuorovaikutuksen muodoiksi katsottiin kuuluvaksi tässä tutkimuksessa Beutelin (2010) tekemän jaottelun mukaisesti tiedollinen, opastava, inhimillinen, ohjattu osallistuminen sekä mentorointi eli ohjaaminen. Pedagogisen vuorovaikutusmuodon valintaan Ylä-Savon yläkoulun terveystiedon oppitunnilla vaikuttavat oppilasaines, opetettava luokka-aste, oppitunnin aihe, erilaiset oppimistavat sekä tuntiresurssit ja välineet. Eniten vuorovaikutusmuodon valintaan vaikutti oppilasaines, koska on ryhmiä, joissa on hyvin paljon erilaisia käyttäytymisongelmia tai vastaavasti ryhmiä, joissa on niin arkoja oppilaita, etteivät he uskalla avata suutaan. Molemmissa tapauksissa tunnit täytyy pitää opettajajohtoisesti, koska käyttäytymisongelmat vaativat järjestyksen pitämistä ja arkojen oppilaiden kanssa ei synny keskustelua. Vuorovaikutusmuodon valintaan vaikutti vahvasti myös luokka-aste. Seitsemäsluokkalaisten eivät vielä kykene omaehtoiseen opiskeluun, kun taas yhdeksäsluokkalaisten kanssa voi jo luottaa siihen, että heille annetut tehtävät tulevat hoidetuksi. Eri luokka-asteillakin on hyvin eritasoisia ja ilmapiiriltään erilaisia ryhmiä. Etenkin seitsemännellä luokalla ollaan sekä fyysisesti että psyykkisesti hyvin eritasoisesti kehitytty, mikä vaikuttaa väistämättä vuorovaikutusmuodon valintaan. Toisinaan läpikäytävät aiheet ovat sellaisia, etteivät ne motivoi oppilaita käymään asiaa läpi muuten kuin opettajajohtoisesti. Vastaavasti taas oppilaita kiinnostavat aiheet motivoivat heitä hyvinkin omaehtoiseen työskentelyyn. Terveystiedon oppitunnilla käsiteltävä aihe oppilasaineksen kanssa ovat ne tekijät, jotka ratkaisevat mitä vuorovaikutusmuotoa on järkevää aina kulloinkin oppimisen kannalta käyttää. Saman oppitunnin aikana käytetään useampaa eri vuorovaikutusmuotoa, jotta tavoitetaan oppimistavoiltaan ja kehitystasoltaan erilaiset oppilaat. Sopivasti vilkas, mutta kohtuullisen hyväkäyttöksinen luokka mahdollistaa vuorovaikutusmuotojen monipuolisen käytön, koska tällöin oppilaille on rohkeutta kertoa omia mielipiteitään ja osallistua yhteiseen keskusteluun, eikä aikaa tarvitse käyttää järjestyksen pitoon. Yhteenvetona pedagogisten vuorovaikutusmuotojen käyttämisestä Ylä-Savon yläkoulun terveystiedon opetuksessa voidaan todeta seuraavaa. Yhdessä ryhmähaastattelussa nousi esiin, että eniten käytettiin opastavaa vuorovaikutuksen muotoa. Haastateltavat perustelivat tätä tämän hetkisellä oppilasaineksella, mikä oli heidän mielestään melko haastavaa erilaisten käyttäytymisongelmien vuoksi. Lisäksi he käyttivät paljon tiedollista pedagogista vuorovaikutuksen muotoa haastavan oppilasaineksen ja pienten tuntiresurssien vuoksi. Inhimillistä ja ohjattua osallistumista voitiin käyttää vain ihan muutaman ryhmän kanssa, joissa oli hyväkäyttöksinen ja

aktiivinen oppilasaines. Toisessa ryhmähaastattelussa tuli puolestaan esiin, että eniten käytettiin inhimillistä ja ohjattua osallistumista, mutta myös tiedollinen ja opastava olivat hyvin käytettyjä. Vaikka oppilasaines oli hyvin erilaista, käyttäytymisongelmat olivat hallinnassa. Sen sijaan tuntiresurssit ja opetusvälineet rajoittivat vuorovaikutusmuotojen monipuolista käyttämistä. Kolmannessa ryhmähaastattelussa nousi esiin, että käytössä olivat kaikki pedagogisen vuorovaikutuksen muodot. Kuitenkin käytetyimpiä olivat tiedollinen ja opastava haasteellisen oppilasaineksen, tuntiresurssien ja käytettävissä olevien opetusvälineiden vuoksi. Kaikissa kolmessa ryhmähaastattelussa tuli esiin, että tiedollinen ja opastava olivat käytetyimmät pedagogisen vuorovaikutuksen muodot luokka-asteesta riippumatta. Lisäksi kaikissa ryhmissä oltiin yksimielisiä siitä, että yhdeksäsluokkalaisten kanssa voi jo seitsemäs - ja kahdeksäsluokkalaisia enemmän käyttää inhimillistä ja ohjattua osallistumista, koska yhdeksäsluokkalaisten on riittävät opiskelu- ja sosioemotionaaliset taidot omaehtoiseen oppimiseen. Inhimillisen pedagogisen vuorovaikutuksen muodon käyttäminen oli lähes kaikkien ryhmien mielestä kuitenkin luokka-astettakin enemmän kiinni oppilasaineksestä.

2. Hyvään ja toimivaan opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteeseen myönteisesti vaikuttavia tekijöitä ovat opettajan kiinnostus oppilaisiin, inhimillisyys, tasapuolisuus, oikeudenmukaisuus, luotettavuus ja myönteisen palautteen antaminen. Ilman opettajan kiinnostusta oppilaiden asioista ja oppilaan arvostusta, ei voi syntyä myönteistä vuorovaikutussuhdetta opettajan ja oppilaan välille. Lisäksi opettajan huumorintaju, kärsivällisyys ja nuorisokulttuurin tietämys ovat tärkeitä tekijöitä opettaja-oppilas vuorovaikutuksen onnistumiseksi. Opettajien antama myönteinen ja rakentava palaute oppilaille on hyvin merkittävää oppilaiden oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta. Oppilaiden yksilöllinen kohtaaminen on usein kuitenkin mahdotonta suurten luokkakokojen ja terveystiedon vähäisten tuntimäärien vuoksi. Oppilaita kiinnostaa kovasti opettajan yksityiselämä, joten oman elämänhallinnan vuoksi opettajat kokevat yksityisyytensä rajan vetämisen tärkeäksi. Onnistuneeseen opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteeseen vaikuttaa merkittävästi myös opettajan hyvä sosioemotionaalinen osaaminen. Sosioemotionaalisten taitojen harjoittelu on kuitenkin vielä yhtä lailla uusi asia niin oppilaille kuin opettajillekin. Opettajat opettelevat yhdessä oppilaiden kanssa sosioemotionaalisia taitoja terveystiedon kirjassa olevien harjoitusten avulla. Opettajan esimerkillinen käyttäytyminen on myös tärkeä osa sosioemotionaalisten taitojen opettamista. Sosioemotionaalisiin taitoihin perehdytään terveystiedon oppitunneilla lisäämällä näiden taitojen tärkeyden ymmärtämystä sekä harjoittelemalla näitä taitoja koulussa ja kotona. Sosioemotionaaliseen vuorovaikutuksen onnistumiseen vaikuttavat oppitunnin ilmapiiri, luokkahenki sekä opettajan tunteet ja elämäntilanne. Emotionaalisesti hyvä ilmapiiri luokassa

helpottaa opettamista ja mahdollistaa monipuolisten opetusmenetelmien käyttämisen. Terveystiedon opettajat toivovat, että sosioemotionaalisten taitojen opettaminen oppilaille vahvistaisi oppilaiden itsetuntoa ja vähentäisi kiusaamista koulussa, mutta eivät kuitenkaan osaa sanoa, onko näiden taitojen opettamisesta huomattavaa hyötyä tämän hetkiseen koulutyöhön. Opettajat uskovat, että oppilaiden sosioemotionaaliset taidot kehittyvät vielä ja oppilaat ymmärtävät näiden taitojen merkityksen vasta myöhemmin elämässään. Oppilaiden vanhemmat on myös hyvä ottaa mukaan sosioemotionaalisten taitojen opetukseen, jotta heidät saadaan tietoisiksi näiden taitojen merkityksestä elämänhallinnassa. Näin he voivat omalta osaltaan tukea lapsiaan näiden taitojen kehittämisessä.

3. Terveystieto oppiaineena on opettajalle antoisa ja mielenkiintoinen, mutta myös hyvin haastava oppiaine, koska terveystiedon aihepiirit ovat laajoja ja niitä käsitellään hyvin monesta näkökulmasta käsin. Yläkoulun terveystiedon opettajuus rakentuu peruskoulutuksesta, työ- ja elämäkokemuksesta, sisällönhallinnasta, arvoista, itsetuntemuksesta, ihmiskäsityksestä sekä jatkuvasta lisäkoulutuksesta. Terveystiedon asiantuntijuus onkin koko työuran mittainen kehittämisprosessi, koska terveystiedossa käsiteltävät aiheet ovat hyvin ajankohtaisia myös yhteiskunnallisesti. Tämän vuoksi opettajien on seurattava tiiviisti aikaansa ammattitaitonsa ylläpitämiseksi. Opettajien omat arvot ohjaavat ja näkyvät väistämättä opetuksessa, jonka vuoksi omien arvojen ja itsetuntemuksen pohtiminen nousee merkitykselliseksi tekijäksi terveystiedon opettajuudessa, koska niiden päälle rakentuvat puolestaan ihmis-, tiedon – ja oppimiskäsitykset. Terveystiedon opettajat kokevat epävarmuutta uransa alussa niin opettamisen kuin oman opettajuutensa suhteen. Työ- ja elämäkokemus kuitenkin tuovat koko ajan enemmän varmuutta opettamiseen. Opettajat eivät ole tottuneet pyytämään oppilailta palautetta omasta opettamisestaan tai opettajuudestaan, palautetta pyydetään vain opintokokonaisuuksista. Lisäkoulutus on välttämätöntä terveystiedon opettajan työssä sekä monipuolisen ja laajan sisällönhallinnan että haastavan oppilasaineen vuoksi. Rehtorit tukevat ja kannustavat opettajia hakeutumaan lisäkoulutukseen opettajien yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Laadullisen tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää, mutta tämän tutkimuksen tuloksia voidaan kuitenkin hyödyntää käytännössä ja jatkotutkimuksissa. Tämä tutkimus tuotti tietoa yläkoulun terveystiedon opettajien käyttämistä pedagogisen vuorovaikutuksen muodoista, opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavista tekijöistä terveystiedon opettajien osalta sekä terveystiedon opettamiseen ja opettajuuteen vaikuttavista tekijöistä. Käsitteellisesti terveystiedon opettajat voivat käyttää tuloksia oman ajattelunsa jäsentämiseen ja sitä kautta vuorovaikutusosaamisen,

terveystiedon opetuksen ja opettajuuden kehittämiseen. Rehtoreille ja sivistystoimenjohtajille tuloksista on hyötyä, koska he saavat terveystiedon opettajien kuvaamana ajankohtaista tietoa tämän hetkisestä yläkoulun terveystiedon tiukoista tuntiresursseista laajaan ja monipuoliseen oppisisältöön nähden, suurista ja haastavista oppilasryhmistä, niukasti käytettävissä olevista tietoteknisistä opetusvälineistä sekä terveystiedon opettajien lisäkoulutustarpeesta. Lisäksi puolet tämän tutkimuksen terveystietoa opettavista opettajista ei ollut suorittanut terveystiedon aineopintoja. Tämän tutkimuksen johtopäätösten perusteella voi tehdä jatkotutkimuksia ja tutkijat sekä opiskelijat voivat käyttää tutkimustuloksia lähdemateriaalina.

Jatkotutkimusaiheita:

1. Terveystiedon opetuksen merkitys oppilaiden elämänhallinnassa vanhempien kuvaamana.
2. Sosioemotionaalisten taitojen opetuksen merkitys nuorten elämänhallinnassa heidän itsensä kuvaamana.
3. Sosioemotionaalisten taitojen opetuksen vaikutus koulukiusaamisen ehkäisemisessä.
4. Terveystiedon opetuksen vaikutus kansalaisten terveystietoisuuteen ja sitä kautta terveystietoisuuteen.

LÄHTEET

- den Brok, P., Fisher, D. & Scott, R. 2005. The importance of teacher interpersonal behaviour for student attitudes in Brunei primary science classes. *International Journal of Science Education*, Vol. 27, No. 7, 765-779.
- den Brok, P., Wubbels, T., Veldman, I. & van Tartwijk, J. 2009. Perceived teacher-student interpersonal relationship in Dutch multi-ethnic classes. *Educational Research and Evaluation*, Vol. 15, No. 2, 119-135.
- Barone, T. 2004. Moral dimensions of teacher-student interactions in Malaysian secondary schools. *Journal of Moral Education*, Vol 33, No. 2, 179-196.
- Beutel, D. 2010. The nature of pedagogic teacher-student interactions: A phenomenographic study. *The Australian Educational Researcher*, Vol. 37, No. 2, 77-91.
- Cacciatore, R. 2005. *Minä opettajana*. Teoksessa Peltonen, H. & Kannas, L. (toim.) *Terveystieto tutuksi – ensiapua terveystiedon opetukseen*. Opetushallitus. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Demetriou, H. & Wilson, E. 2009. Synthesising affect and cognition in teaching and learning. *Soc Psychol Educ*, 12, 213-232.
- Elksnin, L. & Elksnin, N. 2003. Fostering social-emotional learning in the classroom. *Education*, Vol. 124, No. 1, 63-76.
- Elliott, J., Stemler, S., Sternberg, R., Grigorenko, E. & Hoffman, N. 2011. The socially skilled teacher and the development of tacit knowledge. *British Educational Research Journal*, Vol. 37, No. 1, 83-103.
- Frenzel, A., Goetz, T., Lüdtke, O., Pekrun, R. & Sutton, R. 2009. Emotional transmission in the classroom: Exploring the relationship between teacher and student enjoyment. *Journal of Educational Psychology*, Vol. 101, No 3, 705-716.

Hannukkala, M. 2005. Yhteistyöstä kipinää terveystiedon opetukseen. Teoksessa Peltonen, H. & Kannas, L. (toim.) Terveystieto tutuksi – ensiapua terveystiedon opetukseen. Opetushallitus. Hakapaino Oy, Helsinki.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Teemahaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Johnson, B. 2008. Teacher-student relationship which promote resilience at school: a micro-level analysis of students' views. *British Journal of Guidance & Counselling*, Vol. 36, No. 4, 385-398.

Jones, J., Jones, K. & Vermette, P. 2009. Using social and emotional learning to foster academic achievement in secondary mathematics. *American Secondary Education* 37 (3), 4-9.

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. WSOYpro Oy, Helsinki.

Kannas, L., Peltonen, H. & Aira, T. (toim.) 2009. Kokemuksia ja näkemyksiä terveystiedon opetuksesta yläkoulussa. Terveystiedon kehittämistutkimus osa I. Terveyden edistämisen tutkimuskeskus. Opetushallitus. Jyväskylän yliopisto.

Kannas, L. 2005. Terveystieto oppiaineen olemusta etsimässä. Teoksessa Kannas, L. & Tyrväinen, H. (toim.) Virikkeitä terveystiedon opetukseen. Terveyden edistämisen tutkimuskeskuksen julkaisuja 3. Jyväskylän yliopisto.

Kannas, L. 2005. Terveystieto – oppiaineen pedagogisia lähtökohtia. Teoksessa Peltonen, H. & Kannas, L. (toim.) Terveystieto tutuksi – ensiapua terveystiedon opetukseen. Opetushallitus. Hakapaino Oy, Helsinki.

Karadag, E. & Caliskan, N. 2009. Interaction and communication in the process of education and shared common area in the classroom. *College Student Journal*, Vol. 43, No. 1, 123-128.

- Kelly, S. 2007. Classroom discourse and distribution of student engagement. *Soc Psychol Educ*, 10, 331-352.
- Kauppinen, T. & Koivu, A. 2000. Tavoittaako koulun yhteisöllisyys oppilaiden vanhemmat? *Kasvatus*, 31, 237-248.
- Kleemola, U. 2009. Opettajaksi opiskelevien vuorovaikutustaitojen kehittäminen liikunnan aineenopettajankoulutuksessa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Kokkonen, M. 2005. Sosioemotionaaliset taidot opettajan pääomana. Teoksessa Kannas, L. & Tyrväinen, H. (toim.) *Virikkeitä terveystiedon opetukseen. Terveyden edistämisen tutkimuskeskuksen julkaisuja 3*. Jyväskylän yliopisto.
- Kristjânsson, K. 2006. "Emotional intelligence" in the classroom? An Aristotelian critique. *Educational Theory*, Vol. 56, No. 1, 39-56.
- Kylmä, J., Pelkonen, M. & Hakulinen, T. 2004. Laadullinen tutkimus ja näyttöön perustuva hoitotyö. *Hoitotiede* 16 (6), 250-257.
- Launonen, L. & Pulkkinen, L. 2004. *Koulu kasvuyhteisönä - kohti uutta toimintakulttuuria*. PS-kustannus, Juva.
- Lincoln, Y.S. & Guba, E.G. 1985. *Naturalistic in guiry*. Sage, Beverly Hills.
- Martin, B. 2007. Social and emotional learning in schools: A glimpse into the future? *Primary & Middle Years Educator*, Vol. 5, No. 1, 22-27.
- Meyer, D. & Turner, J. 2006. Re-conceptualizing emotion and motivation to learn in classroom contexts. *Educ Psychol Rev* 18, 377-390.
- Moskvina, N.B. 2006. The schoolteacher's risk of personality and professional deformation. *Russian Education and Society*, Vol. 48, No. 11, 74-88.

Opetushallitus. 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Vammalan Kirjapaino, Vammala.

Peltonen, H. & Kannas, L. (toim.) 2005. Terveystieto tutuksi – ensiapua terveystiedon opetukseen. Opetushallitus. Hakapaino Oy, Helsinki.

Pianta, R. & Hamre, B. 2009. Classroom processes and positive youth development: Conceptualizing, measuring, and improve the capacity of interactions between teachers and students. *New Directions for Youth Development*, No, 121, 33-46.

Pötsönen, R. & Välimaa, R. (toim.) 1998. Ryhmähaastattelu laadullisen terveystutkimuksen menetelmänä. *Terveystieteen laitoksen julkaisusarja*. Jyväskylän yliopisto.

Siponen, U. 2005. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamisesta. Teoksessa Peltonen, H. & Kannas, L. (toim.) *Terveystieto tutuksi – ensiapua terveystiedon opetukseen*. Opetushallitus. Hakapaino Oy, Helsinki.

Stemler, S., Elliott, J., Grigorenko, E. & Sternberg, R. 2006. There's more to teaching than instruction: seven strategies for dealing with the practical side of teaching. *Educational Studies*, Vol. 32, No. 1, 101-118.

Van Petegem, K., Aelterman, A., Van Keer, H. & Rosseel, Y. 2008. The influence of student characteristics and interpersonal teacher behaviour in the classroom on student's wellbeing. *Social Indicators Research*, Vol 85, No. 1, 279-291.

Wilson, E. 2005. Powerful pedagogical strategies in initial teacher education. *Teachers and Teaching: theory and practice*, Vol. 11 No. 4, 359-378.

Wubbel, T., den Brok, P., Veldman, I. & van Tartwijk, J. 2006. Teacher interpersonal competence for Dutch secondary multicultural classrooms. *Teachers and Teaching: theory and practice*, Vol. 12 No. 4, 407-433.

Arvoisa rehtori

Opiskelen terveystieteiden opettajaksi Itä-Suomen yliopistossa Kuopion kampuksella. Pyydän ystävällisesti tutkimuslupaa koulustanne voidakseni tehdä opintoihini liittyvän pro gradu - tutkielman.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata Ylä-Savon kuntien yläkoulujen terveystiedon aineenopettajien opettaja-oppilas vuorovaikutusta ilmiönä sekä vuorovaikutuksen merkitystä opettajan työssä.

Opettamisesta on tullut lähivuosien aikana maailmanlaajuisesti vaativampaa ja haasteellisempaa. Opettajiin kohdistuu lisävaatimuksia muun muassa oppilaiden, perheiden, valtion johdon ja laajasti koko yhteiskunnan osalta. Opettajat työskentelevät mitä erilaisimmissa yhteisöissä joutuen kohtaamaan epävarmuutta, epävakautta ja moraalista monitulkintaisuutta. Poliittisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti sekä taloudellisesti on tapahtunut suuria muutoksia, joiden vuoksi myös opettajien tulee määrittellä uudelleen heidän tapansa olla vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa. (Beutel, 2010.)

Aineiston keruumuotona käytän fokusryhmähaastattelua eli haastattelen aina yhden kunnan terveystiedon opettajat samaan aikaan, jolloin ryhmässä on kerrallaan 2-3 terveystiedon opettajaa. Haastatteluun menee aikaa noin 1,5-2 tuntia. Opettajat saavat kysymykset etukäteen sähköpostiinsa. Tekisin haastattelut mielelläni elo-syyskuun 2011 aikana.

Haastatteluihin osallistuminen on vapaaehtoista eikä velvoita mihinkään. Tutkimustuloksista ei ole tunnistettavissa yksittäistä vastaajaa tai koulua. Tutkimustulokset luovutetaan tutkimukseen osallistuneiden koulujen käyttöön. Toivon Teidän koulu yhteisöllenne olevan tuloksista hyötyä opettajien vuorovaikutustaitojen kehittämisessä ja sitä kautta arjen koulutyössä jaksamisessa.

Pyydän teitä ystävällisesti vastaamaan tähän viestiin viimeistään 10.6.2011 mennessä ilmoittamalla kiinnostuksenne tutkimukseen osallistumisesta. Lisäksi toivon myöntävän vastauksen kohdalla koulunne terveystiedon opettajien yhteystietoja, jotta voin olla heihin suoraan yhteydessä heti koulun alkaessa syksyllä.

Tutkimuksen ohjaajat ovat professori Kerttu Tossavainen ja tutkija Marjorita Sormunen Itä-Suomen yliopiston Kuopion kampuksen hoitotieteen laitokselta.

Annan mielelläni lisätietoa tutkimuksesta.

Ystävällisesti,

Nina Eskelinen
Terveystieteiden opettajaopiskelija
p. 050 355 9588
neskelin@student.uef.fi

Hei!

Opiskelen terveystieteiden opettajaksi Itä-Suomen yliopistossa Kuopion kampuksella hoitotieteen laitoksella. Olen saanut tutkimusluvan koulustanne tehdäkseeni pro gradu -tutkielmani. Kiitos Teille, että olette antaneet myöntävän vastauksen tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimukseni tarkoituksena on kuvata Ylä-Savon kuntien yläkoulujen terveystiedon aineenopettajien opettaja-oppilas vuorovaikutussuhdetta ilmiönä sekä vuorovaikutuksen merkitystä opettajan työssä.

Aineiston keruumuotona käytän fokusryhmähaastattelua eli tutkimus vaatii teidän molempien opettajien samanaikaisen läsnäolon haastattelussa. Haastatteluun menee aikaa noin kaksi tuntia. Tutkimuskysymykset saatte etukäteen sähköpostiinne. Tutkimustuloksista ei ole tunnistettavissa yksittäistä vastaajaa tai koulua. Haastatteluun osallistuminen ei velvoita tulevaisuudessa mihinkään. Tutkimustulokset luovutetaan osallistuneiden koulujen käyttöön.

Seuraavaksi toivonkin teiltä ehdotusta/ehdotuksia haastattelun ajankohdaksi ja paikaksi mahdollisimman pian tai viimeistään xxxxx mennessä?

Ystävällisin terveisin,

Nina Eskelinen

neskelin@student.uef.fi

puh. 050 355 9588

Terveystieteiden maisteriopiskelija

Itä-Suomen yliopisto

Kuopion kampus

Hoitotieteen laitos

TUTKIMUSHAASTATTELUN TEEMAKYSYMYSRUNKO JA TEEMOJA TARKENTAVAT NÄKÖKULMAT

TEEMA 1 Mitä vuorovaikutuksen muotoja toimiva ja hyvä opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus ilmiönä sisältää?

Beutel (2010) jaottelee viisi erilaista pedagogisen vuorovaikutuksen muotoa, jotka ovat:

- Tiedollinen, kognitiivinen:** esim. tiedon välitys opettajalta oppilaalle, oppimista mitataan kokeella, täysin opettajajohtoista
- Opastava:** esim. ohjaamista ja opastamista, jossa tietoa jäsennetään vaikka tekemällä muistiinpanoja, opettajajohtoista, mutta opettaja työskentelee oppilaiden keskellä, jolloin opetukseen sisältyy enemmän pedagogisia mahdollisuuksia ja aktiviteetteja kuin pelkästään tiedollisessa vuorovaikutuksessa
- Inhimillinen:** esim. helpotetaan oppilaiden oppimista keskustelu ja neuvottelun keinoin, opettaja on aktiivisempi osapuoli, mutta tasavertainen oppilaiden kanssa, opetus painottuu enemmän oppilaiden opettamiseen kuin itse aiheen, mutta pyrkii kuitenkin syvälliseen ymmärtämiseenkin
- Ohjattu osallistuminen:** esim. opettajan tavoitteena auttaa oppilaita ottamaan vastuu omasta oppimisestaan, opetuksessa keskitytään laatuun ja syvyyteen, opettajan rooli enemmän oppilaiden oppimista ohjaava kuin opettajakeskeinen
- Ohjaaminen:** esim. opettaja-oppilas yhteistyö usein pitkäaikaista, mikä mahdollistaa suhteen laadullisen kehityksen, opettaja ymmärtää myös itsensä oppijaksi, mutta samalla kertaa merkittäväksi aikuiseksi oppilaalle, opettajan innostuneisuus opetettavasta aiheesta siirtyy oppilaisiin, mikä kantaa heitä pitkälle opinnoissaan, opettaja jakaa oppilaiden kanssa näkökantojaan muustakin elämästä kuin koulumaailmasta

Lisäksi muita opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutukseen ilmiönä kuvaavia tekijöitä, joita nousi esiin tutkimuksista:

- **Emotionaalisesti hyvä ilmapiiri:** esim. luo opettajalle hyvät edellytykset opettamiselle, edesauttaa vastoinkäymisistä selviytymistä, koulujen turvallisuutta, edistää työn kehittämistä ja opettajan omaa hyvinvointia, oppilaiden puolella näkyy motivaationa, hyvinvointina, hyvinä koulusuorituksina sekä yhteistyöhalukkuutena

- **Sosioemotionaalisten taitojen opettaminen muun opetuksen ohessa:** esim. edistää myönteistä ilmapiiriä koulussa, koska se lisää oppilaiden asenteita ja käyttäytymistä myönteisemmäksi koulua kohtaan, kun he saavat paremmat vuorovaikutustaidot sekä oppivat itsearviointia ja itsetuntemusta, tunteiden käyttö opetuksessa auttaa kiinnittämään huomion opetukseen ja herättämään mielenkiintoa oppimiseen, tunteiden voima opettamisen kehyksenä; opettaja näyttää tunteitaan sekä rohkaisee ja antaa oppilaille tilaa ilmaista omia tunteitaan

- **Opettajan asiantuntijuus:** esim. opettaja hallitsee oppiaineensa kognitiivisen puolen, monipuoliset opetusmenetelmät ja omaa hyvät emotionaaliset taidot, jolloin pysyy terve tasapaino opetuksessa, oppimisessa ja koko koulun toiminnassa

- **Opettajan itsetuntemus, arvot ja ihmiskäsitys:** esim. opettaja olisi hyvä olla selvillä siitä, kuinka oppilaat kokevat hänen käyttäytymisensä luokassa sekä ymmärtää jokapäiväisten pienten vuorovaikutushetkien merkityksen oppilaiden kanssa, koska näillä on hyvin merkityksellinen vaikutus oppilaiden hyvinvointiin ja sitä kautta motivaatioon ja kiinnostukseen opetettavaa ainetta kohtaan sekä yleensä käyttäytymiseen ja asenteisiin koulua kohtaan

TEEMA 2 Mitkä tekijät vaikuttavat opettajan ja oppilaan väliseen toimivaan ja hyvään vuorovaikutukseen opettajan itsensä osalta?

Opettajan

- kiinnostus oppilaisiin, oppilaan tuntemus
- inhimillisyys, ystävällisyys, rakastettavuus jne.
- huumorintaju
- luotettavuus
- oikeudenmukaisuus
- kunnioitus
- avoimuus
- kärsivällisyys
- hyväksyntä
- demokraattisuus, ei liian auktoritaarinen
- järjestyksen pito, sääntöjen noudattaminen, häiriötekijöiden ehkäiseminen jne.
- keskustelu- ja neuvottelutaidot
- ohjaamis- ja opastamistaidot
- yhteistyötaidot
- ihmissuhdetaidot
- oltava selvillä luokassa vallitsevista kulttuureista esim. nuorisokulttuuri, monikansalliset oppilaat jne.
- muuta

TEEMA 3 Mistä terveystiedon opettajat ovat saaneet ja saavat tällä hetkellä vuorovaikutustaitoja opettajan ja oppilaan välisen vuorovaikutuksen tueksi?

- peruskoulutus
- opettajan koulutus
- lisäkoulutus
- omaehtoinen opiskelu
- harrastukset

- työnohjaus
- esimieheltä, kollegoilta jne.
- kotoa, omasta kasvatuksesta
- muualta, mistä

TEEMA 4 Minkälaisia vuorovaikutustaitoja terveystiedon opettajat kokevat mahdollisesti tarvitsevansa lisää?

- keskustelutaitoja
- neuvottelutaitoja
- esiintymistaitoja
- yhteistyö- ja yhteistoimintataitoja
- viestintätaitoja, opetusmenetelmien monipuolisempaa hallintaa
- ryhmä- ja tiimityötaitoja
- empatiataitoja
- draaman hallitseminen
- muuta

ESITIETOLOMAKE

NAINEN: _____

MIES: _____

KOULUTUS:

TYÖKOKEMUS:

TERVEYSTIEDON OPETTAJAN PÄTEVYYS/KOULUTUS:

TERVEYSTIEDON OPETTAJANA TYÖKOKEMUS VUOSINA:

Esimerkki pelkistämisestä

ALKUPERÄISILMAUS

”Jos siellä on tämmösiä hiljaisia oppilaita tai sit näkee, että joku jää kokonaan porukasta pois...”

”On arkoja, ei uskalla avata suutaan.”

” Toiset on taas päällepäsmäreitä...”

”...niin ainakin vaikuttaa tähän se oppilasryhmä, että jos kyseessä on semmoinen hyvä porukka, joka osaa käyttäytyä, niin sillehän pystyy antamaan enemmän vastuuta...”

”...jos on vaikka semmonen ryhmä missä on paljon käyttäytymisongelmia niin sen joutuu pitämään opettaja ite...”

”...niin samalla tavalla me käytiin tunteita läpi, mutta sitten taas joillakin menee pelleilyksi ja toiset ovat taas hirmu innostuneita...”

”... Ei siis niin kuin ei ollenkaan, kukaan ei aukaise suutaan, sano mitään.”

PELKISTETYT ILMAISUT

Hiljaiset oppilaat

Arat oppilaat

Määräilevät oppilaat

Oppilaat osaavat käyttäytyä
Oppilaat ottavat vastuuta oppimisestaan

Käyttäytymisongelmat

Oppilaat aktiivisia

Kukaan ei puhu mitään
Ujot oppilaat

Esimerkki aineiston ryhmittelystä

Pelkistetty ilmaus

Hiljaiset oppilaat
 Arat oppilaat
 Määräilevät oppilaat
 Oppilaat osaavat käyttäytyä
 Oppilaat ottavat vastuuta oppimisestaan
 Käyttäytymisongelmat
 Oppilaat aktiivisia
 Ujot oppilaat
 Jne.

Alaluokka

Oppilasaines

8-luokkalaisten kanssa onnistuu ehkä
 7-luokalla ei onnistu
 Ei onnistu kaikilla luokka-asteilla
 9-luokkalaisilla onnistuu
 Jne.

Luokka-aste

Oppii kirjoittamalla
 Oppii näkemällä
 Oppii kuulemalla
 Mietitään yhdessä oppilaiden kanssa
 Oppilaat käyttävät maalaisjärkeään
 Oppilas pohtii omaa elämäänsä
 Oppilas kokeilee asioita käytännössä
 Asenne(kasvatus) on tärkeä
 Jne.

Erilaiset oppimistyyli

Vähäiset tuntiresurssit laajaan sisältöön nähden
 Uudenaikainen koulu
 Uudenaikainen tekniikka motivoisi oppilaita
 Tietoa internetistä
 Vain muutama atk-luokka käytettävissä
 Isot luokkakoot
 Jne.

Tuntiresurssit ja opetusvälineet

Kirjalliset kuulustelut
 Tehdään oikeasti asioita käytännössä
 Erilaiset askartelut
 Ryhmätyöt
 Parityöskentely
 Keskustelu
 Tiedonhankinta
 Muistiinpanojen tekeminen
 Jne.

Opetusmenetelmät

Esimerkki luokkien muodostamisesta

TEORIAOHJAAVA SISÄLLÖNANALYYSI

Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä
Oppilasaines Luokka-aste Erilaiset oppimistyylit Tuntiresurssit ja opetusvälineet Opetusmenetelmät	} Pedagogisen vuorovaikutusmuodon valintaan vaikuttavat tekijät	} Opettaja-oppilas vuorovaikutussuhde ilmiönä yläkoulun terveystiedon opetuksessa
Emotionaalinen ilmapiiri oppitunnilla Sosioemotionaalisten taitojen harjoittelu Opettajan sosioemotionaalinen osaaminen	} Opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavat tekijät	
Sisällönhallinta Työ- ja elämäkokemus Arvot, itsetuntemus ja ihmiskäsitys Koulutus ja jatkuva lisäkoulutus	} Terveystiedon opettajan asiantuntijuuteen vaikuttavat tekijät	

Liitetaulukko 1. Tutkimuksia opettajan ja oppilaan välisestä vuorovaikutuksesta yläkoulussa

Tekijä(t), lähde ja maa	Tutkimuksen tarkoitus	Aineisto / Otos	Menetelmä	Päätulokset
den Brok, P., Fisher, D. & Scott, R. (2005). The importance of teacher interpersonal behaviour for student attitudes in Brunei primary science classes. <i>International Journal of Science Education</i> , Vol. 27, No. 7, 765-779. (NETHERLAND).	Opettajien vuorovaikutustaitojen arvioiminen oppilaiden tekemänä.	1305 oppilasta	Kvantitatiivinen, kyselylomake	Opettajien vaikuttamisella ja läheisyydellä on vahva myönteinen vaikutus oppilaan kiinnostuneisuuteen oppiainetta kohtaan.
den Brok, P., Wubbels, T., Veldman, I. & van Tartwijk, J. (2009). Perceived teacher-student interpersonal relationship in Dutch multi-ethnic classes. <i>Educational Research and Evaluation</i> , Vol. 15, No. 2, 119-135. (NETHERLAND).	Tutkimuksen tarkoitus on tarkastella opettaja-oppilassuhteen välistä vuorovaikutusta monikulttuurisissa luokissa.	114 monikulttuurista koululuokkaa, 75 opettajaa	Kvantitatiivinen tutkimus, jonka tuloksia verrattua aikaisempaan tutkimukseen aiheesta.	Monikulttuurinen luokka edellyttää opettajalta parempia ihmissuhdetaitoja kuin heterogeeninen luokka. Oppilaan ja opettajan välisen vuorovaikutuksen laatuun vaikuttaa selvästi ihmisen kulttuuritausta.
Barone, T. (2004). Moral dimensions of teacher-student interactions in Malaysian secondary schools. <i>Journal of Moral Education</i> , Vol 33, No. 2, 179-196. (USA).	Mitä tekijöitä oppilaat arvostavat moraalisten arvojen opettamisessa	400 oppilasta kyselylomake, 3 opettajan ja 6 oppilaan haastattelu	Triangulaatio	Kuri: Järjestyksen pito, oikeudenmukaisuus, ei rankaise turhasta. Ohjaus: Ohjaa ja auttaa, pitää mielenkiintoisia tunteja. Persoonallisuus: Ystävällinen, kiinnostunut oppilaista yksilöinä, huumorintajuinen
Beutel, D. (2010). The nature of pedagogic teacher-student interactions: A phenomenographic study. <i>The Australian Educational Researcher</i> , Vol. 37, No. 2, 77-91. (AUSTRALIA).	Tutkimus tarkasteli opettaja-oppilas vuorovaikutuksen pedagogista luonnetta.	20 yläkoulun opettajaa	Kvalitatiivinen tutkimus, puoliaivoimet yksilölliset haastattelut opettajille.	Tutkimus toi esiin viisi erilaista pedagogisen vuorovaikutuksen muotoa, jotka ovat tiedollinen, opastava, inhimillinen, ohjattu osallistuminen ja mentorointi.
Demetriou, H. & Wilson, E. (2009). Synthesising affect and cognition in teaching and learning. <i>Soc Psychol Educ</i> , 12, 213-232. (UK)	Vastavalmistuneiden opettajien ajatuksia ja kokemuksia heidän 3 ensimmäisen opetusvuoden ajalta, koskien vuorovaikutusta oppilaiden kanssa,	11 vastavalmistunutta yläkoulun opettajaa	Haastattelu	Tärkeää on ymmärtää, että kun opettaja hallitsee sekä oppiaineensa kognitiivisen puolen, mutta huomioi myös tunteet opetuksessa,

	ideaalista opetusta sekä näiden yhteis-vaikutusta arjen koulutyöhön.			etenkin opettaja-oppilassuhteessa, pysyy terve tasapaino opetuksessa ja oppimisessa oppilaiden ja koko koulun toiminnan kanssa.
Elksnin, L. & Elksnin, N. (2003). Fostering social-emotional learning in the classroom. Education, Vol. 124, No. 1, 63-76. (USA).	Sosioemotionaalisten taitojen oppimisen tärkeys koulussa.		Kirjallisuuskatsaus	Sosioemotionaalisten taitojen opetus on yhtä tärkeää tai jopa tärkeämpää kuin kognitiivinen opetus.
Elliott, J., Stemler, S., Sternberg, R., Grigorenko, E. & Hoffman, N. (2011). The socially skilled teacher and the development of tacit knowledge. British Educational Research Journal, Vol. 37, No. 1, 83-103. (UK).	Tarkoituksena eritellä yläkoulun aloittavan opettajan ja kokeneen opettajan välisiä eroja hiljaisen tiedon merkityksestä ja käytöstä kouluelämän erilaisissa ihmissuhteisiin liittyvissä ongelmallisissa tilanteissa.	501 työuraansa aloittelevaa opettajaa ja 163 pitkän työuran tehneitä opettajia	Kvantitatiivinen	Kokeneet opettajat tunnistivat enemmän ”huonoja” vaikutuksia ja ”hyvien” vaikutusten löytämisessä ei ole suurta eroa aloittelevan ja kokeneen opettajan välillä.
Frenzel, A., Goetz, t., Lüdtke, O., Pekrun, r. & Sutton, R. (2009). Emotional transmission in the classroom: Exploring the relationship between teacher and student enjoyment. Journal of Educational Psychology, Vol. 101, No 3, 705-716. (USA).	Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella kuinka opettajan tunteet vaikuttavat oppilaiden kokemaan iloon luokkahuoneessa.	71 luokkaa, joissa keskimäärin 24,8 oppilasta sekä 71 opettajaa, joista 21 naista ja 50 miestä	Kvantitatiivinen pitkittäistutkimus	Tutkimus osoittaa, että opettajan innostuneisuus opetettavasta aineesta on suoraan yhteydessä oppilaiden kiinnostukseen ainetta kohtaan. Opettajan piilevillä tunteilla opettaja-oppilas vuorovaikutuksessa on ratkaiseva merkitys sen jälkeen kun opettaja on onnistunut luomaan emotionaalisesti hyvän ilmapiirin luokkaan. Emotionaalisesti hyvä ilmapiiri luo opettajalle hyvät edellytykset opettamiselle ja hyvinvointia itselle. Lisäksi emotionaalisesti hyvä vuorovaikutus edesauttaa vastoinkäymisistä selviytymistä ja edistää kehitystä ja suorituksia niin oppilaiden kuin opettajankin osalta.
Johnson, B. (2008). Teacher-student relationship which	Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata tavalliset, jokapäiväiset	Aineisto on koottu Australiassa tehdyistä kvalitatiivisista	Kirjallisuuskatsaus	Tulokset vahvistavat, että jokapäiväisellä opettajan ja oppilaan

promote resilience at school: a micro-level analysis of students' views. <i>British Journal of Guidance & Counselling</i> , Vol. 36, No. 4, 385-398. (AUSTRALIA).	pienet asiat, mitä opettajat tekevät kasvattaakseen ja edistääkseen oppilaiden sietokykyä ja joustavuutta koulussa.	pitkittäistutkimuksista vuosilta 1997-2005.		välisellä vuorovaikutuksella on merkityksellinen vaikutus hyvinvointiin. Lisäksi tähän vaikuttavat koulun tapahtumat ja säännöt, mitkä jäsentävät koulupäiviä. Ironista on, että oppilaat ymmärtävät näiden asioiden merkityksen paremmin kuin jotkut opettajat.
Jones, J., Jones, K. & Vermette, P. (2009). Using social and emotional learning to foster academic achievement in secondary mathematics. <i>American Secondary Education</i> 37 (3), 4-9. (USA).	Selvittää kuinka SEL (social-emotional learning) teoriaa käytetään ja perustellaan sen käytön lisäämistä opetukseen.		Kirjallisuuskatsaus	Sosio-emotionaalisten taitojen opettaminen muun opetuksen ohessa edistää ilmapiiriä koulussa, koska se muuttaa oppilaiden asenteita ja käyttäytymistä myönteisemmäksi koululle, kun he saavat paremmat vuorovaikutustaidot ja oppivat itsearviointia.
Karadag, E. & Caliskan, N. (2009). Interaction and communication in the process of education and shared common area in the classroom. <i>College Student Journal</i> , Vol. 43, No. 1, 123-128. (TURKEY)	Vuorovaikutuksen merkitys luokkaopetuksessa opettajan välineenä.		Kirjallisuuskatsaus	Jotta vuorovaikutus onnistuu, opettajan täytyy olla demokraattinen, rakastettava, kärsivällinen, luotettava ja huumorintajuinen. Opettajien vuorovaikutustaitojen oppimista pitäisi tukea.
Kelly, S. (2007). Classroom discourse and distribution of student engagement. <i>Soc Psychol Educ</i> , 10, 331-352. (USA)	Tarkoituksena kartoittaa millä keinoin opettaja parhaiten aktivoi vähiten kiinnostuneita oppilaita osallistumaan opetukseen.	117 luokkaa sisältäen 2051 oppilasta 23 eri koulussa.	Kirjallisuuskatsaus sekä opettajien ja oppilaiden havainnointi että niihin liittyvät kyselyt 4 kertaa 2 vuoden aikana	Kun vuorovaikutus opettajan ja oppilaan välillä on dialogista eli opettaja korvaa kysymys-vastaus opetustavan keskustelevalle, oppilaiden omilla pohdinnoilla, ideoilla ja ajatuksilla opetettavasta asiasta, oppimistulokset tasaantuvat oppilaiden välillä.
Kristjánsson, K. (2006). "Emotional intelligence" in the classroom? An Aristotelian critique. <i>Educational Theory</i> ,	Selventää nuorten tunneilyn sekä sosioemotionaalisten taitojen oppimista Aristoteleen näkemysten perusteella.		Kirjallisuuskatsaus, esse	Tunnetaitojen opettaminen on tärkeää nuorille, koska myöhemmässä iässä se on hankalampaa.

Vol. 56, No. 1, 39-56. (ICELAND).				
Martin, B. (2007). Social and emotional learning in schools: A glimpse into the future? Primary & Middle Years Educator, Vol. 5, No. 1, 22-27. (AUSTRALIA).	Kuvailee käytännön tarpeesta lähtenyttä sosioemotionaalisten taitojen opettamista koulussa. Opetus on terveystiedon opetuksen kaltaista. Lisäksi sosioemotionaalisen opetuksen sisältö välitetään vanhemmille.		Essee	Kirjoittaja on Lasten Palvelupuhelimen vanhempi neuvoja, entinen opettaja. Oman kokemuksensa pohjalta hän näkee terveystiedon uusien menetelmien auttavan koululaisia ja vanhempia. Koulu on myös ottanut vahvemman roolin nuorten ongelmien ennaltaehkäisemiseksi.
Meyer, D. & Turner, J. (2006). Re-conceptualizing emotion and motivation to learn in classroom contexts. Educ Psychol Rev 18, 377-390. (USA).	Tutkimuksen tarkoitus oli auttaa ymmärtämään kolmen motivaatio teorian avulla kuinka tunteet vaikuttavat luokkahuoneessa.		Kirjallisuuskatsaus	Tulokset puoltavat sitä, että oppilaiden osallisuus edellyttää johdonmukaista positiivisten tunteiden kokemista, mikä myötävaikuttaa luokan ilmapiiriin muodostaen pohjan opettaja-oppilassuhteelle ja vuorovaikutukselle ja sitä kautta motivaation oppimiselle.
Moskvina, N.B. (2006). The schoolteacher's risk of personality and professional deformation. Russian Education and Society, Vol. 48, No. 11, 74-88. (RUSSIAN).	Opettajan persoonallisuuden kehittymisen riskit opettajaksi kouluttautumisen loppuvaiheessa.		Kirjallisuuskatsaus	Pedagogisen aktiivisuuden tärkein työväline on opettajan oma persoonallisuus.
Pianta, R. & Hamre, B. (2009). Classroom processes and positive youth development: Conceptualizing, measuring, and improve the capacity of interactions between teachers and students. New Directions for Youth Development, No, 121, 33-46. (USA).	Opettajan ja oppilaan vuorovaikutuksen mallintaminen ja käsitteellistäminen		Kirjallisuuskatsaus	Laadukas opettaja – oppilas vuorovaikutus koostuu emotionaalisesta ilmapiiristä, opetuksen organisoinnista ja opetusmenetelmien hallinnasta.
Stemler, S., Elliott, J., Grigorenko, E. & Sternberg, R. (2006). There's more to	Opettajien vaihtoehtoisia vuorovaikutusstrategioita eri tilanteissa ja vuorovaikutuksen	20 opettajaa	Kvantitatiivinen tutkimus, kyselylomake ja testit opettajille	Opettajien vuorovaikutussuhteet voidaan luokitella 7 eri toimintastrategiaan,

teaching than instruction: seven strategies for dealing with the practical side of teaching. Educational Studies, Vol. 32, No. 1, 101-118. (USA).	kehittäminen sen perusteella			jotka ovat mukautuminen, neuvottelemine, keskustelemine, välttelemine, delegoimine, sääntöjen noudattamine ja samalla mitalla vastaamine. Näiden strategioiden tunnistamisella voidaan kehittää sekä tutkimusta että opettajien vuorovaikutustaitoja
Van Petegem, K., Aelterman, A., Van Keer, H. & Rosseel, Y. (2008). The influence of student characteristics and interpersonal teacher behaviour in the classroom on student's wellbeing. Social Indicators Research, Vol 85, No. 1, 279-291. (BELGIUM).	Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää kuinka oppilaiden ominaisuuden ja suoritukset sekä opettajan ihmissuhteisiin liittyvä käyttäytyminen vaikuttavat oppilaiden hyvinvointiin.	594 oppilasta 55 luokalta	Kvantitatiivinen tutkimus, kyselylomake ja testit oppilaille	Opettajan olisi hyvä olla selvillä siitä kuinka oppilaat kokevat hänen käyttäytymisensä luokassa, koska se vaikuttaa suoraan oppilaiden hyvinvointiin. Opettajien käsitykset itsestään ovat usein positiivisempia kuin mitä todellisuudessa on. Opettajan luonne, mikä on melko pysyvä ominaisuus, on suorassa yhteydessä siihen kuinka opettaja käyttäytyy ihmissuhteissaan koulussa. Opettaja, joka on vähemmän auktoritaarinen ja yhteistyökykyinen, on usein oppilaiden mielestä hyvä.
Wilson, E. (2005). Powerful pedagogical strategies in initial teacher education. Teachers and Teaching: theory and practice, Vol. 11 No. 4, 359-378. (UK).	Pystyykö opettajankoulutusohjelma tarjoamaan opettajille riittävät taidot selviytyä opettajan työssä?	3 aloittelevaa opettajaa yläkoulussa	Kvalitatiivinen, kirjallisuuskatsaus ja 3 tapaustutkimusta, haastattelu	Aloittelevat opettajat kokivat tarvitsevansa omassa koulutuksessaan vuorovaikutustaitojen opetusta, jotta osaisivat paremmin luoda opettaja-oppilas vuorovaikutussuhteen omassa opetuksessaan. He toivoivat enemmän myös opetusmenetelmien opettamista, koska parempi opetusmetodien hallinta parantaisi opettamisen laatua ja oppilaiden oppimistuloksia.
Wubbel, T., den Brok, P., Veldman, I. & van	Seurata yhden opettajan kokemuksia kahdessa eri	Yksi erityisopettaja ja kaksi	Tapaustutkimus monikulttuurisessa	Tulosten perusteella opettajan, joka luo

<p>Tartwijk, J. (2006). Teacher interpersonal competence for Dutch secondary multicultural classrooms. <i>Teachers and Teaching: theory and practice</i>, Vol. 12 No. 4, 407-433. (UK).</p>	<p>monikulttuurisessa koulussa ja verrata tämän opettajan valitsemaa opetusmenetelmiä, tietoa, asenteita ja vuorovaikusta tavalliseen koululuokkaan.</p>	<p>monikulttuurista luokkaa sekä kaksi tavallista koulua, 8 kokenutta opettajaa ja 8 aloittelevaa opettajaa.</p>	<p>koulussa, jota verrattiin tavallisen koulun opettajien ryhmä- haastattelujen tuloksiin.</p>	<p>hyvän vuorovaikutuksen oppilaisiin, on oltava selvillä kulttuurillisista tekijöistä, joita luokassa on, oltava henkilökohtaisesti kiinnostunut jokaisesta oppilaasta, neuvoteltava oppilaiden kanssa, ehkäistävä häiriötekijöitä luokassa, rakennettava luottamuksellinen suhde kaikkien kanssa. sekä hallittava useiden eri opetusmenetelmien käyttö.</p>
---	--	--	--	---